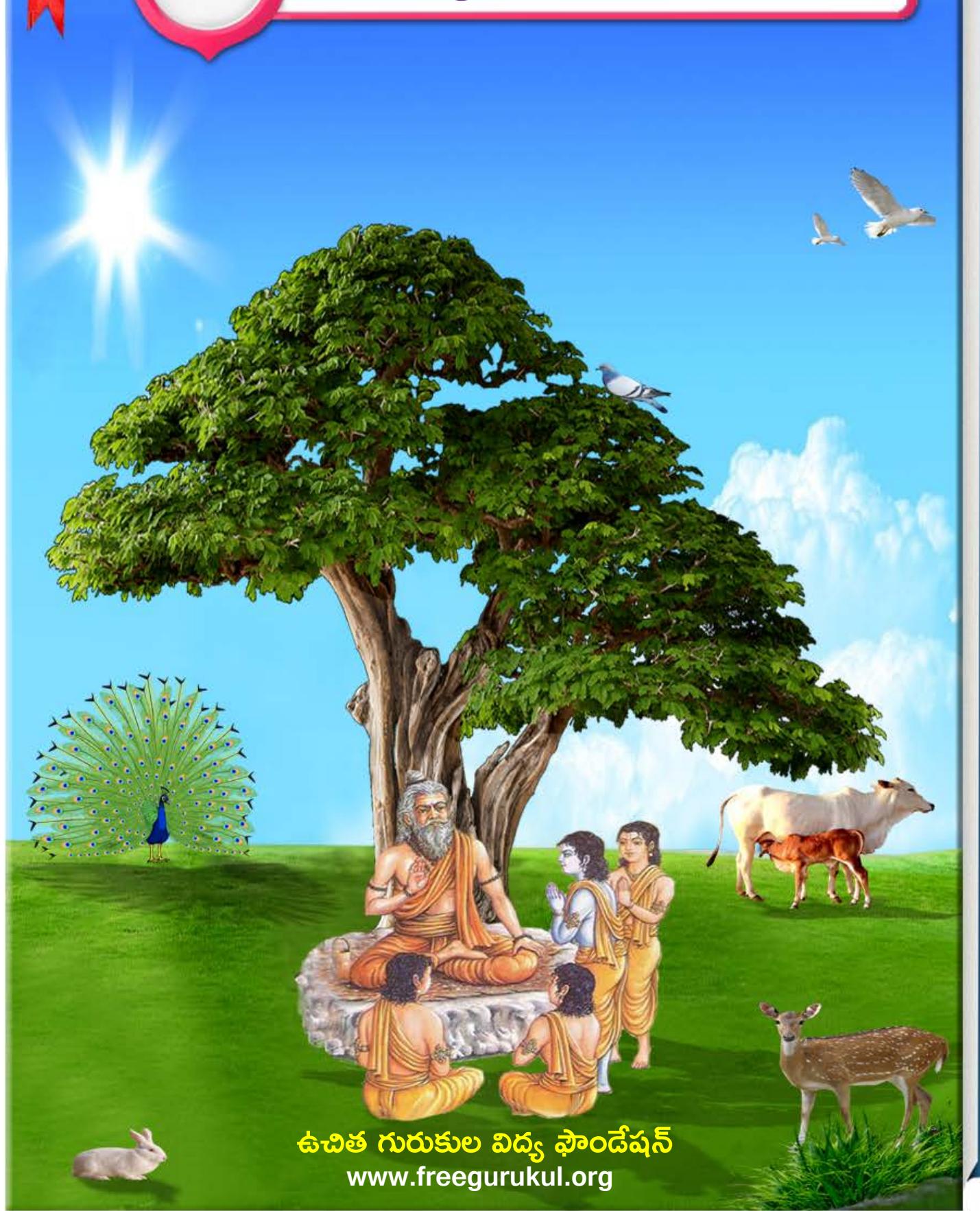

ఉప వేదాలు

అంధ్రుల సంగీత కళ

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేష్టన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దిక్షితాముహ్రి

గురు వెన్కటేశ్వర ముహ్రి

గురు శుక ముహ్రి

గురు నారద ముహ్రి

గురు వాస్తవికీ ముహ్రి

గురు కృప

శంకరాచార్య మధ్యమం

గురు దివిదాస్

గురు కశ్చీర్ దాస్

గురు శైలశ్వర మహా ప్రథము

గురు నాన్క్

గురు రామవెంకట స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మండ్ర స్వామి

యోగి మేమన

అస్క్రూదాచార్య పర్యంతాం

గురు రఘు ముహ్రి

గురు యోగానంద

గురు శక్తివేదాంత ప్రథమాద

గురు మాయాశ స్వామి

గురు విద్యాపురాణాసంగిరి

గురు రంగ్రెశ్మీల పరమాచార్య

పందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ (డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకలించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియజేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ పొందేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్కరణ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు ప్రాసినట్టయితే లేక సేకరిస్తే మాకు తెలియజేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిజేయటకు, భాగస్వామ్యం ఆగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రభించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, బిగుమతి(డోస్టోప్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ అప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తిజ్ఞానం, ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలోని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైట్ అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకోన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేబి ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందలికి అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పొద సమర్పణమన్న

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಸಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books

Title: Ramayanam

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language: Telugu

Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

Presentations and Report

Statistics Report

Status Report

Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLIMIRROR at IICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI Now!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritIIT TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnna University NEW!

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దూసాలలోతల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శేషమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అనుదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ పూడ్చలలో నిలిచి బోకూడదు. లోకమంతబీనీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. స్వాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాచి బోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జ్ఞాతివరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచేతుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొఱధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు, అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాజ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు, కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజు పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చట్టంగా ఇరగవలని ఉంది. భారతదేశం నిరాచంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించదానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్చాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టులు, జవసంపన్ములు, బుఱువర్తనలు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇవ్వారక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లోంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోనీ మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికి కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తాంది. ఆనేక శతాబ్దీలూగా ప్రజలకు క్షద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దీల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పతుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్నానరూపులమనే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోలేదు. “సీచాతిసిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పింది. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. *

ఆంధుల సంగీతకళ

మంచాళ జగన్నాథరావు

ప్రపంచ తెలుగు మహాసభల సందర్భమున ప్రచురితము

ఆంధువదేశ్ సంగీత న్యాటక అకాడమీ

ఆంధ్రల సంగీతకళ

అవశారిక

సంగీతకళకు తెనుగువారు చేసిన సేవను గురించి తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించునప్పుడు కొంత ఆశ్చర్యానందములు కలుగుట సహజము. ఈ విషయమును కొన్ని వివరములతో క్లాప్మెన్టుగా ఇంత వరకు లభ్యములైన కొన్ని పరిశోధనా ఫలితములతో జతపరచి చెప్పు కొందరము.

సంగీతమునకు సాధారణముగా కొన్ని శాఖలుండును. ఇది ఒక శాస్త్రము గనుక, 1. శాస్త్రగ్రంథములు రచించిన గ్రంథకర్తలు, వారు విపరించిన విషయములు. 2. వాగేయకారులు - ప్రాచీనులు, ఆధునికులు, 3. విద్యాప్రచారమును చేసిన విద్వాదులు, సంస్కారములు, సంస్థలు, 4. వాద్యములు-వాని యందలి పరిచామములు, ఇవి ముఖ్యములగు శాఖలు. ఇందు ఒకొక్కక్రటి ఒకొక్కక్రటి మహాసముద్రమువంటి విషయము. ఈ మహాసముద్రములను తీరముల నుండేయైనను చూచినగాని, ఒకజాతి సంస్కృతిని, కథా కౌశలమును తెలుసుకొనుట అసాధ్యము. నేడు జరుగుచున్నవి రేపటికి ఆచారములుగను, మరికొన్ని దినములకు సంప్రదాయములుగను, మరికొంత కాలమునకు చారిత్రికములుగను నిలిచి యుండును. ఈ విషయమును గుర్తై రిగినవారు కొంత అరుదుగా నుండుటవలన చారిత్రక

పరిశోధకులకు కొంత కష్టమే యగుచున్నది. ఏలననగా గ్రంథ క్రతులు తమ గ్రంథముల యందు విషయమును చెప్పటి యందు చూపిన శ్రద్ధ, ఆనాటి దేశకాల పరిస్థితులను చెప్పటి యందు చూప కుండుటయు, సమాలీనులగు కళాకారుల వేరైనను తలచకుండు టయు, తరచుగ జరుగుచున్నది. శ్రవ్యప్రధానమగు సంగీత విద్య ప్రాయుటకు ప్రయత్నించుటయే కష్టము. గ్రంథరూపమున శాస్త్ర విషయములను చెప్పటకు, వారి కాలమందుండిన భాష, పద్ధతి, మొదలగునవియు కొంత ఈ పనిని కీష తరముగా జేసినవి.

ఈకష్టము భారతదేశమునందంతటను సంస్కృతము తెలిసిన భాషగా నుండెడిది. గనుక అన్ని ప్రాంతముల వారును తెలుసు కొని ఆనందించుటకు అనువుగా నుండవలెనని గ్రంథములను దేవ భాషయందే ప్రాయుట జరుగు చుండెడిది. ప్రాంతీయ భాషల యందును గ్రంథములు ప్రాసెడివారు కారని కాదు. కాని అట్టి ప్రాంతీయ భాషాగ్రంథములకు పరిమితమగు ప్రచారము మాత్రము ఉండెడిది. దేశభాషలందు గల గ్రంథములయందు సులభమగు రీతిని శ్లోకముల రూపమునను, ప్రాంతీయ భాషలయందుండెడి గ్రంథముల యందు చందోబద్ధములైన పద్యముల రూపమునను సాధారణ మగా గ్రంథములను ప్రాయుచుండెడి వారని తోచుచున్నది. ఇట్లు చెప్పటి వలన వారి కాలము వారికి, ఎట్లు అర్థమగు చుండెడిదో తెలియుటలేదు. కాని, రాను రాను టీకా. తాత్పర్యముల సహాయము లేకుండ తెలుసుకొనుట కష్టసాధ్యమైపోయినది. టీకా, తాత్పర్యములను వివరించెడి వారి యందును అభిప్రాయ భేదములు ప్రారంభమై వంద సంవత్సరముల క్రిందటి విషయము లను కూడ ఇదమిద్దమని నిర్నయించుకొనుటకు వీలుపడని దుస్థితి నేడేర్చడినది.

దక్కిశాపథమును ఈకష్టము నేక రాజవంశములు పాలించినవి. ఫీరియందు బౌద్ధము, శైవము, వైష్ణవము, మొదలగు మతముల

వారును, వేను వేను మాతృభాషయకల వారును యిండెడివారు. వీరి మధ్య, ప్రాంతము, మతము, మొదలగు విషయములయందు ఘర్షణ లెన్నియున్నను, సంగీతము, సాహిత్యమువంటి కళలయందు మాత్రము ఆదరాభిమానములు అకుంతితముగా నుండెడిఏ. గనుకనే శిల్పకళా సాందర్భమును చాటుచు వారి కాలమునాటి చారిత్రిక విషయములను కొన్నిట్టేనను తెలియజేయుచు, గుహమందిరములు, దేవాలయములు, ఉద్గ్రంథములు మొదలగునవి కొంతవర్కై నను నిలిచి యున్నవి.

గానయోగ్యములైన భాషలు

నాద విద్యయగు సంగీతమునందు అనాది నుండియు భాషయు నొక ప్రధానమగు స్థానమును పొందియుండుట అందరకును విదితమే కదా ! మహానుభావులగు వాగేయ కారులు వారి వారి మాతృ భాష లలో కృతిరత్నములను చెప్పినను, సంస్కృతాంధ్రములలో కొన్ని రచనలైనను చేయుట పరిపాటియై ఎంతకాలమైనదో ఊహించుట కష్టము. శాస్త్రీయమగు పరిభాషయందు వాగేయ కారులనినచో రాగతాళ నియమాదులను పాటించిన వారని అనుకొనవచ్చును. కాని భక్తిని, ఆర్తిని భగవంతునికి నివేదించుకొనుటకుసామాన్యములగు చిన్న చిన్న వరుసలలో తత్త్వములు, భజనకీర్తనలు, మొదలగునవి పాదు కొనిన వారును వాగేయ కారులే యాదురు గదా ! ఇట్టి పాటలు, రచయితల పేర్కైన తెలియనివి, ప్రాచీనములైనవి ఎన్ని యో తెనుగు నందు గలవు. సంస్కృతమునందును, తెనుగు భాషయందును, గాన మునకు ఒప్పిదములైన కొన్ని విశేషములు కనబడుచున్నవి. వాక్యముల విరుపులయందు సౌలభ్యమును, అ, ఇ, ఎ, ఒ, ఔ, అను స్వారము మొదలగునవి వాక్యాంతముల యందుండుటవలనను, రెండు మూడుకురములనుకలిపి ఒకేసారి పలుకవలసిన వాక్యములు తక్కువగా నుండుటవలనను బహుళః ఈ భాషలను సంగీత యోగ్యములైనవిగా

కళాభిమానులు, కళాకోణదులు తలచి యండవచ్చను. సంగృతము నందుగల మహాప్రాణములు తెనుగునందు కూడ అల్లే వచ్చచుండు టయు, దేవతాస్తుతిపరమైన రచనలు ఎక్కువగా నుండుటవలనను, ఈ రెండు భాషలును, గానయోగ్యములని ఆమోదింపబడి యండినవేమో యని అనుకొనినను అనుకొనవచ్చను.

కర్మాంటక సంగీతమునందు భక్తిరస పూరితములగు రచనలను, తాము ప్రాసియో, ఇతర వాగేయ కారులు, భక్తులు చెప్పినవియో పాడుకొనుచు, గాయకులు తాము ఆనందించుచుక్కోతల నానందింప జేముట యనునది ముఖ్యోదేశ్యముగా నుండినట్లు తోచుచున్నది. ఇట్లు ప్రారుథమైన గానముపకు శాస్త్ర మేర్పడి, రాజసథలు, రసిక జనకూటములు, మొదలైనవి పోషక స్తానమును వహించుట జరిగి, కొంత శాస్త్ర ప్రదర్శన ప్రధానమై, శృంగారాది రసములకు చోటు నిచ్చినదియై పెంపొందినది. భక్తి వై రాగ్యములను ప్రబోధించు రచనలు కొంత తరువాతివిగను, ఇప్పటికి మనకు లభ్యములగుచున్న రచనల యందు కనబడుచుండుట గమనార్థము. ఒకప్పుడు మత ప్రచారమునకు కూడ సంగీతము సాధనముగం నుండిచెంది. దీనికి తైవ, వైష్ణవ, శాస్త్రేయాది మతపరమైన వాజ్గైయమే నిదర్శనము.

గీతము—లణ్ణములు

గీతమును ఛందోబద్ధముగా నుంచుటయు యతి ప్రాసాదులను పాటించుటయు కొంతవరకు ప్రాచీన కాలము నుండియు జరుగుచున్న దేశైనసు, సంగీతమునందలి రాగ తాళములను పోషించుకొనుటకు కొన్ని నియమోల్లంఘనములును జరుగుచుండివి కాబోలు. అందువలననే భక్తాగ్నేసరులును, పద కవితా పితామహులును, హరికీర్తనాచార్యులును అగు తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు సంకీర్తన లక్షణములను సంస్కృతమున ప్రాసి యున్నారు. ఆయన మనుమడు చిన శిగుమలగుణ్ణ దానిని ఆంధ్రికరించినారు. 15, 16

శతాబ్దముల దక్షిణాపథమున కొంచె మించు మించు కటుకము నుండి కన్యాకుమారివరసుగల దేశమునందంతటనుగల కర్మాటక సంగీతము నందు అప్పటికే వాడుకలోనున్న వాటికి మెరుగులుదిద్ది తరు వాతితరముల వాగ్గేయారులకు మార్గదర్శకులై ఈ తాళ్ళపాక వారు ఆంధ్రుల ఇలవేల్పుగు శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి సన్నిధిని విలసిల్లినారు. తాళ్ళపాకవారి శృంగార సంకీర్తనములు, ఆద్భుతాలై సంకీర్తనములు మొదలగునవి నాటినుండి సేటివరకును తెనుగు వాగ్గేయకాచుల రచనలకేకాకడక్కిణిశమునందలి అన్నిథాపల వారి గేయరచనలకును మార్గదర్శకములుగానే నిలచియున్నవి, అను కొనవచ్చును. భక్తులకు దేశ, భాషలను ఎల్లులు లేవు గనుక తిరుపతి వెంకటనాథుని భక్తుడును, చెలికాడునునగు తాళ్ళపాక అన్నమయ్య చెప్పిన సంకీర్తన లక్షణములను ఆ తరువాతి భక్తు కవులందరును పాటించినట్లు తోచుచున్నది.

గీతమునందలి సాహిత్యమునకు లక్షణాసులను చెప్పచు, వృత్త పదము, నిబంధపదము, చూర్చు పదము అను మూడు విధములగు పద ముల లక్షణములను, ప్రల్పించి, శిఖాపదము లకును, పదమాలిక, శరభము అను అష్టపది, దరువులు, అందు జక్కుల రేకులు, ఏలలు, గౌబిష్ఠు, చందమామపదములు, అర్ధచంద్రికలు, తుమ్మెదపదములు, తందనాన పదములు, ఇచ్చే ఊతపదము నూడి సాగడి గేయరీతులెన్ని యో తాళ్ళపాకవారు చెప్పినమున్నారు. మాత్రా చందమ్మలపై రచనలు, పద్మములవలెనే చెప్పిబడినవైనను త్రిశ్ర, చతుర్శ్ర, ఖండ, మిశ్ర, సంకీర్ణగతులకు ఒదుగుచు, రెండు సమఖుండములుగల రెండు పుమ్మల చరణములతో నుండి వృత్తములు సంస్కృతమున నుండినట్టే తెనుగునచదును అష్టపదులు, మట్టుదూలు, చతుప్ప దులు, ద్వ్యాపదలు అని పాడుకొనుటకి అనువ్వా రచింపబడు

చుండెడివి. గానయోగ్యముతైన ఇట్టి రచనలు ఒక నిరీక్షితమగు పద్ధతికి ఒదుగుట బహుళః 15, 16 శతాబ్దములలో జరిగి యుందును. అంతకుముందు గానము చేయబడుచున్న గేయముల స్వరూపములు స్వపముగా తెలియకుండుటవలనను, కౌంతవర్కైనను నిలచియున్న సంగీత సాహిత్య రూపములు, ఈ శతాబ్దములలోనివే యగుటవలనను ఇట్లు తలచనలసివచ్చినది.

థరతాదులందరును సంగీతమనగా గీతము, వాద్యము, నృత్యము, కలసిన ఒక త్రివేణీ సంగమ స్వరూపమని చెప్పియున్నారు. కానీ కాలక్రమమున యూ మూడు శాఖలయందును స్వతంత్ర ప్రతిపత్తులు ఏర్పరచుకొన్న స్వరూపములు బయలుదేరినవి. ఐనను కొలదిపాటి సంబంధ బాంధవ్యములుండక తప్పలేదు. పాండుటకు రాగము, తానము, స్వరమువంటి ప్రత్యేకములగు నాదస్వరూపములున్నాము, లయబద్ధమైన గీతమును గాసమా చేయనిచో సంపూర్ణమైన ఆనందము కలుగుట కష్టమైనది. అట్లే సాహిత్య స్వరూపములగు వృత్తములయందు సంగీతావుసరమ్మలైన రాగ విస్తరణము, తాళము అను వాటికి తావు లేకున్నాను పద్ధ్యములు వచనమువలె చదువుటకన్న శ్రావ్యముగా రాగ ధోదణియందు చదువుటయే ఆకర్షణీయముగనున్నది. ఇంతేకాదు, మత్తకోకిల మొదలగు కొన్ని వృత్తములు లయబద్ధముతై పాటువలె పాడబడుచునే యున్నవి. నాదస్వరూపమైన అక్షరములతో రూపొందిన పదములు వాక్యములగా నేర్చుకి అర్థమును సూచించున్నా ఏ విధముగా మహా కావ్యముతై ఒప్పుచున్నవో అట్లే స్వర లయాదులతో సంగీతమున్నా శోభించుచున్నది. భావములను అభివ్యక్తికరించుటకు; సాందర్భ పూర్ణమగు మరియుక భాష, అభినయము. వివిధములగు రసములను వ్యక్తికరించుటకు నృత్యము, నైత్తము, లాన్యంము, అభినయమువంటి పేర్లతో పిలువబడు నాట్యవేదము పుట్టినది.

సంగీతమునందు థాతుమాతువులనబడు స్వరసాహిత్యములు గలిగి గీతము, పదము, వర్ణము మొదలగు పేర్ల తో పిలువబడు రచనా విశేషములుండును. ఇది ఏకథాతుక, ద్విథాతుక, త్రిథాతుక అను రూపములతో నుండవలెనని అన్నమాచార్యులు చెప్పియున్నారు. వారికి పూర్వముగా రచనా విశేషములయందు థాతు స్వరూపములు అంత స్వచ్ఛముగా తెలియవచ్చటలేదు. కనుక అని యొట్లుండినవో తెలిసికొను నవాళమును కనుబడుటలేదు. అన్నమయ్య చెప్పిన విధముగానే పూర్వుల రచన లుండడివని యనుకొన్నాసు, తిరిగి లక్షణము లను లక్ష్యసమన్వితములుగా చెప్పవలసిన అపుసరము వారికి ఉండదు గదా ! అందువలన 15, 16 శతాబ్దములనాటికి గల గీతరచనా పద్ధతులయందు ఒక నిర్ణితమగు వ్యవస్థ లేదనియు, దానిని ఒక మార్గమునకు తెచ్చటకు అన్నమయ్య ప్రమత్తించి యుందురని యనుకొనక తప్పదు. గీతమును థాతుమాతువులతో లిపి బద్ధముచేసి యుంచుటయందలి ఆవశ్యకత ఒకప్పదు అంతగా విద్యాంసులు గుర్తించినట్లు కానబడదు. కనుక నే థాతు స్వరూపములతో కొంతవరకై నను సిలిచి యన్న గీతములు మనకు 17 వ శతాబ్దము తరువాతివి మాత్రముకొలదిగా మిగిలి యన్నవి. వాని యందలి రాగ, తాళ, చందోరీతులను పరిశీలించి, పూర్వులనుసరించిన మార్గము బహుళః ఇట్లుండి యుండునని అనుకొనుట తప్ప వేరు మార్గములేదు. వేదమువలెగానము కూడ గురుశిష్ట్య పరంపరయందు చెప్పుకొనవలసి యుండుట సంగీతమును లిపి బద్ధము చేయస్తండుటచు ఒక కారణమైనను కావచ్చును. అట్లే థాతుస్వరూపానును స్పృష్టముగా అనుస్వరములతో వివరింపక మాతువును మాత్రః శిఖ్యాలపు చెప్పేటే పద్ధతియు కొంతవరకు గీతము తన రూపమును కోల్పోపుటకు కారణమై యుండవచ్చును. కాని అన్నమయ్యటు సమాలికులై, వయసునందు ఆయన కన్న చిన్నవారై సను, అసేక చేల రచనలను అస్సమచ్చువతేనే,

కన్నడమున రచించిన పురందరదాసుల గేయములయందు ఇప్పటికినీ మనముచెప్పుకొనుచున్న పిళ్లయారిగీతములుచూచినచో స్వరబద్ధముగా గీతమును శిఖ్యలకు చెప్పేడి పద్ధతిని కొంతపరకు వీరు అమలు పరచి నారని తోచుచున్నది. గీతమును పాడెడి విధానమునకు స్థిరమగు రూపమును ఇచ్చుట యందలి యవుసరమును గుర్తించిన వారిలో తాళపాక వంశస్థులు మొదటి వారనుకొనవచ్చును. వీరి కాలమున దాసకూటములు ఆయాపేళలయందు దైవసన్నిధిని పాడవలసిన పాటలు పాచువారిని నియమించెడి పద్ధతియును, అటీవారికి స్థిరవసతుల నిప్పించి వంశపారంపర్యముగా దైవసన్నిధిని గానకైంకర్యమును జేసెకి ఏర్పాట్లును ఉండియుండవచ్చును. తిరుపతి నుండి రాగిరేకు ల్పై ప్రాణి ముఖ్యములగు సేవలయందు గానము చేయవలసిన గీతములను ఇతర దేవాలయములకు పంపుమందుటయు జరుగుచుండెడి దట. పాడెదు వారును బహుళః ఆ యా స్ఫురములకు పోయి అచ్చటి వారికి చెప్పుచుండిరని అనుకొనవచ్చును.ముఖ్యముగా వైష్ణవదేవాలయములయందు ప్రధానములగు అహాభలము, సింహాభలము, శ్రీరంగము, శ్రీకూర్మము మున్నగు దేవాలయముల మధ్య ఇట్టి యేరాప్పట్లుండి యుండవచ్చును.

ఇట్లు కేవలము మత ప్రచారమునకేగాక సంగీత సాహిత్యములను తమ తరువాతి తరములవారికి అందించు ప్రయత్నమును తాళ్లపాకవారీవిధముగా చేయుచుండ, కర్మాటక సంగీతమునకు పితామహులవంటి వారగు పురందరదాసులు సరళి, జంట, అలంకారములు, పిళ్లంరి గీతములు సూఛాదులు ఇట్టి గేయకల్పనలుచేసి స్వరబద్ధముగా సంగీతమును శిఖ్యలకు చెప్పేడు విధానమును రూపొందించి, ధాతుమాతువులతో కూడిన గీతమునకు స్థిరమగు రూపము నిలిచియుండునట్లు చేయప్రయల్చించిరి. గీతమునకు చందోనియమములవంటివి

తాళ్ళపాక వారు ఏర్పరుపగా వానిని దక్కించాపథము నందలి సంగీత లోకమెట్లామోదించి పాడించుచున్నదో, అల్లే పురందరదాసులు ఏర్పరచన సంగీత విద్యాబోధన పద్ధతించు, దక్కించాపథమున ఆమోదింపబడి, నాటిసండి నేటివరకు అనుసరింపజడుచున్నది. ఈ ఇరువురు భక్తాగ్రేసన్నలైన వాగ్గేఎకారులు ఏర్పరచిన విధానములు, ఆనాటికే వాడుకలోనుండి పీరిచే స్థిరపరుపబడినవైనసు కానవచ్చును, లేదా వారి ప్రతిభవలన అమరించబడినవైనను కావచ్చును. ఏమైనను వయసు నందు పెద్ద వారగు అన్నమయ్యా వారేర్పరచిన పద్ధతికి మెరుగులు దిద్ది పురందర దాసులు ఇప్పుడున్న పద్ధతిని ప్రచారమసందుంచినారనుటలో అతిశయోక్తిలేదు.

శృంగార సంకీర్తనములు

అన్నమయ్యా చెప్పిన సంకీర్తన లక్షణములయందు శృంగార, సంకీర్తన పద్ధతి మధురభక్తి భావాదీపనముగా నుండి యుండుటచేతను అప్పుడే కొంత కొంత దూరముగా త్రోయబడుచున్న నాట్య విద్య యందలి అత్యున్నతస్థాయి యగు అభినయమునకు తావుండుట వలనను, రాజూస్థానములయందు రసిక ప్రభువులు పోషించుటవలనను, గహికా ముహిక్కానందములకు తోడ్డుడునది యగుటచేతను కొంత యెక్కువ ప్రచారమునకు వచ్చి యుండవలెను. కనుకనే, తమ కాలము నాటికి “పదము” అని వ్యవహారింపబడుచున్న శృంగారకీర్తనములతో అభినయమును ఓడించి తేత్తజ్ఞులు ఆ రచనా పద్ధతిని అత్యున్నతస్థాయికి గౌనివచ్చిరి.

పదమునందు పల్లవి, అనుపల్లవి, మూడు చరణములు ఉండుట సాధారణము. విలంబ కాలములో పాడబడు పదము అనుపల్లవితో ప్రారంభింపబడి పల్లవోయందు ప్రశ్నమించి, తిరిగి చరణముతో ప్రారంభిస్తే, అంత్యమ వరకా సాగిపోపును. పదములయందు

పల్ల వి, అనుపల్ల వి, చరణముఱను మూడుధాతు స్వరూపములుండును. ఇందుచరణమునందతి రెండవభండమును కూడా అసుపల్ల వివలెనేపాడుట కలదు. ఇట్టి పదములను రచించిన వాగేయకారులలో హైత్రజ్ఞులు అగ్రగణ్యులు. 4200 పదములను వీరు జెప్పినట్లు వారిదే యగు మేళువు పదమునందు గలదు. వీర పదములు సంగీత సాహిత్యముల యుదసన్య సామాన్యములై అభివయమునకు అనుషై నవియై యొప్పచున్నావి. వీరికి సౌంచేషమ వెనుకముందిండిన వారసేకులు పదములను చెప్పి యున్నారు. కానీ ఘనం శీనయ్య మంత్రి చెప్పిన ‘శివదీషా పరురాలనురా’ అను కురంజి పదము ఇప్పటికీనీ ధాతు మాతువులతో ప్రచారమునందున్నది. తారాశశాంక విజయమును శృంగార ప్రబంధమును కృతిగొన్న యా శీనయ మంత్రి విజయ రంగ చోక్కునాథుడను మధురపాంచ్య ప్రభువునకు అమాత్యులుగా నుండిరట. క్రీ.శ. 1600-1680 మధ్యముండిన హైత్రజ్ఞునకు పూర్వము వీరుండినవారని చరిత్రకారులు చెప్పచుండుటవలన, ‘శివదీషా పరురాలనురా’ అను పదము సుమారు 450 ఏండ్ల ప్రాచీనత కలదేమోనని అనుకొనవలసియున్నది. అనగా కురంజి రాగమునగల సంచార సందర్భములన్నియు తరువాతి రచయితలు దీని నాథారము చేసుకొనియే చెప్పినారేమో యనుకొనుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. ఘనము శీనయమంత్రి తమ కాలమునాటికి కొంచెమైనను ప్రచారములోనున్న తాళ్ళపాకవారి రచనలయండలి సంగీత సాహిత్య ధోరణల పునాదుల పై ననేకదా తాను పాడిచుండును! కనుక, ఇంకను అముద్రితములై తంజంవూరు సరస్వతీమహాల్ పుస్తక భాండాగారమున వివిధ భాషలలో లిఖింపబడి, నిద్రించచున్న గ్రంథములను పరిశీలించినచో రాగ తాళ నామములతో స్వరసహితపుగానున్న రచనలు కొన్ని యైన దొరికి, తాళ్ళపాకవారి గాన సాంప్రదాయములు సృష్టముగా తెలుసుకొసుటుంను, పారికిని, హైత్రజ్ఞులోను మధ్యగల మరి

కొందరు ఆంధ్ర వాగ్గేయారులను గురించిన వివరములు కనుగోనుట కును అవాళములున్న వేమోననిపించుచున్నది. ఇప్పుడు తైత్జుల పదములు నుమారు 150కి థాతు మాతువులు లభ్యమగుచుండుట వలన, వీరి తదనంతరపు రచయితల పరిశ్రమను కొంతవరకై నను తెలుసుకొసుటకు వీలగుచున్నది.

సంగీతమునందు జానపదము, శాస్త్రీయము

సంగీత పరిచామమునుదు గమనించవలసిన మరియొక ముఖ్య విషయమును ఇచ్చట ముచ్చటించు కొండాము. జానపదులు పాడు కొను పాటలయందుగల కొన్ని స్వరసంవర్ఘములను, వరుసలను గమనించినచో, అతి ప్రాచీనములగు కొన్ని రాగస్వరూపములు ఏర్పడిన విధము ఉంహో మాత్రముగ గోచరించుచున్నది. ఛందో బద్ధములగు ఏకథాతు ద్విథాతుస్వరూపములగు కొన్ని పాటలయందుగలచిన్న చిన్న వరుపలను గూడ రాగములుగా నామోదించి, వానిని విస్తరించుకొని పెద్ద రాగములుగా తరువాత కొంతకాలమునకు రూపొందించుకొని నారేమోరనియుతోచుచున్నది. ఇట్లుజానపదుల గానమునుండి వచ్చిన వనియనుకొన దగిన రాగములను, వానికి విస్తరించులగు రూపములను కొన్ని టీని గమనింతము. రురంజి, నవరోజు అనురాగములు శంకరాథరణ మేళమునకును; పున్నాగవరాళి, ఘుంట, యనునవి తోడి మేళమునదును; సైంధవి ఖరహరప్రియ మేళమునకును; చంద్రి కాథైరవి, భైరవి మేళపటునకును; రుంచిర్మోటి హరికాంభోజి మేళమునకును; నాదనామక్రియ, మాయామాశవ గౌళ మేళమునకును, మూలములయిన వనుకొనుటకు ఆశైవణయుండకూడదు. మేళక ర్తలకు పూర్వము, స్థాయియపదటి ఏడు స్వరములను ఉపయోగించుకొన కయే, కొన్నింటీని మాత్రమే చేర్చుకొని పాటలుగా పాడుకొని వానియండలి మాధుర్యపును గమనించి మేఘాపులు అట్టివానిని వృధి

పరచి రాగములకు విస్తృత స్వరూపముల నిచ్చయందురనుకొనవచ్చును. ఇది యెట్లునగా, భాష, పదభావములను వ్యక్తపరచుకొనుటకు వాడుకలోనికి వచ్చిన తరువాతనే కదా వ్యక్తగణము, చందస్సులు మొదలగునవి అవతరించినవి! ఇట్లు జరిగిన కొంత కాలమునకు సాధారణముగా మాట్లాడుకొను భాషయు, గ్రంథములయందు ప్రవాయబడు భాషయు ఎట్లు పేరగుచుస్తుదో, అట్లే జానపద సంగీతము, శాస్త్రియ సంగీతము అను నామపుసులతో సంగీతము నందును రెండు శాఖలు విడేవడి యుండవచ్చును. శిష్టవ్యవహారమగు భాషకొంతవరకు గ్రంథస్తమై ఎట్లు నిలచినదో అట్లే కొన్ని జానపద సంగీతఫణతుఱును శాస్త్రామోదములై నిలచినవేమో యనుకొనవచ్చును. ఇట్లు నాగరక, జానపద సంస్కృతుల మధ్య బాంధవ్యములు కొనసాగుచు వచ్చుచుండుట యసునది అన్ని విద్యలయందును జరుగుచునేయందును.

పదసాహిత్యమునందుగల భాషయందును కొంతవరకు ఇట్లిపోకడు కనబడుచున్నవి. శిష్టవ్యవహారికము వాడుచూ వచ్చిని, పొయ్యాని, చల్లనాయ, గిలిగింత లయ్యాని, వంటి సామాన్యవ్యాపహారిక రూపములగు మాటలను సైతము యథాసందర్భముగ నిందు వాడుకొని యన్నారు. కొందరు పడక ర్తులు జానపదుల వాడుకభాషయందే పదములను చెప్పియున్నారు. ఇట్లు చెప్పినవేయైనను, చందోనియములు, గీత రచనా విధానము, తాళము, రాగము మొదలగునవి మాత్రము యథాశాస్త్రియముగనే పాటించినారు, ఇంకను, జానపద సంగీతమునందరలి రీతులు, సంగీత సాహిత్యముల యందు ఎన్ని ఎల్లాట్లు ప్రిథితకులై, శాస్త్రియ సంగీత, సాహిత్య రూపములుగా ఆమోదింపబడినవో పర్చించి తెలుసుకొనవలసి యున్నది.

సంగీతమునందు కర్ణాటకము - హించూస్తానీ

వేరు వేరు జాతులవారు అన్యదేశములనుండి భారత దేశమునకు వలసవచ్చి ఇచటి వారితో కలిసి మెలసి యుండెడి తాలమున వారి సంస్కృతి ననుసరించి వికసించిన సంగీత సాహిత్యాది కళలను ఇచటి వారియందు ప్రచారము చేయుటయు, ఇచట గల కళాస్వదూపములను వారు తమ దేశములయందు ప్రచారము చేయుటయు జరుగు చుండెడిది. ఇట్టి ఇచ్చిపుచ్చుకొను సహృదయతవలన కొన్ని అంతకు మున్నెన్నదు కానరాని విచిత్రప్రక్రియలు కళలయందు ద్వోతకము లగుటయు, జరుగుచుండెడిది. ఇట్టి పరిషామములలో నొకటి యను కొనదగినది భారతీయ సంగీతమునందు 15, 16 శతాబ్దముల ప్రాంతమున జరిగించుండును. ఉత్తర భారతమునందు మహామృదీయుల రాకణో అప్పటికిగల ప్రాచీన సంగీత పద్ధతులయందు పర్చి యన్ సంగీత పద్ధతులు కలిసి ఒక క్రొత్త రూపమును సంతరించుకొని ప్రత్యేక మార్గమున వికసించుట జరిగినది. సుమారు ఏడైనిమిది వందల సంవత్సరముల నుండియు నిరాటంకముగా కలగలుపులేని పద్ధతిని సాగు చున్న దక్షిణ ప్రాంతపు సంగీతమునకు కర్ణాటక సంగీతమని వేరు స్థిరపడుటయు, ఆ తాలముననే జరిగియుండవచ్చును. ఇట్టే ఆంగ్లేయుల రాకణో వారి సంగీతమునందలి పోకడలు ఉత్తర, దక్షిణ భారత సంగీతపు పద్ధతుల యందు చోటుచేసుకొనినవి. వాయులీనమును పాశ్చాత్యల వాద్యము భారతీయ వాద్యములందు స్థిరముగా నిలిచిపోయినది. ఇట్టే వాద్యసమైక్యనములో చిన్న చిన్న గీతములను పాదుచుండెడి లలిత సంగీతమని నేడు చెప్పుకొనుచున్న యొక పరిషామమును, మన దేశమునందు చోటుచేసుకొనినది. ఇందు నేడు మన మహయోగించు అనేక వాద్యములు ఇతర దేశములనుండి వచ్చినవే ! ఇట్టే కర్ణాటక

హీండూస్తానీ పద్మతులలో సంగీత చెడ్ర్లను అభ్యసించుచున్న పాశ్చాత్యలగు కళాకారు లెందరో కలరు.

పదక ర్తులు

షైతజ్ఞుల తరువాత తెనుగున శృంగార పదరచనా సంప్రదాయమును కౌనసాగించిన వారిలో గోవింద సామయ్య, వారి సోదరులు కూవన సామయ్య, ఆనయ్య, శంకరాభరణ రాగమును పాడుటయందు ప్రసిద్ధులై ఆ రాగనామమే ఇంటి పేరుగ నిలబెట్టుకున్న నర్సయ్య, కుప్పసామయ్య, సారంగపాణి, మెరటూరు వెంకట రామశాస్త్రీలు సారకాడు వెంకట సుబ్బయ్య కుమారుడు కవి మాతృభూతయ్య, ఘుటుపల్లి వారు, బొల్లి పురము వారు, జటపల్లి వారు, శోభనగిరి వారు, ఇనుకోండ వారు, శివరామ పురము వారు, వేణంగి పురము, మల్లికార్జున ముద్రవారు, కస్తూరిరంగ ముద్రవారు, యువరంగ ముద్రవారు, మథ్యార్థుసం సభాసతి అయ్యర్, సునూరు నాలుగైదు వందల సంవత్సరములనుండి తమ రచనా రత్నములతో సంగీత సరస్వతిని అలాకరించినారని చారిత్రక పరిశోధకులు చెప్పగా తెలియుచున్నది. ఇందు షైతజ్ఞులవియు, సారంగపాణివియు తప్ప తక్కిన రచయితల పదములు అతి తక్కువ సంఖ్యలో దొరకుచున్నవి. ఆ దొరకిన వాటికైనను ధాతురచన సరిగా తెలియవచ్చుటలేదు.

విలంబ కాలమునగాని, మధ్యమకాలమునగాని పాడవలసి వచ్చటయును, మాటలానుందు కొంత అభినయ యోగ్యములైన భావములు ఉండవలసి యుండుటవలనను, రాగ, తాళ విన్యాసములు కష్టపాఠ్యమగుట వలనను క్రమముగా మధుర భక్తియుత మగు శృంగా

రమునందు ఒక్క శ్రీగారమే పేరిలి దోవుటవలును గాయకులు
 అభినయ సహాయము. లేకుండగనే పాదుకొనుటకు వీలుగానుండి,
 లాకిక శ్రీగారపు పాలు కొంచెము అధికముగా సుండెడి జావశులు
 ఈ శతాబ్దిపు ప్రారంభమునుండి ప్రచారమునకు రాసాగినవి. దీనికి
 కార్యేణి నగర వాసులైన సారంగపాణి కొంత దారి చూసినారేమో!
 సంగీత సాహిత్యములయందు తెనుగు వారు తెచ్చుకున్న మార్పులు
 చేర్పులు దక్కిశాపథమందంతటను ప్రచారమునకు వచ్చుచుండుటవలన
 ఆయం భాషలయందును సమకాలీనులగు వాగేయ కారులిట్టి రచన
 లను చేయుచుండెడి వారు. ఇంతియేకాదు. మళ్ళీశ, తమిళ
 కర్మాటక భాషలు మాతృభాషగాగల వారిలో చాలమంది సంస్కృతాంధ్రములయందు పాండిత్యమును సాధించి తమ రచనలను ఆరెండు
 భాషలయందును చెప్పుకొని వెల్లడి పరచుకొన్నట్లు తెలియుచున్నది.
 అనగా రాజకీయ, మత, సాంఘిక హద్దులకు సంబంధము లేకుండ
 తెనుగు, కర్మాటక సంగీతమునందు ఎంత మహాత్మ్వ పూర్ణమైన
 స్థానమును సంపాదించుకొన్నదో వేరుగా చెప్పవలెనా? మన తరమునకు
 కొంచెము వెనుకటి వారును, మహాను నావులును లాళ్ళపాక వారి
 సాహిత్యవైభవమును వెలుగునకు తెచ్చిన వారును అగు కీ. శే.
 బ్రహ్మాశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తైత్తిజ్ఞుల పదములను
 వినుచు అశ్రుపూరిత నంయనములతో “నా తెనుగు తియ్యనిదని
 తెలుసు. అది ఇంత తియ్యనిదని అనుకొన లేదయ్యా!” అని యొక
 సందర్భమున అనందిచిరి. తెనుగు నందలి త్సపితెలిసి ఆనందించు వారిం
 కను దక్కిశాపథము నందంతటను కలరుగనుకనే ధాతుమాతు స్వీరూప
 ములు కొంతవరకైనను నిలుపుకొనిన తెనుగు రచనలు మనకు దొరకు

చున్నవి. థాతు లక్షణములు తెలియని సంగీత రచనలు జీవకళను కోల్పోయిన చిత్రముల వంటివే యగును.

ప్రాంతీయ కుల మత థాపాత త్వయములను సంకుచిత బుద్ధులు లేని కాలమున సంగీత సాహిత్యములు అత్యున్నత పథములయందు ప్రయంణము చేసినవి. కళను పోషించడి వారు ఎచట నుండిన, నచ టికి కళాకారులు వలసపోయి వారి విద్యలను ప్రదర్శించి ఆదరణ పొందుచుండడి వారు. కనుకనే కృష్ణాతీర వాసులగు తేతజ్ఞుల పదములు, భద్రాచల వాసియగు రామదాసు కీర్తనలు, ఇంకను నారాయణ తీర్థుల వారు, సిద్ధేంద్రయోగి ఆదిగాగల మహాను భావుల రచనా విశేషములు మనకు దక్షిణ దేశమునందలి మారుమాలల యందును వినబడుచున్నవి. ఎందరో తెనుగు వారు 5, 6, వందల ఏండ్ల నుండి తంజావూరు మధుర, తిరువయ్యరు, శ్రీ రంగము మొదలగు నగరముల యందును వాటి పరిసరములయందును స్థిరనివాసము లేర్పురచు కొని సంస్కృతాంధ్రములను సాధించి గీత, కీర్తన, పదవర్ణాదులను రచించి, శిఖ్యలకు విద్యాదానముచేసి, అలోకిక మగు భక్తి తత్పరత వలన నేటికిని పూజ నీయులై ఉత్సవములను జరిపించుకొనుచున్నారు. ఇట్టి మహానుభావుల రచనలను, జీవిత విశేషములను నేకరించి ప్రచురించి తెనుగు వారి కళాకాశలమును, నేవను లోకమునకు వెల్లడి పరచవలసి యున్నది. ఇప్పుడున్న సంకుచిత దృష్టి నాదుండినచో అనేక మంది మహానుభావుల పేర్లయినను మనకు నేడు తెలిసియుండే డివికావు.

థాతువు - మాతువు

థాతు అనగా స్వరరూపమగు పాటమట్టు. మాతు అనగా సాహిత్యరూపమగు గీతము. ఇందు స్వర మొక్కటియు నుండినను,

సాహిత్య మొక్కటీయ నుండినను అది పాడుటకు వలను వడదు. ఏకథాతు అనునది పల్లవి మొదలు అన్ని చరణములును ఒకేరీతియగు వరుసయందు పాడుకొనునది. ద్విధాతు అనునది పల్లవికి ఒక వరు సను, తక్కిన చరణములకు ఇంకొక వరుసను నుండి పాడుకొనునది. త్రిధాతుక యందు పల్లవి, ఆసుపల్లవి, చరణసు అను మూడింటికిని వేరు వేరు స్వర రచనలుండును. చతుర్థాతుకయందు పల్లవి, అను పల్లవి, చరణసు చరణాంత్యమునందు మధ్యమకాల సాహిత్యముగల మిత్ర మనునదిను నుండును. ఇట్టె ధాతుస్వరూపము అనగా స్వర రచన మారుచుండుటవలన గీత స్వరూపములు కూడ మారుచుండును. పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణసు, అను పేర్లు వాడుకలోనికి వచ్చటకు ముందు ఉద్గార్హా, ధృవ, అభోగములను పేర్లు వాడుకయందుండియండును. చతుర్థాతుకయందు మేళాపకమను మరియెక అంగము పేరును కూడ లక్షణకారులు చెస్పియున్నారు. దానినే నేడు మిత్ర మని చెప్పుకొనుచున్న మేమో ! పేర్లు యేవైనను ధాతుస్వరూపము మాత్రమిట్టుండును.

వైరాగ్య సంకీర్తనములు

అన్నమయ్య చెప్పిన వైరాగ్య సంకీర్తనములు ఏకథాతు ద్విధాతు లక్షణములు కలిగినవియై, తత్యములు, వేదాంతకీర్తనలు, మొదలగు రచనల రూపమున చెదురు మదురుగా దేశమునందంతటను వినవచ్చునే యున్నవి. ఇట్టి రచనలు చేయువారు తమ నామము నైనను చెప్పుకొనుటకు ఇష్టపడక పోవుటవలనను పాడెడివారు ఆధ్యాత్మిక చింతనా పరులైన వారై భాషావిషయమునను, సంగీత విషయమునను పరిజ్రమ అంతగా చేసిన వారు కాకుండుట వలనను వారికి ఆధ్యాత్మిక తత్యమును బోధించుచూ గురువులు వినిపించిన పాటలను పాడుకొనుచు వానియందలి తత్యరహస్యముల నాకళించుకొను వారు మాత్రమే యగుటచేతను ఇట్టి గేయ కల్పనలు చేసిన వారి

చరిత్ర కనుగొనుట కసాధ్యమగుచున్నది. పోతులూరి పీరబ్రహ్మం, దూదేవుల సిద్ధప్ప, వేములకొండ కోనయ్య, మంతెన వెంకటదాసు, శతగోపదాసు, పిళ్లపాపయ్య, ఉప్పల రామయ్య, తరికొండ నరవారి, గోర్తి రామదాసులు, శేషచలపతి, చామర్తి లక్ష్మినరసమాంబ, ఆదినారాయణదాసు, మహాలక్ష్మి, బలిజేషల్లి రామదాసు, నిట్లల ప్రకాశదాసు, హరిభోగలింగకవి, ప్రయాగ రంగదాసులు, వెంకట విరలదాసు, వెంకట రమణదాసు, పెద్దదాసరి, బోధేంద్ర సద్గురుస్వామి, మున్నగు మహానుభావు లెందరో నిగూఢములైన తత్వరహస్యములనిమిట్టి పాడుకొనిన పాటులు అక్కడక్కడ దొరకుచున్నవి. పీరలుండిన కాలము, దేశము ఇత్యాది వివరములు తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నములు జరుగవలసియున్నది. ఇట్లే రచనలు దొరికినంతవరకు సేకరించి కాలక్రమమున దొరలిన తప్పులను సవరించి స్వరసహితముగా ముద్రించినచో ఆధ్యాత్మిక చింతనాపరులైన వారికిని, ప్రాచీన సంగీతసాహిత్య సంస్కర్తులను తెలుసుకొనగోరు వారికిని, జూనపద, శాస్త్రీయ సంగీతముల మధ్యగల అనుబంధ బాంధవ్యములను పరిశీలింప గోరువారికిని ఎంతైన నుపకరించును.

కృతి – కీర్తన

అన్నమయ్య చెప్పిన భక్తి సంకీర్తనల వరవడితో కీర్తనలను, కృతులను, సంగీత సంప్రదాయములలో చెప్పిన వారు గడచిన నాలుగైదు వందల సువత్సరముల నుండియు మన దేశమునం దెందరోగలరు. పీరితో భద్రాచల రామదాసులు ప్రాచీనులు. ఏకథాతు, ద్విథాతు రూపములను సంగీత స్వరూపములలో భజన సంప్రదాయమున కనువగు రచనలనేన్నియో పీరు చెప్పియున్నారు. పీరి రచనలయందు స్తుతి, వినతి, శరణాగతి, కైంకర్యము మొదలగు విషయములు వారి ఆరాధ్యదైవమగు భద్రగిరిశుని పరముగా నుండి రాగ తాళములకును, భాషకును, ప్రాధాన్యత యుండి, భక్తిరస

పూరితములై యుండుట గమనార్థము. వీరికి సమకాలీనులగు మద్దరాల వెంకటరాయశాస్త్రి తరువాతి వారగు తూము నరసింహాదాసులు వెంకటాద్రిసాయిమి వారు, యెడ్డ రామదాసు వంటి భక్తులును తమ తమ భక్తి సంప్రదాయ గేయములయందు మనకు ఇట్లే సాంకాత్కరింతురు. వీరభద్రయ్య, పైడాల గురుమూర్తిశాస్త్రి, మేరటూరు వెంకట్రామశాస్త్రి, దొర సామయ్య, మూకనల్లారు సభాపతయ్య, ఆనయ్య, పల్లవి గోపాలయ్య, పల్లవి శేషయ్య, మాతృ భూతయ్య, కాశీనాథయ్య, మధుర శ్రీనివాసయ్య, గిరిరాజకవి, గోవిందసామయ్య, కూవన సామయ్య, పచ్చిమిరియం ఆది అప్పయ్య, ఇనుపసెనిగల వెంకట రామయ్య, శొంతి వెంకట సుబ్రహ్మయ్య, చౌకం సీనయ్య మొదలగు వాగైయ కారులు మాత్రము త్రిధాతు స్వరూపములగు రచనలను అంబ, విష్ణు, శివ ఆది దేవతలైపై చెప్పియున్నారు. వీరి రచనల యందలి సంగీత సాహిత్య స్వరూపములను గమనించి నచో ఇప్పుడు మనము వినుచున్న కర్మాంటక సంగీత స్వరూపము నకు కొంత భిన్నముగానే తోచక మానదు.

కీర్తన మనగా తన ఆరాధ్య దైవమునో, తాము కొలిచెడి ప్రభువునో కీర్తించుచు, వారి గుణ గణములను, వైభవములను, వర్ణించుచు చెప్పినది. ‘సుజన జీవనా’ అను త్యాగరాజసాయిమి వారి రచన దీని కుదాహరణము. ఇట్లే కృతి యనగా ఏదేని యొక విషయమును చెప్పి దానిని దేవునికో, ప్రభువులకో అంకిత మిచ్చట. ఇది కావ్యము కావచ్చను, లేదా ఒక చిన్న రచన యైనను కావచ్చను. ‘షీరసాగరశయన’, ‘నగుమోముగనలేని’, ‘శాంతములేక’ మొదలగు త్యాగరాజసాయిమి వారి కృతులిటీ వాని కుదాహరణములు. తెనుగు వాగైయకారులలో అనేకులు ఇట్టివేగాక సంగీత సంధర్యములకు ముత్యాల పతకములవంటివగు వర్షవులు, స్వరజతులు, స్వరపల్లివులు, గీతములు, దరువులు మొధలగున వెన్నియో రచించి యున్నారు.

త్రిమూర్తులు - వారి శిష్యులు

తెనుగు వారగు వాగైయకారులు కొందరు సంస్కృతమునందును గేయకల్పనలు చేసి ఖ్యాతి వహించిరనుట అతిశయోక్తికాదు. వీరి రచనలయందు మణిప్రవాశములు కూడ గలవు. మణిప్రవాశమనగా తెనుగు, తమిళ, కన్నడ, మధయాభ, ఒడ్డ, కాశీర, సంస్కృతాంగాగల భాషలలో కొన్నిటిని మిళితముజేసి కవితలను రచించుట. ఇట్టి వారియందు మాగ్గదర్శి శేషయ్యంగారు, వైకుంఠశాస్త్రీలు, కులశేఖర పెరుమాళ్ల, స్వయంప్రకాశ యతీంద్రులు, శివరామాళిములు, తచ్చాచు సింగరాచార్యులు, విజయగోపాలుడు, మద్దస్వామి దీక్షితులు, మొదలగు వారు ముఖ్యులు. ఇందు కర్మాటక సంగీత త్రిమూర్తులలో నొకరగు దీక్షితులవారి రచనలు అత్యంతమనోహరములై సంగీత సంప్రదాయములకు ఉదాహరణ రూపములై యొప్పచుండును. పల్లవి, ఒక చరణము, చరణాంత్యమునందింకొక మిత్రముగలిగి త్రిధాతు రూపమున కొన్నియు, పల్లవి, అనుపల్లవి, మిత్రము, చరణ, చరణాంత్యమునందింకొక మిత్రము యుండి, పంచధాతు స్వరూపములుగలవి కొన్నియు, మణిప్రవాశములును, వీరి కీర్తనములయందు కనబడుచున్నవి. వీరి తండ్రిగారు రామస్వామి దీక్షితులవారే హంసధ్వని రాగమును సృష్టించిరి. వారివి తెనుగు రచన లెన్ని యోగిలవు. మద్దస్వామి దీక్షితులవారి హంత్రుడు సుబ్రహ్మామ దీక్షితులవారే సుమారు రెండు మూడు వుదల సంవత్సరముల నుండి వచ్చుచున్న సంగీత సంప్రదాయములను పరిరక్షించి లక్ష్మీ లక్షణములను సమన్వయించుచు, ‘సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శని’ అను గ్రంథమును ఈ శతాబ్దపు ప్రారంభమున అచ్చుతీంచినారు. అందు సుబ్రహ్మామ దీక్షితుల వారి మనోజ్ఞములగు తెనుగు రచనలెన్ని యోకలవు. తంబియప్ప, వాసివేలు, పొన్నయ్య, చిన్నయ్య, వేటనూరు సుబ్రహ్మాయలు (పీరు వైటికులు) ఎట్టయాపురం త్వాగయ్య మొద

లగు వారు దీక్షితుల వారి శిష్ట పరంపరలోని వారు. సుబ్బారామ దీక్షితుల వారి మిత్రులు కృష్ణ స్వామయ్య అనువారు రచించిన కీర్తనము లనేకములకు వీరు ధాతువుల నేర్చురచినారు. శ్రీకులశేఖర పెరుమాళ్ అను నామాంతరముగల స్వాతి తిరునాళ్ మహారాజు వారు సంకృతాంధ్ర మశయాళాది భాషలందేగాక, మణిప్రవాళ రచనలు, తెలుగు సాహిత్యములుగల వర్ణములును అనేకములు రచించియొన్నారు.

త్యాగరాజస్వామి సమాపీనుడు, బంగారు కాషాయికి ప్రియ మైన భక్తుడు స్వచ్ఛమగు తెనుగునందు అమ్రివారిపై అత్యంత మనోజ్ఞములైన రచనలను చెప్పి కర్మాటక సంగీత సామ్రాజ్యమును పాలించిన త్రిమూర్తులలో నొకరగు శ్యామశాస్త్రాల వారి కుమారులైన పంజుశాస్త్రి (గాయకులు) సుబ్బారాయ శాస్త్రాల వారును సమర్థులైన వాగ్గేయ కారులై చక్కని తెనుగునందు అంబపై కీర్తనలు, స్వరజతులు చెప్పియొన్నారు. వీరి అన్న కుమాసులగు అణ్ణాసామి శాస్త్రాలును ఫిడేలు వాద్యమునందు నిపుణులై కీర్తనములు, దరువులు, తానవర్ణములు, మొదలగునవి రచించి ప్రసిద్ధులైనారు. పెరంబూరు కృష్ణయ్య, ఉల్మాసరు కృష్ణయ్య, కంచి కాచి శాస్త్రాలు చంద్రగిరి రంగాచార్యులు, తిరుజ్ఞాన మొదలియార్, చిమటా రాఘవులు చెట్టి, వాయులీన విద్యాంసుడు భాలు, నాదస్వర విద్యాంసులు దాసరి మున్నగు వారు శ్యామశాస్త్రాల వారి శిష్ట పరంపరలో ప్రసిద్ధులు. శ్యామశాస్త్రాలవారి పూర్వీకులు కరూలు ప్రాంతము నుండి దక్షిణ దేశమునకు వలస వెళ్ళిరని పరిశోధకులు చెప్పియొన్నారు. ఏమయినను శాస్త్రాల వారు, వారి కుమారులు, శిష్టులు రచించిన కృతికీర్తనాదులయందు మాత్రము అత్యంత మనోజ్ఞమును, సరళమునుగు తెనుగు భాష కనబడుసాన్నది.

వాగేయ కారులలో త్యాగరాజస్వామి అవతరించు నప్పటికి సంగీతమునందు సాహిత్య భాగము కొంత యథికముగా నుండి భక్తి రస ప్రధానములగు భజనకీ ర్తనలను మాత్రము పాండుకొనుచు, తాము తరించి శ్రీతలను తరింపజేయు వారోకవర్ణసుగను, రాజుస్వానముల యందు గాన విద్యాప్రోథిమను ప్రపదర్థించుచు, వారి బ్రాహ్మణీగభాగ్య ములనందుకొని ఆనందించెడి వారోకవర్ణముగను నుండి యుండవలెను. త్యాగరాజస్వామికి శ్రీరామ సాఙ్కాత్కారమైనదనియు, సాఙ్కాత్ నారదులవారు స్వరార్థములు గ్రంథమును ఇచ్చినారనియు ప్రతీతి. నేటికిని దక్షిణా పథమునందంతటను త్యాగ బ్రహ్మమని చెప్పుకొనబడు వీరు, అసంభాగ్యకములగు తమ రచనలతో సంగీత సరస్వతిని ఆరాధించి తరించిరి. వీరి రచనల యందు అనేక నూతన రాగములు కనబడుచున్నవి. కొన్ని ప్రాచీన రాగములు కూడ కలవు. ఇప్పుడు సుమారు 700 రచనలు మాత్రము వీరిని దొరుకుచున్నవి. ఇందు దివ్యనామ సంకీర్తనము, లనబడునవి ఏకథాతు, ద్విథాతు రూపములలో నుండును. కీర్తన, కృతి యనునవి త్రిథాతు స్వరూపములుకలవిగా నున్నవి. సంస్కృతాంధ్రములు కలసిన మణిప్రవాళ రచనలును గలవు. కర్మాంగులక సంగీతమునకు నేడు మనము చెప్పుకొనుచున్న త్రిమూర్తులలో వీరగ్రాగణ్యులు. నౌకాచరిత్రము, ప్రష్టద భక్త విజయము అను యత్కగానములను కూడ వీరు రచించిరి. మధ్యమ కాలవిలంబ కాలములలో పరమాత్మనై లీలలను చెప్పునవియు, లోకవృత్తమును వివరించునవియు, ఇంకను అనేక విధములగు రచనా విశేషములను వీరు చెప్పియున్నారు.

త్యాగరాజస్వామి వారికి శిష్యులై కర్మాంగులక సంగీతమును తమ కృతిరత్నములతో నలుకరించిన వారును, స్వామివారి రచనలను తరువాతి తరముల వారి కందించిన వారునునగు కొందరు హగేయ కారులలో వైణవిక శ్రేష్ఠులు, తాన. వర్ణ, గీత, కీర్తనాదులసెన్ని

టీనో స్వయముగా వెలయించిన వారును అగు పీణ కుప్పయ్యగారు, పీరి పుత్రులు తిరువత్తియూర్ త్యాగయ్యగారును, గురుభక్తి పరాయణలు, భక్తవరులు, త్యాగరాజస్వామి వారి కీర్తనలను బహుశిష్టులకు చెప్పి ప్రచారమును చేసిన వారునునగు వాలాజీపేట వెంకటరమణ భాగవతులు, అయ్యాఖాగవతులు, సుబ్బారామ భాగవతులు, తిల్లణానం రామయ్యగారు, ఉమాపురం కృష్ణభాగవతులు, సుందర భాగవతులు, గణేశయ్య, సౌజిరి సీతారామయ్య, అమృత లింగపిళ్ళు, మానంబుచావడి వెంకటసుబ్బయ్య (వాచులీన విద్యాంసులు, పీరికి అనేక మంది శిష్టులుండినట్టు చెప్పుదుకు) నీలకంతయ్య, తంజావూరు రామారావు మొదలగు వారు త్యాగరాజస్వామి వారి కీర్తనలు సంగీత లోకమునందు నిలిచి యున్నంతవరకు తలచుకొనవలసిన విద్వత్ శిరోమణులు.

ఇతర వాగ్దేయకారులు

కర్మాటక సంగీతమును తమ రచనలతో పునీతము గావించిన త్రిమూర్తులు, వారి శిష్టపరంపరలలో వెలసిన విద్వచ్చించోమణులును గాక, మరికొందరు వాగ్దేయ కారులు, గాయకులు, వాద్య నిపుణులు, దక్షిణ దేశమునను, ఆంధ్రదేశమునను వెలసి తమ విద్యావైశవములచే చిరస్థాయియగు కీర్తిని నిలబెట్టుకున్నారు. క్షేత్రజ్ఞులకు ముందు వెలసిన పదకర్తలవలెనే, సంగీత త్రిమూర్తులకు కొంచెము వెనుక ముందుగా వాగ్దేయ కారులనేములు సంస్కృతాంధ్రములలో రచనలు చేసి, తమ కాలముల నాడు ప్రసిద్ధులై ఉండియుండిరి. అట్టివారిలో చెయ్యారు మరుపెద్ది చెంగల్సై రాయశాస్త్రి, పుదుకోగ్గట్టిశేషాచలము, దంపూరి సుబ్బారామయ్య, పరమేశ్వర భాగవతుల శిష్టులు కోయంబతూరు రాఘవయ్య, కుండకృండి కృష్ణయ్య ముఖ్యులు.

గర్భ పురిముద్రతో సాహిత్యములను చెప్పిన కరూరు దక్షిణా
మూర్తిశాస్త్రి, వారి సాహిత్యములకు స్వర రచనలు చేసిన కరూరు
చినసామయ్య వారిసోదరులు పెదదేవుడు, చినదేసుడు, వారి తండ్రి
గారగు నరసింహయ్య, వెంకటేశశాస్త్రీలు, నంజన్కోడు విద్యాన్
సుబ్బాశాస్త్రీలు, వెంకట సరస్వతిశేష శాస్త్రీలు, జేషగిరిశాస్త్రీలు
అరుణాచలశాస్త్రీ, చిన్నకృష్ణదాసు, వైక్పంతశాస్త్రీలు. ఇంకను
పట్టం సుబ్రహ్మణ్యయ్య, మైసూరు సదాశివరావు, పులియూర్ దొర
సామయ్య, మీచుకృష్ణయ్య, ఊత్తుకాడు వెంకటసుబ్బయ్య, జియ్యరు
స్వామి, మైసూరు వాసుదేవాచారి, మహావైద్యనాథయ్య, రామ
నాథపురం శ్రీనివాసయ్య, పొన్నయ్యపిళ్ళ, తచ్చారు సింగరాచా
ర్యలు, వారికేశవల్లారు ముత్తయ్య భాగవతార్, జి. ఎస్. బాల
సుబ్రహ్మణ్యయ్య, తిరుపతినారాయణస్వామి, మున్నగువారు దక్షిణ
దేశమునందుండి తెలుగు సంస్కృతములలో గేయకల్పనలుచేసినవారు.
అట్లే ఆంధ్రదేశమునందు గురువాచార్యులు—వైణవులు, వర్ణములు
స్వరజతులు, శబ్ద పల్లవులు, గీతసులు రచించినవారు. పీరిశిష్టులు
దూర్మాణముల సూర్యనారాయణ సోమయాఖులు, దూర్మాణముల
దక్షిణామూర్తిశాస్త్రీ పీరుకూడ కొన్ని కీర్తనలను రచించిరి.
సాలూరు వాస్తవ్యులు ప్రటాయని నరసింహశాస్త్రీలు, వారి
పుతులు సీతారామశాస్త్రీ రచించిన కృతులు కూడ వాడుకలో
నున్నవి. సీతారామ శాస్త్రీగారి శిష్యులే ప్రభావ్యత గాయకులు ఘంట
సాల వెంకటేశ్వరరావు. ధర్మసురి సుబ్బారావు, పట్టాభిరామయ్య
ఎన్నియో జావశులు చెప్పిరి. మా గురువులు పేరిరామూర్తి
శాస్త్రీలు రచించిన కృతుఎన్నియో గలవు. వారినరసింహశాస్త్రీ,
వారినాగభూషణం, నల్గొం చక్రవర్తుల నారాయణాచార్యులు,
పాపట్ల కాంతయ్య, గబిట యజ్ఞన్న శాస్త్రీ, పురాణం కనకయ్య
శాస్త్రీ, గురుముద్ర, కృష్ణముద్ర, వారణాసి రామసుబ్బయ్య, కాశీ
నాథుని బైరవమూర్తి కొండ్చెర్క్ కోటురామరాజు, బిష్ణు కృష్ణమూర్తి

ఇంకను మనమధ్య తిరుగుచు, ఆశీర్వదించుచున్న కృష్ణరాల వీరరాఘవ శర్మ, దోకాన్ శ్రీరామమూర్తి, చిరంజీవి మంగళంపల్లి బాలమురళీ కృష్ణ మొదలగుహారు దెన్ని యో సూతన రాగములలో అత్యంత మధురములను, విచిత్రములను అగుగేయ కల్పనలు చేయుచు న్నారు.

కొందరు ప్రస్తిథులగు గాయకులు

గౌర్తిలక్ష్మీనారాయణ, చల్లపల్లి సుబ్బయ్య, థేసుకొండ చిన్నయ్య, నారుమంచి జానకిరామయ్య, ప్రయాగ తిరుమలయ్య, అఠాటా అప్పయ్య, పారుపల్లి రామకృష్ణయ్యపంతులు, సింహాచల భాగవతార్, శృంగారం అభమశింగరాచార్యులు, రేగళ్ళ దుండేశ్వరుడు, రేగళ్ళ జగన్నాథం, నందిగామవెంకన్న, కట్టుసూర్యన్న, పప్పుఱప్పయ్య, ద్వివేదుల లక్ష్మణశాస్త్రి (పీరికి మట్టుల భరతాచార్యులని బిరుదుండెడట) వారచాసి రామసుబ్బయ్య, వారి శిష్యులు తాడిగడపశేషయ్య, మండా సూర్యనారాయణ (పీచాగాత్రమ. లయందు నిశ్చాళులు) మొదలగు గ్రాతపాటకులు యాదేశము నందెందరో సంగీత విద్యయందు తాము ప్రతిభాశాలురై, శిష్యులనేకు లకు విద్యాదానము చేసి, ఆంధ్రుల సంగీత కళాకాశమును కాపాడుచు వచ్చుచునే యున్నారు.

గురువులు - గురుకులములు

కొందరు మహానుభావులగు విద్యాంసులు తమయిండ్లనే గురుకులములుగా మార్చి తమకు కలిగినదానిలో విద్యార్థులు వసతి, భోజనాదులను కల్పించుచు విద్యానుగరపి జీవనోపాధిని కలిగించిరని వారివిష్ణులు యూహాక్షరికిని పెశ్చుకొని ఉఘుస్కృతించు కొండును. అట్ట

వారిలో సుస్థ ఉక్కించూమూర్తి శాస్త్రిగారు, వారి ప్రియశిష్టులు పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులుగారు, పిరాట్ల శంకరశాస్త్రిగారు, దుడ్డు సీతారాయ్యగారు (వీరు సంగీతాష్టావధానము చేసెడివారట) వీరికుమారులు దుడ్డు సీతారామయ్యగారు మునుగంటి శ్రీరాములు గారు, మునుగంటి పాఠకాలరాపుగారు, మునుగంటి వెంకటరావు గారు, పత్రాయని నరసింహశాస్త్రిగారు, వారిచుమారులు సీతారామ శాస్త్రికారు, ప్రయంగ రంగ శర్మిగారు, కొచ్చెర్ల కోట్ల రామరాషు గారు, సోరిపెంకట రత్న ముగారు, పాపట్ల కంతయ్యగారు, వారి సోదరులు పాపట్ల రామయ్యగారు, మొచలగు మహానుభావులు బందరు, విజయవాడ, రాకినాడ, సాలూరు, వంటి స్థలములలో శిష్టులకు విద్యాదానము చేసియుండుట వలన యానాడు దేశము నలు మూలల యందును వారిశిష్టులు సుఖజీవనము చేయుచు, సంగీత ప్రచారమునకు పాటుపడుచు జాతికీ త్రిని ఇనుమడింప జేయుచున్నారు.

సంస్కారములు - సంగీతపోషణ

విజయనగర సంస్కారాధిశులు సంగీత కళాశాలను ప్రత్యేకముగా నిలిపి, విద్యార్థులకు అన్న స్తుతము వాటి వసతులను ఏర్పరచి కళాశాలయిదు దిగ్దంతులవంటి విద్యాంసులను నిఱము క్రూలను జేసి, సంగీత ప్రచారము జేయుటకును, ఆచ్చర్చిగలచారు నేర్చుకొనుటకును, ఆవ కాళము కల్పించి, శాశ్వత యశస్వులైనారు ఇచ్చట ఏలూరునందు శ్రీ దామ శ్రీరాములు గారిచే నిర్మించి బడుచుండి గాన పాఠ శాలను గురించియు కొంచెము చెప్పుకొందను. వీరు మహావైషికు లైన తుమరాడ సంగమేశ్వరశాస్త్రి గారికి సమకాలికులు, వారితో మైత్రి, గోప్తి భాగ్వతులను పొందిన వారును, నాట్యభినయ నాటు కాదులయు దభినిపేశుఁగులాపు, ఉనుట వలన కృతులు, జాన శులు, స్వర జతులు నొదలను రచనలుజేసి, కూచిపూడి వారు

మున్నగు కళాకారులకు శిక్షణ నిచ్చి పడ, స్వర్జత్వాదులను అభినయం జేయుచుండెడి పార్టు.

బొబ్బిలి, పితామృరం, మాడుగులు, కళింకోటు, తుని, ఉర్లాం, పర్లాకిమిడి, నూజిపీదు, ముక్కొలు, వెంకటగిరి, కార్మీల్టి నగరము, యాదగిరి, ఉయ్యారు, దొండి, సైలవరము, దొడ్డం పేటు, చల్ల పల్లి, కపిలేశ్వరము, గద్వాల మొదలగు జమ్మించారులు వారి వారి స్థితిగతులకు తగిన విధముగా విద్యాంసులను ప్రోత్సహించుచు వచ్చిరి. అందువలన ఇట్టి స్థలములయందు మొప్పు పొందుటమను, ధనవస్తువాహనాదులను సంపాదించుటకును స్వార్థతో విద్యాకృషిని విద్యాంసులు చేయుచుండెడి వారు.

చెన్నపట్నము

సుమారు 100, 150 సంవత్సరములనుండి చెన్నపట్నము ఆంధ్ర, తమిళ, కన్నడ, మళయాళ దేశస్థులగు సంగీత విద్యాంసులకు మాడలి స్థానముగానుండి, కళాకారులను గౌరవించి, పోషించెడి యథిమానులతో నిండియుండుటవలన, అచట స్థిరనివాసము లేర్పురచుకొని ఎందరో కళాకారులుండుట తటస్థించినది. వీరిలో శ్రీమతి బెంగుళూరు నాగరత్నమై, శ్రీమతి వీణ ధనమై వంటి వారు నేటికిని సంగీతాభిమానుల మనోవీధులలో మొదలుచునే యింనాన్నరు. ఇంకను మైసూరు, బెంగుళూరు ప్రాంతములో స్థిరపడిన శ్రీ చింతలపల్లి వెంకటరావు మొదలగు వారును ఎంతయో ప్రసిద్ధులు.

‘భూలోక చాపచుట్టి, బొబ్బిలి కేశవయ్య, వట్టాల వీణావాదన దురంధరులు వీణ రమణయ్య, ఇంకను ఎందరెందరో విద్యాంసులు మదరాసునందు “ఇచట నుండెడి వారు, ఈ సఖలయందు కచ్చేరీలు చేసిరి” అని యొండరో తెన్నను సాటి విచ్చాంసులసు గురించి వయో

వృద్ధులు చెప్పుకొనుటంచు, కొన్ని గ్రంథములయిందు పేర్కొను
చుండుటంచు గమనించిన, తెనుగు వార్తమైన మనకు ఒడలు పులక
రింపక మానదు.

యత్కగానము

యత్కగానమను నృత్యగాన రూపము ప్రాచీన కాలము
నుండిఎము దృశ్య ప్రవణ భేదములతో వాడుకలోనున్నది. ఇది పద్మ
గద్యత్స్కమై పాత్రలు వేషధారణము చేసుకొని నటించు ఒక
నాటక రూపమే. ఇందు సంగీతము, సాహిత్యము, నృత్యము, అభిన
యము అనునవి సందర్భాను సారముగా కలసిమెలసి యుండును.
ఇందుగల సంగీతము సందర్భాను సారములగు రాగతాళములతో
కూడినదియైనను, కర్మాటక సంప్రదాయములకు అనుగుణముగనే
యుండి సంప్రదాయములను నిలబెట్టుచు అవి నిలిచియున్నవి. ఇట్టీ
యత్కగానములయిందు మణిపూనవంటిది, నారాయణ తీర్థుల వారి
శ్రీకృష్ణ లిలాతర్జుణిణి. తీర్థుల వారు తెనుగువారై యుండి కృష్ణా
తీరమునుండి దక్షిణాపథమునకు తరలివెడలిన కూచిపూడి భాగవతుల
సంప్రదాయము వారని విజ్ఞుల అభిప్రాయము. సంస్కృతమున
శ్రీకృష్ణ లిలాతర్జుణిణియను యత్కగానమును, వీరు రచించిన మమారు
మారు మాటయేబదికి వైగా గేయరూపములు అనవ్య సామాన్యమును
లైన రాగ తాళయుక్తములై ఇప్పటికిని, ధాతు స్వరూపములతో
కొంతలో కొంత నిలిచియున్నవి. శ్రీకృష్ణ ప్రాదుర్భావము మొదలు
రుక్మిణి కల్యాణమువరకును గల భాగవత కథ యిందు చిత్రితమైనద.
రుక్మిణి కృష్ణుల కల్యాణ ఘుటమున తీరులవారు తెనుగునాటి సాప్ర
దాయముల సెన్నిటిని చెప్పి ఉన్నారు. వరహారు సమీపమునగల
తిరుప్పొదుర్లు గ్రావులు, వీరి జీవస్థాది వద్ద ఇప్పటికిని ప్రతి

యేట ఉత్సవములు జరుగుచుండును. ఈ వరహాకున కే ప్రాచీన నామము భూపతి రాజపురము.

ఈనాడు కూచిపూడి వారి అభినయ ప్రదర్శనములయందు భామకలాపము, గొల్లకలాపము, పారిజాతములను భాగవత కథారూపములగు యతుగానములను సిద్ధేంద్రయోగి రచించిరని వాడుక. కల్పాతీరమున కూచిపూడి గ్రామమునందలి బ్రాహ్మణ కుటుంబముల వారికి ఈ యతుగానములను వాకే బోధించి, అభినయింపవలసిన పద్ధతులను చెప్పిరట. ఈ యతుగానములు భరతుని నాట్య సంప్రదాయ ములు చెడకుండ అభినయించెడివారు, దేశమునందంతటను ఉండెడివారు. ఈ యతుగానములకు మంగు జగవ్యాధ పుడితుడు, వెంకట శాస్త్రి, వీరేశ లింగము, భాగవతుల రామయ్య, తరికొండ వెంకమాంబ, ఆత్మేయ పురపు వెంకటదాసు, తమగైన్న మున్నగు వారు మార్పులు, చేర్పులుచేసి క్రొత్త మెరుగులు దిద్దిరని విజ్ఞాల యథి ప్రాయము.

నారాయణ తీర్థులవారును పారిజాతకథను రచించిరనియు అదిపూర్తిగా లభ్యముకాలేదనియు ఒక వాడుక. సిద్ధేంద్రయోగి రచించిన భామకలాపాదుల. ననుసరించుచు ఎందరెందరో కవులు రచించిన యతుగానములు కలవటు, పారిజాతముపేరు సవతుల కయ్యమునకు నామాంతరముగా గ్రహించి గంగాపార్వతుల కయ్యములను చెప్పేడి కథలకు శివపారిజాతములని, కొందరు యతుగాన కర్తలు పేర్లు పెట్టుకొనిరట. ఏమైనను సిద్ధేంద్రులు, తీర్థులవారు యతుగానమును వైభవోపేతముగ నాలు స్తంభముల్చై సంగీత, సాహిత్య, నాట్యభినయములను సిరిగైంచి సరస్వతీ దేవాలయముగ తీర్చి దిద్దిరనుటనో ఆశ్చర్యములేదు.

ఇరు విద్యార్థులు ప్రపాఠమైన నవారు పేదాంతం లక్ష్మినారాయణ శాస్త్రి, కొల్లూరిమెకయ్య, చెమకూరి నాగరాజువండితుడు, పుల్లాతంతుల చలమన్న, చింతావెంకట నారాయణ, వెంపటి వెంకటనారాయణ, వురిగెళ్ళ వెంకటసుబ్రాయుడు, చీమలపాటి సాంబయ్య, భళ్ళమూడి అప్పన్నథుక్క, చామర్తిసత్యం, తంపెళ్ళ సత్య నారాయణ, వరదా ఆచినారాయణ బొంతలకోటి జగన్నాధం, అధికార్ల అప్పలస్యామి, మొదలగువారెందరో వుండెడివారు. సాతాని కాంతా, కాలుగుంటి వెంకటస్యామి, అనువారు మహావండితులైన భామవేషగాంగ్రట. ఇంకను దుగ్గిరాలవారు, కోనేవారు, పెండ్యాల వారు, పువ్వలవారు, ఇట్టి ఇంటిపేర్లగల కళావంతులు భామకలాప మును ప్రపరిషంచుటయందు ప్రతిభావంతులై యుండిరట. పెండ్యాల సత్యభామ సంర్థక నామశేషురాలట. పువ్వల మహాలక్ష్మి మారం ప్రతి పెదరత్నమై, చినరత్నమై, మొదలగు శ్రీరత్నములు అనవ్యాసామాన్యములగు పాండిత్య ప్రకర్షతో భామకలాపమును ప్రదర్శించెడి వారని ఇప్పటికిని వయోవృద్ధులు చెప్పుకొందురు. ఈ యతుగాన ములను పాడెదువారును, ఆడెదువారును, పోషకులులేక యానాదు కరువగుచున్నారు. కొలదికాలము క్రిందటివరకు నిడమర్తిరామయ్య, నిడమర్తి రాజశేఖరుడు మన్నగువారు మృత్యుంజయ విలాసమును, తీర్థులవారి తరంగములను, అధ్యాత్మ రాష్ట్రాయణ కీర్తనలను దేవుని ఉత్సవములలో గానముచేయుటయందు ప్రసిద్ధులనియు, పీరిలో రాజశేఖరుడుగారిని లయ బ్రహ్మాయని చెప్పుకొనెడి వారట.

తెనుగునందు ఐదారు వందల ఏండ్రుకు ముందటివైన కొన్ని యతుగాన రూపములు ముద్రితా ముద్రితములైనవి దొరకుచుండుట వలన నివి సుమారు మరి యొకటి రెండు శతాబ్దములకు ముందటకి నుండి ప్రచారములో పుండి రూపురేఖలు ఉద్దుకొని యుండి యుండ వచ్చునని తోచుచున్నది. యతుగానమనునది యొకప్పుడు జనాదరణ

పొందినదిను, మఃఖల్ ప్రచార సాధనమంచనడిను, సంగీత సాహిత్యది విద్యలయం దభినుచిగలిగి వానిని సాధించిన కళాకారులకు ప్రపఠనానుకూలమగు వేడికంటునై రెముష్టుచుండెడిది. ఈ యత్కగానములయందు రాగ తాళములతో కూడిన దరువులు, దీఘపదలు, వద్యములు పాడుచుండెసివారు వేషధారణకుచూచుకును, స్తుతార్థి నయమునకును తావుండుటవలన ఈ ప్రక్రియ జ్ఞానచరణమును పొంది ఉసుండవచ్చును. తంజావూరు ప్రఫువుల కాలమున యత్కగానములు స్వర్ణయగము ననుభవించినవని చెప్పుకొనవచ్చుసు. ప్రఫువులు స్వయముగా యత్కగానములు వ్రాసి తమ పర్యవేషణయందే ప్రపఠింపజీసెడివారు. కసుకనే విద్యావాతులగు వారెండరో యత్కగానములను రచించుట, ప్రపఠించుట జరిగియుందును. స్థాలీపులాక న్యాయముగా కొన్ని యత్కగానములను ప్రస్తావించుకొందము. దొరకినఁతలో ప్రాచీనము లనుకొనదగినవి ప్రోలుగంటి చెన్న శారి విరచిత సాభరిచరితము, చక్రపురి రాఘవాచార్యుని విప్రారాయణ చరిత్ర, కందుకూరి రుద్రకవిసుగ్రీవ విజయము, బాలపాపాంబ రచించిన అక్కమహాదేవి చరిత్ర, పరమానందతీర్థయతి వ్రాసిన ముక్కి కాంతా వరిణయము, సిద్ధేంద్రయోగి భామ కపలాము, ఇంకను అనేకాలచే రచింపబడినగొల్లకలాపము, పారిజాతాపహారణము మొదలగునవి ఎన్నియోగలవు. ఇందు సాహిత్య భాగమధికమై నృత్య సంగీతములకు ప్రాధాన్యత కొంత కొరవడి యుండునవి కొన్నియు, దములు, రేమలు, వలలు, జోలలువంటి గీతములతో నిండి నృత్య గీతములకు ప్రాధాన్యత గలిగినవి కొన్నియు మండెడివని తోచుచున్నది. రెండును సమప్రాణులో గలవి బహుశః 18, 19వ శతాబ్దములలో ఎక్కువగా తంజావూరు ప్రఫువుల ప్రాపకమున నుద్భవించి యుండును. ఇందు ఎన్నిటికో స్వరసాహిత్యములు పాడుకొనుట కనువగా తంజపురి

సరస్వతీమహాలు ప్రాచ్య లిఖిత శుస్తుక ధారణాగారపూన వెదకినచో
దౌరకవచ్చునేమో!

ఇట్లే ఆంధ్ర, తెలంగాణపు జిల్లాలయందు ఎన్నియో యతు
గానములు అతి ప్రాచీనములు కాకపోయినను ఒక శతాబ్దిను వెనుకటీ
వైనను, వృద్ధులైనవారి జ్ఞాపకములలో మొదలుచు, పాడెడి విధాన
మను పోగొట్టుకొనకుండ దౌరకుట కవకాశములున్నవి. సింహాచల
షైత్ర పరిసరముల వారగు గోకులపాటి కూర్కునాథకవి-మృత్యుంజయ
ఃంలాసము రచించిరి. వీరు తెనుగువారి వై వాహిక ఆచారములను
పార్వతీ పరమేశ్వరుల కల్యాణ ఘట్టమున చక్కగా వర్ణించి
యున్నారు. ఈ యతుగానము ననుకరించియు, మక్కి మక్కిగా
ననుసరించియు అనేక యతుగానములు రచింపబడినవని పరిశోధకులు
చెప్పుచున్నారు.

ఇట్లే తెలంగాణపు జిల్లాల యందుండడివారని చెప్పుకొన
బడుచున్న ధర్మపురి రామాయణక ర్త ధర్మపురి శేషాచలకవి,
యానుజూల శేషాచలకవి రామాయణము, ముద్దయకవి మంథేన
రామాయణము, మొదలగునవి దౌరకవచ్చునేమో! సమర్పులైనవారు
ఇట్లే యతుగానములను పాడెడి విధానమును తెలుసుకొని స్వరపరచి,
భద్రపరచినచో నాయా ప్రాంతములయందలి సంగీత ఫణతులను
కొంతవరకు పరిశోధించి నిలుపుకొసుటకును, ఇప్పటికే తీణించి
పోవుచున్న ఈ శాఖను కొంతవరకు పునరుద్ధరించుకొనుట కవకాశ
ముందును.

సిద్ధేంద్రుల వారి భామాకలాపము, గౌల్కలాపము, ఇంకను
ఇతర మహానుభావుల యతుగానములను మేలట్టూర్ మొదలగు దక్కించి

ప్రాంతములలోను, నెల్లూరు మండలమునందుకు సచ్చార్థ జీవ్లాడు యందును, ప్రాచీన సంప్రదాయములతో పాటచే వాటు వచ్చే వృద్ధులు గలరని వినుచున్నాము. ఈ యతుగానములయందు అధ్మకత పూర్తిగా అలుముకొనక మునుపే ప్రాచీన ఉత్సమ తావాడు ప్రయత్నము జరిగినచో కొంతవర్కెనను ఈ ప్రక్రియ యందలి విశిష్టత నిలువగలదు.

యతుగానములతోపాటు కథాగాన దూషణులు మరికొన్నాడు కూడ వెలసినట్లు తోచుచున్నది. మనిషులై స్మృజహృష్ణుకవి రచించిన అభ్యాసాత్మ రామాయణ కీర్తనలు, ఒంగోలు గంగాధరకవి రచించిన కట్టప్ప, యతోద, గోపికల సువాద దూషణునగల కందార్థ దరువులు, రేగాగ్రహార వాస్తవ్యులు కందాక వేంకటచయనకవిచే రచించబడ్డ శ్రీరామతరజ్ఞ అను రామలీలా తరంగిణించు, రామచంద్రకవి రచించిన దధిమధన విలాసనాటకము (అముద్రితము) అన్నార్థ గేయములు, పద్మములు, సంధివచనములు, కందార్థదరువులు గలవి. కొన్నామాతము గేయములుగలవి, కొన్నియైసను తెనుగువారిండ్లతావయోవృద్ధులచే గానము చేయబడుచుండిన సంగీత సాహిత్య రూపములు కనబడుచుస్తావి. వీనిని ధాతుమాతువులతో లిపి బద్ధముచేయి ప్రమత్నము జరిగినచో జాతి సంస్కృతిని మన తరువాతి తరముల వారికి అందించిన వారమగుదును.

హరికథ

హరికథా కాలశైవమను పద్మతియు ముఖ్యమూర్తి అంధదేశమి. నందు ప్రాధాన్యత వహించినది. ఇందు పద్మ, గచ్ఛ, కీర్తనాముల కథాసందర్భము ననుసరించి గాయకులు హనిషించుందురు. పీఎస్ హరిదాసులనుటు పరిపాటి. ఇట్టీవారిలో తాళ్ళూరి సారాయణకవి,

సింగిరిదాసు, నరసింహదాసు, సంగడి నాగదాసు, తిరుక్కుడై యూర్ కల్పదాసు, యెల్ల నూరు నరసింహకవి, నల్ల మిల్లి బసిమిరెడ్డి, మున్నగువారు హరికథలు వ్రాసి, చెప్పి దేశమునంచంతటను యా ప్రక్రియము ప్రచారపుచేసిరి ఇట్టి హరిదాసులలో యుగపురుషు దనదగిన వాచు ఆటపాటులమేటి అజ్ఞాద ఆదిభట్ల నారాయణదాసు గారు. ఈము అసంఖ్యకములగు హరికథలను వ్రాసి ఎందరో శిఘ్రమై గుచుకల్ప తరువై, పాతకులు చెప్పి, ప్రదర్శనములిచ్చి, కథా కాల కేవముకు ప్రచర్షనా పద్ధతికి సఫా గౌరవమును చేకూర్చినవారు. ఈ శతాబ్దమునక ఆంధ్ర దేశముక దాసుగారనిన నారాయణదాసే! వీరి తరువాత బాగెపల్లి అనంతరామాచార్యులు, బాలాజీదాసు, తిరు నగరి శేషుదాసు, అయ్యగారి వీరభద్రయ్య, కోసూరి భోగతింగ దాసు, కొమూర్కిబాల బ్రిహ్మనందదాసు, పరిమి సుబ్రిహ్మణ్య దాసు, పెంటపాటి సర్వేష్యరరావు భాగవతార్, ములుకుట్ల పున్నయ్యశాస్త్రి, కెద్దింటి దీక్షితులు, తిరుమల నల్లాన్ చక్రవర్తుల సంపత్కుమార తిరువెంగళాచారి, నేతి లక్ష్మినారాయణ భాగ వతార్, వాజిపెయ్యజుల సుబ్బయ్యశాస్త్రి, మండ వెంకటదాసు, చొప్పల్లి సూర్యనారాయణ భాగవతార్, (వీరు ఆదిభట్లవారి ప్రీయ శిఘ్రమై) మొదలగువారు. వీరిలో కొందరు మనోజ్ఞములగు కథలను రచించినవారును, విద్యుత్ శిరోమణులును, తమ వాక్యాతుర్యముతో శ్రోతల నానందింపజేసి, భక్తి వై రాగ్యముల నుదోధించుచుండిరి. కథా కాలకేవములయిదు మనము విను కీర్తనలు, పల్లవి, అను పల్లవి లేక చరణము, మిత్రము అను ధాతు రచనలు కలిగి, ఆనాదు అన్నమయ్య చెప్పిన గేయ ఘణతులనే నేటికిని అనుసరించుచున్నా మను అనుభూతిని కలిగించుచున్నవి.

యతుగానవసును, హరికథము ఒకదానినొకటి పోతి యుండుట వలన యా రెండింటిని ఒకటిగా చెప్పుటయు జరిగినది. ఇట్లు చెప్పిన

వారు మహానుఖావులగు కళాద్రష్టులు, వారి వాదమును కాచ్చాలము గాని, దృశ్య, శ్రవ్య సంబంధములను చిన్న చిన్న పరివర్తనములతో హరికథలను యతగానముగను, యతగానమును హరకక్కగను చెప్పియుండురు. సంగీతమునందు పదము, జావళి, కృతి, కీర్తన మొదలగు ద్వాంద్వ రూపములున్నవికదా! వీని మధ్యగల హాద్దు లతిసున్నితములు, గసుక వాదించుకొనెడివారి బలము ఉన్నసరిచి ఆటునిటు జరుగుచుండును. యతగానమున సూత్రధారుడు పాత్రలను సలుకరించి వారి కథను వారిచేతనే చెప్పించును. హరికథయందు హరిదాసే సూత్రధారియై కథనంతను చెప్పుచుండును. కథనమునర్చించి తగుమాత్రపు టఖినయము, నృత్యము, హరిదాసులు చేయుట పరిపాటి. పేషధారణ తప్ప తక్కిన విషయములలో రెండిటి తిని పోలిక లెక్కావగ నుండుటచే వీనిని ఒకే కళారూపముగ కొంచెను భావించిరేమో!

హరికథ, యతగానములను పోలి యుండునదియు, శ్రవ్యదృశ్యాత్మకమైనదియును అయిన మరియుక ప్రక్రియ బొమ్మలాట. ఇదియు అతి ప్రాచీనమైన కళా ప్రదర్శనములలో నొక రూపము. ఇందు తోలుతో బొమ్మలనుచేసి వానికి రంగులువేసి, తెరవై కట్టి ఆడించుచూ ఆయా పాత్రలు చెప్పుచున్నట్లు బొమ్మలాడించువారు నేపథ్యాచు నుండి మాట్లాడుట పాదుట చేయుడుచు. సూత్రధారుడొకదు శైర పెనుక నుండి బొమ్మలకు కట్టిన సూత్రములను కదిలించుచు బొమ్మల నాశించును. ఈ విద్య యెంత ప్రాచీనమైనది షాలియదుగాని, దీని నాథారముగా జేసుకొని భగవంతునకు నటున సూత్రధారియను నామకరణమును భక్తులు ఉసుకొన్నట్లు తోచు చున్నది. జావా, సుమత్రా మొదలగు దేశములందు భారత, భాగవత రామాయణ గాథలను బొమ్మలాటలుగా ప్రదర్శించెదు వాడుక

ఇంకను కలదట. తెనుసు దేశమునఁదు చరిత్ర ప్రస్తావైన బొమ్మలు సిద్ధయ్య, అతని కమారుడు సాంబయ్య మొదలగువారు వంశపారంపర్యాపుగా బొమ్మలాటల నాడించుచు, ఆటకనువగు కథలను వాకే స్టాపించుకొనుచు, లేదా ఇతనులు ప్రాసినవి వర్ణించుకొనుచుండెవిపారట. ఈ అటవుఁదలి సూత్రథాచుడు మంచి ఉచ్చారణగల్గి, సంస్కృతాంధ్రములనేకాక, ఇతర ఛాపలను కూడ చదివిన ప్రాతిక్రియ, చతుర వక్తులోకిపుడై, నిష్ఠ నియమములు గలిగిన తగుసూత్రపు మంత్రశాస్త్రమేత్తయై యుండవడనియు, పెద్దలు చెప్పుడును. ఇప్పుడు తోలుబొమ్మలాటయను పేరు సహితము తెలియని వారి సంఖ్యాయే అధికము. తెనుగు దేశమున మూల మూలలయుఁదలి ప్రాతిక్రియ గాలించినచో ఈ కథా రూపచు కొంతవర్కకే న దొరుకగల దేమో ప్రయత్నించవలసియున్నది. నేటి కాలమాన పరిస్థితుల నమసరించి ఇట్టి ప్రక్రియల ప్రయోజనము తక్కువగనే తోచవచ్చ. కానీ పూర్వ సంప్రదాయములను కాపాదుకొని ఒకప్పుడిట్టి సంప్రదాయములుండెడివనుట కాకారపు లుండవలెనుగదా!

సంగీత వాద్యములు: పీఎం

వాద్యములు నాచముసు క్రమ బద్దముగా, శ్రవణ యోగ్యముగా నుద్ధవింపజేసుటకు రూపొందింపబడుచుండునవి. ఇట్టి వాద్యములలో ముఖ్యములైనవి మూడు విధములు. తంత్రీ వాద్యపులు, గాలిపోసి ఊదబడు సుమిరవాద్యములు, చర్మమతో కప్పబడి లయకనుగుణములగు ధ్వనుల నుత్పత్తి చేయునవియనగు తాళవాద్యములు. ఈ మూడు విభాగములయందును తిరిగి స్వరూపస్వరావ ధ్వని విశేషములలో మార్పులు చూపగల అనేక వాద్యములున్నటియగుచున్నవి. అందు నేడు మనముపయోగించుకొనుచున్న కొన్ని వాద్యములను గురంచి చెప్పుకొందము.

సంగీతమునకు, నాట్యమునకు ఎల్లింధకుమాగను సంబంధములేని కూవ్యము, అందును వీర్భూతి మతమును ప్రభోధించు మత గ్రంథమును ప్రాయము పాలుగ్గరికి సోమనాథుడు యంధాలాపముగ చెప్పిన కూలదిపాటి సంగీత రిషయములను పరిశేఖించినచో ఆ నాడు సంగీతమునకెట్టి ప్రాధాన్యతగలదో, నిత్యజీవితమునకు ఎంత సన్నిహితత్వము గలదోనను విషయమేగాక - సంగీతాభ్యాసమునటు సాగరకులు, జూను పదులు అను భేదముకూడ అంతగా యు..చేస్తు కనిపించదు. భక్తితో నూనముచేయుట, అట్టి గాసమును సేర్చుట అనునవి ఆ నాడు ఉత్తమ జీవన విధానమునకు ఒక ఆవశ్యకమగు ఓషధుమై యుండియుండునని తోచుచున్నది. పాలుగ్గరికి సోమనాథుడు పంచ్రాత శతాబ్దము వాడని చరిత్రకాను లూహించుచున్నారు. ఏమైనను తమకు అతి పరిచయములైనవి, అప్పటికే దేశమునందు ప్రచారములోసుండి సంప్రదాయములని అమోదింపబడిన విషయములనే కదా కవులు స్వీకరించే తమ తమ గ్రంథములయి దుధహరించుకొందురు! కనుక, పాలుగ్గరికి చెప్పిన వీషయములు ఆతని కాలమునకు ముందు ఒకటి లేక రెండు వందలయొండ్ల నుంచీయు వాడుకయిందుడి యుండవలెననుటును సందేహములేదు. పాలుగ్గరికి తన కావ్యము నందు దహరించిన వీణలయిదు కొన్ని మాత్రమే ఇప్పుడు మనకు వాడుకయిందు కనబడుచున్నవి. సోమన చెప్పిన వీణల పేర్లను పరిశీలించినచో కొంతమంచు కొన్నిటి స్వరూపములను నూహించుకొనవచ్చునని తోచుచున్నదు.

1. బ్రిహ్మవీణ : ఈ వీణను గురించి నాడదుని సంగీత మకరంచునునందును, అహాంబలుని సంగీత పారిజూతమునందును, పదునాలు శతాబ్దిపు ప్రాంతపు వాడులున హరిపాలదేవుని సంగీత సుధాకరమునును, విద్యారణ్యముల వారిదని యసుకొనబడుచున్న సంగీత సౌర సంగ్రహమునందును ఉదహరించియున్నారు. కానీ ఈ సలు

గురు గ్రంథక ర్తులును యా వీళా స్వరూపమును వేరు వేరు విధము
జుఱులుగా చెప్పించు అదుటవలన విషయము కొంత గజిబిజి యంటనను,
హరిపాలదేవులు మాత్రము ఈ వీణయందు ఇరువది నాలుగు గృహ
ములుక్కువని చెప్పుటచే, సారిక లను వీణయందమర్చుట యసునది
పదుసాలున శత్రువునుసంకే ప్రారంభమై యుండుననియు, అంతకు
కొంచెం పూర్వమై ఈ ప్రేషయమునందు పరిశోధనలు జరుగుచున్న
హేతుమానక అనుకొనవలనిసి ఉన్నట్టది. 2. సారంగవీణ : ఇది బహుళకి
శేఖరి సాకంగి అంటయుండవచ్చును. 3. కూర్కువీణఃకచ్చపి అనిపిలువ
బహుచుక్క వీణ ఇదియేసేమో ! కొంతవరకు వాయుతీననును పోతు
చుండును. గుర్రపు వెంత్రుకలతో కట్టబడిన సాధనముతో దీనిని
పాయించేడి వారట. ఫ్లిపైప్స్ దీప్పలలో కుడ్యాపి అనుపేరుతో
ఉప్పుదట. 4. ఆకాశవీణ : స్వరముండలివంటినాద విశేషముగలది -
ఎ. పీసాకవీణ : ఇది యిప్పటి దిలురుబుహంటిదేయగు ప్రాచిన వాద్యము
కాపచ్చును. గుర్రపు వెంత్రుకలు కట్టిన విల్లువుటి సాధనముతో
పాయించేడివారట. రాలా అనే ర్షైన్ వింటియందలి గుర్రపు వెంత్రు
కలకి చాచుదురట. 5. బాణవీణ : బాణశబ్దమువలన నిది ప్రాచిన
వాద్యముగు యాట్ వంటిచేమోనని అనుకొనవచ్చును. లేదా బాణసూచ
పంటి అర్ధ చంద్రాకారము వంపుగల రూపముండి, తంత్రుల నిచివిని
కముగా తగ్గించుకొనుటకు ఆవకాశముండి, ఇప్పటి స్వరముండలి
మంటి నాదవిశేషమును ఉత్సుతిచేయు వాద్యముయి యుండవచ్చును.
6. స్వయంభువీణ : స్తోరవీణయని రత్నాకరకారులు చెప్పిన వీణ ఇదియే
అయిపుండవచ్చును. 7. భుజిగవీణ : పదగవిష్ణుస పాముతలవలె చెక్కుబడ్డి
చుండువాగవీణ ఇదియే కావచ్చును. కీ॥ శ॥ 1117లో విష్ణువర్ధనుడు
బేఖానులో నిరిక్రించిన చెన్న కేశవుని ఆలయమునగల శిల్పముల యంది
ట్టిది చెక్కుబడ్డియున్నది. 8. కిస్మైరవీణ : లోహము లేక దంతముతో
చెక్కుబడ్డిన సారికలుండి, గాలిపటమువంటి ఆకారముగల చీవరిఫాగము

గలిగి, మధ్యతుంబపెద్దదిగా మూడుతుంబలుండి యుండునా అని చెప్పి యున్నారు. హరిపాలుడు, ఈ వీణకు నాలుగు ముఖ్యతంతుల్లు, మూడు ప్రక్కతంతులు ఉండి జరుపుకొనుటకు అనుష్టే న సారికెలు పదునాలుగునుండి పదునెనిమిదివరకు ఉండుకని చెప్పి ఉన్నారు. ఇదియే యుప్పుడు మనము చూచుచున్న సితార్ కావచ్చు, కిన్నరి యందు బృహత్, మధ్య, లఘురూపములు కలిగినవి యొక్కననియు హరిపాలదేవుడు చెప్పియున్నారు. 10. త్రివరి వీణా: బహుశః మూడుతంతులు గల వీణ కావచ్చును. శార్జుదేవులు చెప్పిన వీణామును ఓ యే కావచ్చును. 11. సరథిగణ నాధవీణా: ఇది సరోద్ కావచ్చుకావచ్చు. 12. సకినెవీణా: కతార అను వాద్యము కావచ్చును. శార్జుదేసః చెప్పిన ఏకతంత్రి వీణాము కావచ్చును. 13. విచిత్రకవీణా: ఇం ఈ నాదు మనము చూచుచున్న విచిత్రవీణాయేనేమో! 14. నటవీణా: ఇం మహా నాటకవీణామును పేరుగల గోటువాద్యమయినను కావచ్చు. 15. స్వరమండలము: ఇది ఇప్పుడు మనము చూచుచున్న స్వరమండలి, సంతూర్, హర్ష్ణ అనువాద్యముల వంటిదేయై యుపడునేమో! 16. విషంది: దీనిని భరతుడు నాట్యశాస్త్రమున తొమ్మిద్ తంత్రులు కలిగా చెప్పి, ఒక కఱ్మముక్కును తీగెలపై జార్యచు స్థాపించిన పరి కింతురనియు చెప్పియున్నారు. 17. కోలాషివీణా: ఇది స్వరములన్నిటి కిని వేసు వేరు తంత్రులు కలిగి కోలాటపు క్రూరవంటి వానితో వాయించబడు వాద్యమయినను కావచ్చును. 18. ఫోషవతి: శ్రీవార్షని స్వప్నవాసవ దత్తయను సంస్కృత నాటకమానందు అడవి ఏనుగులను వశపరచుకొనుటకు ఉదయమడు ఈ వీణ వాయించినట్లు చెప్పిబడినది. 19. శౌదుంబరివీణా: మేడిపండువంటి ఆకారముకలించియో, లేక మేడిమూనితో చేసినదియో కావచ్చును 20. తంత్రి సాగరవీణా: ఇది నూట ఎనిమిది తంత్రులుగల మహాతియను నారదుని

వీణ వంటిదేమో! ఇదియే కాత్యాయన మునిచెప్పిన నూరుతీగలుగల కాత్యాయని వీణ కావచ్చును. 21. దిపిరివీణ: ఇట్టి పేరుగల ఒక వీణను గురించి తాళ్ళపాక వారి రచన యందు కలదు. 22. కై లాసవీణ, 23. రంపణ వీణ, 24. గౌరివీణ, 25. గాంధర్వవీణ, 26. కాశ్వరవీణ. 27. భోజవీణ, 28. సరస్వతీవీణ, 29. మెల్లలవీణ, 30. మనోరథవీణ, 31. కౌమారవీణ, 32. యణివీణ, 33 రావణ హస్తంబువీణ, 34. వాణివీణ, 35. సాగరిక, 36. గుంథిక, 37. సరవీణ, 38. నరవాదివీణ, 39. మల్లరివీణ, 40. అంబుజవీణ.

ఇవిగాక శార్జదేషులు తన రత్నాకరమునందు 1. నకుల్లు వేదమాత్ర పతనమునకు ప్రక్క వాద్యముగా నుపయోగించేడి వారట. 2. నిశ్శంకవీణ. 3. ఆలాపిని: ఆలాపకు ఉపయోగించేడి వీణ. 4. పినాకిని. 5. మత్తకోకిల-ఇచ్చువదియొక్క తంత్రులు గలచి, మంద్ర మధ్యమ తారణాయిలతో శృతి చేయుదురట. 6. కంద వీణ. 7. వల్లకి-యంక్ వుటీ ప్రాచీన వాద్యము వాటిదేమో! 8. కఛావతి ఇదియే కఛావతియను తుంబురుని వీణయని చెప్పుదురు. ఇప్పుడు వాడుకలోగల శృతి వాద్యము తంబుర. దేశమునందంతట్టు వాడు కలోగలదు. ఇవన్నియు శార్జదేషులు తమ సంగీత రత్నాకరమునందు చెప్పియున్నాను. ఇన్ని బహుళః పాలుగ్రరికి వారి కాలమునకు వాడుకయందు: డెక్కో లేక వేచు నామములతో పీలువబడుచుండెడివో లేక అప్పటికే ఆతరించిపోయిన ప్రాచీన వీణా స్వరూపములో తెలుసుకొనవలసి యున్నది. సంగీతసారసంగ్రహము నందు చెప్పబడిన బ్రిహ్మవీణ, విష్ణువీణ అంశని మేళములను గుణీధచుకొనుటకు వ్యాత ముపయోగపడునని తోచుచున్నది. రుద్రవీణయని ఈ గ్రంథక్రూచి చెప్పిన మూడవవీణాస్వరూపము ఇప్పుడువ్యక్తివలెనే యున్నది. ఈ గ్రంథక్రూచి విద్యారణ్యవేష్యేనచో కొంత షట్టిశోధన, జరిపినదాని,

తరువాతి వారగు పెద్దనామాత్యలు మసుచరిత్రయందు పేర్కొన్నినాట, దేశాక్షి రాగములకు వేరు వేరుగా కృతులు చేసుకొనవలసి వచ్చేడీ వీణకు, రామామాత్య, సోమనాథుల వీణలకుగల, సమయ సందర్భాది విషయములు విస్తరించుగా ఓమర్షైనాత్మకముగా నీరు యుచుటుకు వలుచుకాదు. వేదకూలము సుందించు వీణా ప్రశంస కన బడుచునేయున్నది. అప్పటి వీణా స్టోర్మాపమెట్లుండెడ్డిదో, ఊహించుట తప్ప సృష్టిముగా అతి ప్రాచీనమైన వీణ రూపమును చెప్పుటు కష్టమే! యోగశాస్త్రమున వీణను మాసవ శరీరముతో పోల్చి ఉప్పుటించు కలదు. యూజ్జు వల్క్యైబుపీ వీణా వాదన తత్వజ్ఞు ఇ శ్లోతి జాతి విశారద: తాళజ్ఞు శాచ్చప్రచూసేన మోతు మార్గం సగచ్ఛతిః; అని చేస్తేనది గమనించినచో శ్లోతి, జాతులసగా ఒకప్పుడు జాతులని పిలువబుచుండెడి రాగములను స్వీరముల యూతరములయందు కొన బడు శ్లోతులను సహితచు తెలుసుకొని, లయబద్ధమగు సుగోతమాను వీణంయుండు పీణయందుగల సాంకలనంటి వానిపై పలికించుచుండిరా, లేక పేర్కొక మార్గమున్ నెట్టి ధ్వని విశేషములను పలికించుచుండిరా యనుసారి పరిశోధించవలసిన విషయాలాయి.

ఎనిమిదవ శతాబ్దపునాటివని పరిశోధకులు చెప్పుచున్న ఏల్లో రాగుపాంచుందుగల చిత్రములలో, రెండు తుంబల పైదండ్రి నుంచి రూపోంచించిన వీణా స్వరూపమును, సారికలు లేనిమేండొలిన్ వంటి రగు వీణా స్వరూపమును, పదియవ శతాబ్దమునాటివని చెప్పుబడుచున్న తిరుగుడల (మైసూర్)యందును, అజంతా గుహలలో (ఉదయగిరి)గల చిత్రములలోను కనబడుచున్నవి. కొలదిమాత్రసు సారికలుగల వీణా రూపములు బేలూరు శిల్పములయందు కనబడుచున్నవి.

నారదులు, అహంబలులు, విచ్ఛారణ్యులు, హరిపాల దేవులు తమ తమ గ్రంథములయం దుదహంచిన వీణలను గమనించినచో హరిపాల దేవునినాటీకి, వీణయందు సారికల నుంచుటకు కొన్ని ప్రభుత్వములు జరిగినవో లేక జరుసుచున్న వోనని తోచుచున్నది. ఈతని తరువాత వారయిన రామామాత్యులు, సోమనాథుడు, గోవిందదీషులు వీణకు సారికెల నమరించి స్త్రీరమగు స్వరస్థానములను ఒకే తంత్రియందు పలికించుటయందుగల సౌలభ్యమును గుర్తించి, తమ తమ పరిశోధనలను రూపొందించిరి. వాటి ఫలితమే సుమారు రెండు మూడు వుదల ఏండ్రుకు పూర్వము నుండియుగల వీణ, ఈసాడు ఇరువదినాలుగు సారికలతో స్త్రీరమగు, నాద సాందర్భమును ప్రసాదించుచు రూపొందినది.

రామామాత్యులు చెప్పిన ఏకరాగ మేళవీణ కర్మాటక సంగీతము నుండి దూరమునకు జరిగి, నప్త తంత్రిణి వీణయై, కాల క్రమమున సాత్ తార్గను, సితార్ గను మార్పి చెంది యుండ వచ్చును. ఇప్పుడున్న సితార్ నందు సారికలు, రాగానుగణాలుగా జరుస్తున్నానుటకి వీలుగా దండిపై కట్టటియుంచుట గమనింపవగనును. ఇట్టి వీణను కీస్తేరయందలి యొక రూపమని హరిపాలదేవులు చెప్పి ఇందు పదునాలుగు, పదునారు, పదునెనిమిది సారికలు వారి వారి ఇష్టానుసారముగ కట్టుకొనుట పరిపాటి యని యున్నారు. ఇప్పటికిని ఇస్తే జరుగుచున్నది.

వీణకు యానాటి స్వరూపము వమృటకు మరియొక కార ణము తోచుచున్నది. ప్రాచీనులు చెప్పిన వీణలయందు తంత్రులు పోచ్చగా నుండునవియు లేదా తక్కువ తంత్రులుండునవియుక్కె శృంగారక్వతను సాధించుట కష్టతరముగా నుండుటయు గాత్ర సంగీత పును తిరిగి అస్తే పలికించుటకు కావలసిన అవకాశము లేనివియై

యుండును. పదిహేడవ శతాబ్దము నుండి కర్మాటక సంగీతమునందు వాద్య సంగీతమును ది ప్రత్యేకముగా నుండక, గీతవర్ష ప్రబంధాదులు వీణయందు కూడ పాడుచున్న క్షేత్ర వాయించు పద్ధతి ప్రారంభమగుటయు. అంతకు కొలచి కాలమునకు ఘోర్యముచుండియు వాడు కలోనున్న మహానాటక వీణయందు థారావాహికమగు ధ్వనిఎటున్నను వాడవగు దండ్రిపై తంత్రియందు స్వదస్థానమఃతు నిర్దిష్టాగా సాధించుట కష్టసాధ్యమగుటయు మొదలైన కారణములవలన స్థాయియందు పుద్రైందు స్వదస్థానముల చౌప్పున రెండు స్థాయిలకు సారికలను కదలకుండునట్టు దండ్రియందు బిగించి మంద్ర షడ్జమము, మంద్ర పంచమము, అనుమంద్ర షడ్జమము, అనుమంద్ర పంచమము అను నాలుగు తంత్రులై మూడున్నర స్థాయిలసు పలికించుకొను టకు వీలుకలుగునట్టుగా వీణను రూపోందించుకొసవలసిన ఆవశ్యకత ఏర్పడి ఎటుండవచ్చును. ఇట్టి సర్వాంగముందరమగు వీణమూర్ఖాందిన తదుపరి తక్కున వీణా స్వరూపము లన్నియు క్రమముగా మచుగున సాఫోర్మానవనియు జానించుకొనవలసి వచ్చుచున్నాఁ.

ప్రాచీనులు చెప్పిన వీణా స్వరూపములలో కొన్ని ఉత్తరభారతమునందిపృటికిని నిలచియున్నవి. విచిత్రవీణ, సత్యశ్తోవీణ, పీమగు ముఖమువంటి ఆకారముగల సరోద్, సితార్, మొదలగు వాద్యములయందు, ప్రత్యేకమగు వాద్యముగుణమలైన సంగీత విషయములను తక్కు, వేరు విధములగు పోకడలను పలికించుటకు సొలభ్యము తక్కువగనే యున్నది. అందువలననే ఈ వాద్యములయందు రాగాలాపనతప్ప తక్కునవన్నియు గాత్ర సంగీతమునకు సంబంధము లేనివిగనే యుండును. గడచిన రెండు మూడు శతాబ్దముల సుండియు కర్మాటక సంగీతమునందు, గాయకులు గానముచేయు విషయములను యథాతథమగ ఏ వాద్యములయందు పలికించుటకు అవకాశములున్నవో, అట్టి. వాద్యములు మాత్రము ఇచట నిలచియున్నవి.

ముఖ్యముగా ఆశాపన, తానవు, కృతి, సెరపు, కల్పన స్వరము అను ఏదు అంగవులు ప్రధానముతైనవిగా కర్మాటక సంగీతమున నిలిచి పోయినవి. కుదు కృతి, కీర్తన అనునవి మహామథావుతైన వాగేంగు కారుల స్వర సాహిత్యములు గలవిష్టై పొడినను, వాద్యపురుల యందు వాంచిసను ఒకే విధమగు రూపుకలిగి యుండవలియుండును. కట్టుంచుటవలననే సుమారు నాలుగు వందల సంవత్సరముల కిర్ణించబేపియగు అప్పరూపములగు సంగీత రచనలు భాతుమాతు స్వరూపములు కొంతపర్కైనను నిలచియున్నవి. ఇది యట్టుజరుగుటకు, వీణకు ఈనాటి స్వరూపమును ప్రసాదించిన మహామథావుతే కారణమని చెప్పుకొనిన అతిశయోక్తి కాదు.

చామామాత్యలు స్వరమేళ కళానిధియను ఉద్గ్రీంధములో నుదహరించిన రెండవ వీణ అచ్యుతచాణీంద్ర మేళ వీణయను స్వరరాగ మేళవీణానుందు సాంకలను చలనము లేపందునట్లు నిలుపుటను చెప్పియున్నారు. వీరికి సమకాలికుతైన స్టోడ్సేశ్వర పండితులు తమ రాగ విభోదకుండదు స్వముగా సారిక లమర్చిన వీణను చూపోందించి చెప్పియున్నారు. వీరిమహుసు తెసుగువారే.

వీరికి తనువాతి వారైన వెంకటమఱి తన చతుర్భండి ప్రకాశికయను సంగీత గ్రంథమునందు ఇప్పటి వీణకు పూర్తి మెరుగులు దిద్దియున్నారు. వీణాలు స్వరముల మధ్యగల యంతరములను, వాని యందలి శృతులను ధారావాహికముగ పలికించుటను, పుణ్యాంగులు ముఖ్యములగు స్వరస్థానములను నిశ్చయముగా నిలిపి యుంచుటమను. అవకాశ మేర్పడినందువలన గమక వరికాదులతో రాగములను స్వరూప స్వభావములు చెడకుండునట్లుగా పలికించుకొనుటను కష్టముతైన ఏకశృతి, ద్విశృతి, త్రిశృతి, చతుర్శ్రుత్యాదులుగల స్వరములను సారికల్పించుటకు పీలుండుటవలనను, గాత్రాను

కూలమగు త్రిస్తాయిలయందు సంచరించుటకును అవకాశముండుట వలనను కర్మాటక సంగీత స్వరూపము నిశ్చయములను కొన్ని నిర్ణిత పద్ధతులపై వికసించుచు సాగుచున్నది. దీనికి ఉచాపారణమేమనగా ఒరువులు, ఒదుగులు, స్వరములయందుగల హెచ్చ తగ్గులు చెడుకుండున్నట్టు ఒక రాగసునందలి రచనలు గురు శిక్షణ వరంపరయందు మూడు నాలుగు వంచల సంవత్సరముల నుండి ఒకే విధముగా ప్రచారమునందుండుంటే యే. అనగా శంక రాథరణమునందలి శైత్రణై లవారి పచుము, రామదాసులవారి కీర్తన, నారాయణతీర్థులవారి తరంగము, ముత్తుస్వామిదీక్షితులవారి కృతి, తాట్కాజస్వామివారి రచన, ఎట్టి గమక స్వర సంచార ఃధానములు గలిగి రాగ స్వరూప బోధనములుగా పాదబడుచున్నవో, అట్టే ఇప్పటి రచయితల రచనలయందును విద్యాంసుల విద్యా ప్రదర్శనములయందును మనకు బినబడుచున్నవి. ఇట్టి వచిత్రమగు పరంపరాను గత సంగీత రూపము ప్రపంచ సంగీత చరిత్రమందే కానవచ్చుట అరుదు.

ఇచ్చట రామామాత్యులకు పూర్వముండిన వీణల స్వరూప ములను కొంచెము గమనింతము. శృతి, స్వర నిర్ణయమునకు వీణలను ఉడహరించుచు తమ గ్రంథములయందు పేరొక్కనిన గ్రంథక ర్తులందగును వారు చెప్పుకొన్న వీణలకు తంత్రులను మాత్రమే చెప్పుచుండుట గమనార్థము. ఇన్నవ తంత్రియందు ఈ స్వరము లేక ఈ శృతి పుట్టుచున్నవని వారు చెప్పుచుండుటవలనకు మనకు తెలియ వచ్చుచున్న విషయమేమనగా వీణలయందు సారికల నమర్చ విధానము ప్రారంభపై సుమారు నాలుగై దువందల సంవత్సరములు మాత్రమేయై యుండుచని తోచుచున్నది. అంతకు పూర్వముండిన లక్షణకారులందరును శృతుల విఖాగములయందే ఒకరినొకరు భండించుకొనుచు వారు చెప్పినది సరి, వీరు చెప్పినది సరికాదు అన్న

పై ఖాగమున గల క్రిపలకయందే సారికలు చెక్కుటయు జరుగు
 చుండెడీది. ఇట్లు చేయబడిన వీణ సుమారు నలభై ఏతై సంవత్సర
 ముల వరకు విజయనగరమువారి కోటయందుండెడిదని చెప్పుకొందురు.
 దంశము, కొములై వంటి వానితో సారికలను చేసి వానికి రెండు
 కొనలయందును రంధ్రములుంచి వానియందు బలమగు సూత్రము
 వటిచానితో దంపి క్రింద ఖాగమున కట్టియుంచుట జరిగెడిది.
 లోహపు తంత్రుల నుపయోగించుట ప్రారంభమైన నాటినుండించు
 క్రర, కొములై. దంతము మొదలగు వానితో చేయబడిన సారికలు
 తరచుగ అరిగిపోవుచుండుటవలన ఇత్తడి, ఇనుము, కంచు వంటి
 లోహములతో మెట్లు చేసెడి పద్ధతి ప్రారంభమై యుందును.
 మెట్లను స్థీరముగ నిలుపుటకు చేసిన ప్రయత్నములయందును కొన్ని
 గమనించ దగు విషయములు కనబడుచున్నవి. మహా వై ణికులని
 పేరుపొందిన వీణ వెంకటరమణ దాసుగారు వీణకు మెట్లను దండి పై
 ఖాగమున సీలలతో బిగించి యుంచెడివారట. అట్లు చేయుటవలన
 తంత్రి, సారిక, దండీ యా మూడిటీ మధ్య బలమైన సంబంధమేర్పిడి
 నాదము పెంపొంది యుండెడిదని పెద్దలు చెప్పుచుందురు. కాని
 యా విధముగ సారికలను నిలుపుట కష్ట సాధ్యము. సారికలు ఫీర
 ముగ నిలుపుకొనుట యెంత ఆవశ్యకమో, అపుసరమగునప్పుడు
 వానిని అటు నిటు జరుపుకొనుటకవకాశము కూడ అంత ఆవశ్యకమే
 యగుచున్నది. ఏలనన తంత్రుల మందములో గలుగు భేదమాల
 వలన, వాతావరణమునందలి మార్పులవలన శృతి పోచ్చుట, తగ్గట
 జరిగి స్వీరముల స్థానములయందు కొలది పోచ్చు తగ్గులు వచ్చ
 చుండుట వై ణికులకు అనుభవమే కదా! ఒకసారి క్రియందు
 చెక్కినవో లేక సీలలతో బిగించినవియో అయినచో సారికలు సద్గు
 కొనుటకు వీలుపడుకదా! అందువలన మైనమును, వస్తుకాళ
 తము చేసిన గుగ్గిలము, సాంబ్రాణి, బొగ్గుపొడి పీనిని కలిపి ఉడికించి

చల్లార్థిన ముద్దతో దండి అంచున గోదలుగా నిర్మించుకొని మెట్లు సాపించుకొను విధానము రూపొంది యుండును. ఇట్లు నిర్మించుకొనిన మేళమునందు మార్పులు చేసికొనవలసినచో కొంచెనునేపు ఎండలోనుంచీ మెట్లను సర్పుకొండురు. ఈ విధమఃగ వీణకు మేళము చేయుట బహు నైపుణ్యముతో కూడిన పని.

ఇప్పటి వీణయందు వచ్చిన కొన్ని మాచ్చులు :

ఇప్పటి కాలానుగుణముగను సంగీతమునందు వచ్చుచున్న మార్పులకు అనుగుణముగను వీణయందు మంఖ్యముగా చెప్పుకొన దగిన పరిశోధనా ప్రయత్నములను కొన్నిటిని ఇచట నుదహరించుకొందము. వీణయందు ఒక మీటుపుకును, రెండవ మీటునకును మధ్య, ధ్వనిని వీలగునంత ఎక్కువ సమయము నిలుపుట యానాటి సంగీతమునందు ఆవసరమగుచున్నది. దీనిని సాధించుటకు సితార్ అసు వార్యమునందువలె అనుకంపన తంత్రులు వీణయందుకూడ అమర్ఖుకొనుట యవసరమగుచున్నది. ఇట్లు చేయుటవలన సారికయందు స్వరము పలికించి, ఆ స్వరముసుండి వేరొక స్వరమునకు ప్రవేళ్నను జార్ఖుకొనినను, వెనుకటి స్వరము కొలదికాలము పలుకుచు అనుసరించి వచ్చుచుండును. ఇది ధ్వని వర్ధక యంత్రము నందు మనోజ్ఞముగా వినబడుచున్నది. తాన ప్రక్రియ యందు తంత్రుల నన్నింటిని ఒకేసారి మీటుటకు దక్కిణ హంస్తమును వర్తులముగా ఎత్తి మీటవలసి వచ్చుచుండుటయు అందువలన కొంత నాదపుష్టి కొరవడుటయు, కాలప్రమాణమున మార్పు వచ్చుచుండుటయు జరుగుటవలన ప్రక్క తంత్రులు లేక తాళతంత్రులు అను వాని యందు మూడింటిని ఆధికముగా చేస్తుకొని ఆ ఆరు తంత్రులను తాళ తంత్రులుగా నమర్ఖుకొనుటయు ఆవశ్యకమైనది. ఇట్లు చేర్చుకొనిన ఆరు తంత్రులను అనుమంద్ర, మంద్ర, మధ్య, తార స్థాయిల యందలి వడ్డజ్ఞ పుచు స్వరవులకు శృంగి కూర్చుటవలన తంత్రు లన్ని

టిని చేర్చి మీటినప్పుడు కలిగెడి నాద విశేషముత్పన్న మగుచున్నాచి. ఇట్లు ప్రక్క తంత్రులను శృతికూర్చుటఉ మారుగా కొన్ని రాగముల యందలి స్వరములను వీనియందు శృతిగూర్చి కొండరు విద్మాంసులు వాయించుచున్నారు.

మేళమును స్థిరపరచినపిమైటు వీణ యందు ప, స, ప, స అను విధముగా శృతి గూర్చుటయు పరిపాట్టియై యందవచ్చుటు. స, ప, స, ప అను శృతులయందు వీణను మేళవించి ఐదవ సాంకయందు శుద్ధ మధ్యమము అనుకొనవలసిన స్తానమమందు మధ్యషడ్జమును నిశ్చయించుకొని వాయించుటవలన మంద్ర, అనుమంద్ర స్తాయిలును, మధ్యస్తాయికి తదుపరి తార స్తాయియందు పంచమము వరకును వుండి మూడున్నర స్తాంయులు పలుకుటకు వీణయందు సౌలభ్యము కలుగుచున్నాచి. ఇట్లు శృతి గూర్చుకొనుట వలన భారతీయ సంగీతమునందు ప్రధానములగు రెండు పద్ధతులయందును గల ప్రత్యేకతలను ప్రదర్శించుట కనుగొంచుగా వీణ అమరుచున్నాచి. దక్కిణదేశమునందు ప్రచలితముగ నున్న సరస్వతీ వీణయందు కర్మాటక సంగీతమును మాత్రమే వాయించుట కొలది కాలము వరకు జరుగుచుండినను, వాద్యమునందలి వై శిష్టము, నాదపుష్టిని, పురస్కరించుకొని ఈ వాద్యమునందు ఏ సంగీతశు బాణీల వై నను పలికించగల యవకాశము కలిగించుటయే వై నుదహారించిన మార్పులను చేయుటకు కారణము. సంప్రదాయములను పాటించుచు నూతన ప్రయోగములను చేయుటయందు ఆంద్రులు అగ్రతాంబూలమును అందుకొనుచునే యున్నారు.

జరుగుచున్నది. వీణలను తయారుచేయుటయందు ఆంధ్రులు సీధు
హాస్తులు. బొబ్బిలి, పిటాపురవు, నూజివీడు, బందరు మొదలగు
ప్రాంతములయందు ఇప్పటికినీ వంకపారంపర్యామగా వీణాలు నిర్మించెడి
పనివారి కుటుంబములు ఎన్ని యోకలవు. వీణయందు కుండ, దండీ,
సింహంపు అనుమూడు ఘాగములును. వీటిని విడివిడిగా తయారుచేసి
ఒకదాని కొకటి అతికింతురు. ఇట్లుగాక వీణనంతటిని ఒకే ప్రూని
యందు మలచి ఏకాండ వీణలను నిర్మించెడి వాడుక కూడ కలదు.
ఎడమానై శున నుంచబడెడీ సౌరక్షాయ తుంబలను కూడ ప్రత్యేక
శ్రద్ధతో సండించి, రూపొందించుటుము ఆంధ్రులకే యలపాటు ఏల
యన, తమిళ, కన్నడ, మళ్లెయాళ దేశీయులు రేకు తుంబలను గాని,
కాగితపుగుజ్జు తుంబలను గాని ఉపయోగింతురు. ఆంధ్ర దేశమునం
దిని కానరావు.

వీఛా నిర్మాణమునకు పొడవు, ఎత్తు, కుండ మధ్య కొలత
మున్నగునవి శాస్త్రీయపద్ధతులమై నిర్ణయింపబడి, ఈ కొలతలు గల
వీణను ఈ శృతియందుఁచుకొనవలెను అను శాస్త్ర నిర్ణయమైసను,
పరిశోధింపబడలేదు. కాని వీణలను చేయు పనివారు వారి పూర్తీవ్
కుల వరవడి ననుసరించుచునే వీణలను నిర్మించుచున్నారు. ఇప్పుడు
అధునిక యంత్ర పరికరములతో నిర్దూషమగు పరిశోధనలు జరిపి
ప్రాచీన వాద్యమగు దీనియందెంతయో క్రొత్తదనము తెచ్చుట కవ
కాశము లెన్ని యో గలవు. ఏలననగా శాస్త్రీయ దృక్పూఢముగల
అన్యదేశీయులు ఈ వాద్యము నుపయోగించుటయందు కుతూహలము
కనబరుచుండుట అందరకు తెలిసిన విషయమే.

వీణకు మేళాలు చేయునప్పుడు సారికలను షడ్ పంచమ భావ
ములతో నమర్చకొనినచో శృతి శుద్ధమగు నాద సాందర్భము కలు

గును ఈ పద్ధతి నిచ్చట కొంత వివరించెదను. షడ్జమమునకు పంచమును, పంచమునకు పంచమును, ఇదియే చతుర్శుతి రిషి భము. దీనికి పంచముము చతుర్శుతి దైవతము. షడ్జమమునందలి అంతర్వ్యని యగు గాంధారము స్థాపించి, దానికి పంచముగా కాకలి నిషాదమును, దానికి పంచముగా ప్రతిమధ్వముము, దానికి పంచముగా శుద్ధ రిషిభమును, దానికి పంచముగా శుద్ధ దైవతముసు అమర్ఖుకోనవలెను ఇట్లు చేయటలో చతుర్శుతి దైవతమునకును, అంతర గాంధారమునకును పొత్తు కుదరదు. చతుర్శుతి దైవతము ఒక శృతి హౌచ్చగా పలుకుచుండును. పంచమునకు పంచముయున చతుర్శుతి రిషిభమునకు పంచమ మగుటవలనను, షడ్జమమున అంతర్లీనముగా వినవచ్చ అంతరగాంధారము హౌచ్చిచి నచో శృతి శుద్ధత యేర్పడకపోవుటవలనను ఇట్లుండును. అందు వలన రిషిభ దైవతములను ఈ విధముగాను, తక్కిన అన్ని స్వరములను అంతర గాంధారము ననుసరించియు నిర్మయించుకొనవలసి రముండును. అట్లు చేయనిచో అన్ని స్వరములయందును ఒకశృతి హౌచ్చ పలుకును. షడ్జమధ్వముము మాత్రము షడ్జమధ్వము ఇవ ముతోనే అమర్ఖుకొని దానికి మధ్వమముగా కై శిక్షి నిషాదము దానికి క్రింది షడ్జమముగా సాధారణ గాంధారమును ఉంచి, దానికి శుద్ధ దైవతము మధ్వముగా కలిపి, తక్కిన స్వరములన్నిటితోసు పొత్తు ఒడిరి మేళము సుస్వరముగా సుండును. వీటలు సుమారు నలువది లేక నలువదియారు అంగాళమాలు పొడవుండి, ఒడియందు నిలువబెట్టుకొని వాయించుటకు వీలుగా ఒకప్పుడు తయారుచేయు చుండిరి కాని ఇప్పుడు పొడవునకు హద్దులు లేక వారి వారి అఖిరుచి ననుసరించి చేయించుకొనుచు, కుడివైపు కుండయు, ఎదమవైపు తుంబయు వచ్చనట్లు పండుకొనబెట్టి శ్రీ పురుషు లందరు ఒకే విధ

ముగ వీణలను వాయించుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందు విచ్ఛావు సులు మొన్న మొన్నటివరకు వీణను నిలువబెట్టియేవాయించుచుండి వారు.

సంగీత సాధన

శారీరమున గానటు నశ్యసించువారు వీచావాదనమున కూడా కొంత పడి శమ చేసినగాని, సంగీత స్వరూపమును తెలుసుకొనుశ క్రిచక్కగా స్నేహించదనిచూచి, వీణయ ప్రక్క వాద్యముగా సుపయోగించుకొస్తాము, గాత్ర సంగీతజ్ఞులు పాడవలెనవియు కొన్ని పద్ధతులు కొంత కాలము క్రిందటి వరకు నుండిచివని పెద్దలు చెప్పుచుందును. ఇప్పుడు పీణు అభ్యసించు వారు కొంతవరకు గాత్ర సంగీతమును తెలుసుకున్న వారై నను, గాత్రమున పాడిచి వారికి ప్రక్క వాద్యముగా వాయించు సంప్రదాయము మాత్రము వాడుకలో లేడనియే చెప్పువచ్చును. ఇంతియే కాదు, గాత్రసంగీతజ్ఞుడు ఏదైన నొక వాద్యమునందు కొంతనర్కై నను నిపుణత సంపాదించుకొను నలపాటును క్రమ క్రమముగా దూరమగుచున్నది. దీనికి కారణములే వై నను కావచ్చును. ముఖ్యముగా ఈనాటి జీవన విధానమునందలి త్వరిత గమన మొకటియని యనుకొనవచ్చును. వీచావాద్యమునందెందరో మహానుభావులు 200 సంవత్సరముల నుండి తెనుగుదేశము సందు పుట్టిన వారై నను దేశమునందంతటను పేరు ప్రభావ్యతులు గణించి, కొన్ని విశిష్టములను సంగీత పద్ధతులకు మార్గదర్శకులుగా సంగీత చరిత్ర యందు నిలచి యున్నారు. పీరిలో కొందరు వంశపాఠముగా వీచా వాదన ప్రక్రియల యందు పేరెన్నిక గలవాడు. మరికొందరు తాము తమ ఈష్ట ప్రశిష్టల మూలాలున చెప్పుకొన దగిన కీర్తిని నిలజెట్టుకొస్తువారు. ఏమైనను ఆంధ్రదేశమునందు వీచాగానుఁఁ ఒక రిశిష్ట విన్యాసముతో అనిచ్చిన్నముగ

సుమారు చెందు, మూడు వాదల సంపత్కుర్చుల నుండి యైనను సాగుచునే యున్నాచి. ఇందు వంశపారంపర్యమంగా వచ్చుచుప్పు కుటుంబములలో గురురాయాచార్యులవారు, వాసావారు, ఈమని వారు, పొదుగువారు, ఇష్టువారు ప్రసిద్ధులు. ఈ కుటుంబములయందు తరవున కొకరిద్దరై సను మహాపిద్మాంసులను వై టేకులు ప్రభావించు చుసే ఉనున్నారు.

ప్రసిద్ధ వైణవులు

చక్రిణభారతమునందు పేరెన్నిక గస్సు వై ణికులెంచరోగలచు. పీణ స్వచ్ఛాపమును తీర్చిదిద్ది, గ్రంథములను ప్రాసిన వాగ్దేయకాంతైన వారిని గురించి యటుంచుదము. త్యాగరాజ స్వామివార్ణిష్మూలు వీణ కుప్పుయ్య; పీరికి ఇంటి పేరే పీణ యైనది. ఈ మహాపిద్మాంసుల శిష్యపరంపరలు తెలుసుకొనవలసి ఉన్నాడి. వీణ కాళ వూస్తయ్య, వారి కుమారులు పెరుమాళ్ళయ్య, వీణ నారాయణ సామయ్య, కొండయ్య. పీరు తంబావూరు ప్రభువులచే మస్సున అందిన ఆస్తాన పిద్మాంసులు. సంగీత సంస్కృతాంధ్రములలో పండితులయిన వెంకటేశ్వరశాస్త్రిల వారు గోప్య వై ణికులని పేరు పొందినవాము. పచ్చి విరిచుం, ఆది అప్పుయ్య వై ణిక పిద్మాంసులు. ప్రసిద్ధమగు పీరి రచనలలో ఫై రవి రాగమున గల హరిబోణి వర్ణాంశునేటికిన వర్ణముల యందు మహారాజ్ఞియై యైప్పుచున్నది. పీరి కుమారులు వీణ కల్పయ్య, పీరి కుమారులు సుబుంక ట్లీఖయ్య, శిష్యులు పల్లవి గోపాలయ్య, పుత్రులు ఆది మూర్తి అయ్య, అప్పుయ్యగారి వలెనే మహాపిద్మాంసులైన వై ణికులు. వీణ సాంబమూర్తిశాస్త్రి, త్యాగరాజ స్వామివారికి సమరాలికులైన మహావై ణికులు. పీరు గోలకొండ నవాబును డర్మాంచినట్టు ఒక తిత్తహామున్నది. పీరికుమారులు వీణకుప్పుయ్య త్యాగరాజస్వామివారికి ప్రీయ

శిష్యులు. వీరికుమారులు తిరువత్తియూరు త్యాగయ్యగారు రచించిన వర్ణములు, కీర్తనలు ఇప్పటికిని వాడుకలోనున్నవి. మహావైణవులను విషణుశేషన్నగారు జావళులు, తిల్లానలు చెప్పినవారు. విథ్యాధరి, విషణుధన్మగారు విషణకామాకుమ్మగారి శిష్యరాలు. ప్రత్యేకములను గమక వరికాదులతో విషణ వాయించుట యందును, కష్టసాధ్యము లైన ఛైత్రజ్ఞులు, సారంగపాణి మున్నగువారి పదములు పాడుట ఎమందును అసమాన ప్రజ్ఞగలవారు. తైగరు వరదాచార్యులవారి శోభనులు విషణ కృష్ణమాచార్యులవారు, తచ్చూరు సింగరాచార్యులవారి శిష్యులు. అనంతపురం గోవిందపెరుమాళ్గారు, వారిశిష్యులు పట్టాగ్రల వైణిక ప్రవిష్ట తిరుక్కాండ్రం రామయ్య.

సుమారు రెండువందల సంవత్సరముల నుండి తెనుగు దేశము సందు ప్రసిద్ధి కెక్కున వైణిక కుటుంబము లెన్నియో యుండెడివని ఉప్పుకొన్నాము కదా! దొరికినంత వరకు ఈ కుటుంబముల యుదలి ఓచ్చాంసులు, వారి శిష్యపరంపరలను సురించి ముచ్చచేంచుకొండపు. సురుచాయాచార్యులవారు విషణయందు పట్టాగ్రలములను వాయించగల మహావైణవులు, గీత, దరు, స్వపజతి, వర్ణకీర్తనాదులను రచించి విజయనగర సంస్థానమునం దాస్తాన విద్యాంసులై యుండే వారట. వీరి కుమారులు సీతారామప్ప, వారి కుమారులు చిన గురుచాయాచార్యులు. వీరి శిష్యులు రామాచారి, నాగభూషణం, గురుచాయాచార్యులవారి మసుమలు విషణ రమణయ్యదాసుగారు. వీను దేశమునందలి పెక్కు సంస్థానముల యందతి వైభవముగా గౌరవింపబడినవారు. సుమారు సలువకి ఏండ్ర క్రిండటి వరకు నుండెడివారు. సురుచాయాచార్యులవారి శిష్యులే దూర్మాసుల సూర్యనారాయణసోమయూజులుగారు, దూర్మాసుల దక్షిణామూర్తి శాస్త్రాలగారలు. వీరిమహాను ఎన్నియో సంగీత రచనలను చేయుటయేగాక ఎందరో శిష్యులకు విద్యాదానమును సైతము చేసినవారు.

తమవాత చెప్పుకొనవలసిన వారు వాసావారి కుటుంబము వారు. వాసా పెదజగ్గన్నగారు మహావైణికులు. స్వరపల్లి వులు, గీతములు, జక్కిణి దరువులు, వర్ణములువంటి సంగీత రచనలెన్ని యోచేసినవారు. వీరి కుమారులు వాసా రామదాసు, దాసన్న. వీరి రుచును త్యాగరాజస్వామికి సమకాలికులై వారికి తమ గానమును వినిపించి ప్రశంసలనంది అనేక సంస్థానముల యందు తమ పాండిత్య ప్రపదర్శనములు చేసినవారట. ఇందు దాసన్నగారికి బొబ్బిలి కేళ వయ్య అను నామాంతరము గలవనియు, ఘన సాంప్రదాయమును, పల్లివి పాదుటయందును వీరు మహా ప్రతికావుతులనియు, వీరికి ‘భూలోక చాప చుట్టీ’ అను బిరుదు గలవనియు, తంజావూరు ప్రఫు వుల ఆస్థానమునందు శ్యామశాస్త్రీలవారితో జరిగిన విద్వాగోష్ఠి యందు శరభనందనమును విచిత్రమగు తాళమునందు పల్లివిని పాడే మెప్పు పొండిరనియు, ఘనం కృష్ణయ్య, మొదలగు విద్యాంసులు వీరివద్ద ఘన సాంప్రదాయమును అభ్యసించిరనియు ప్రతీతి. ఇంది టాడిని ఈ బొబ్బిలి కేళవయ్యగారు చాత్రాద వైష్ణవులని చెప్పుకొందుడు. ఈ విషయమును పరణోధించవలసి ఉఱస్తూ ది. వీరి వుశము లోనివారే వీణ వరదయ్యగారు.

వాసా దాసన్నగారి కుమారులు చిన జగ్గన్న. వీరు తాతగారి వలెనే వాగ్గేయకారులు, వైణికులు. రెండవ చుమారులు పెద కామయ్య. వీరు విజయరామ గజపతిషై కొన్ని గీతములు, ఆనంద గజపతిషై కొన్ని పదములు రచించిరి. వీరి కుమారులు సర్వయ్య, ఆప్యయ్య, చిన కామయ్య, సాంబయ్య, కృష్ణమూర్తి. వీఎలో సర్వయ్యగారు అనర్థముగా గీతములు గానము చేయుటయందు ప్రసిద్ధులట. శిష్టవాత్సల్యమునందద్వితీయులును, సంస్కృతాంగ్ర ఖాపల యందు పండితులును, బహుకీ ర్తనాదులను రచించిన వారును, కర్మాటక సంగీతమును చాలమంది శిష్టులకు బోధించి, ప్రచారముచేసిన

ఓలపతి యగు గునుడేవులుగా వాసా అప్పయ్యగారిని ఇప్పటికిని చెప్పుకొందురు. చిన కామయ్యగారికి స్వరకేసరి యను బిరుదు, తాళ ప్రశ్నరణమునందు కృషి చేసిన ఘనతము కలదు. వీరు స్వరప్పల్లవులు, జక్కిణి చరువులు అనేకములు రచించిరి. స్వరప్రస్తారమున వీరి మనిఁ దర్శను అసాధారణమని చెప్పుకొందురు. సాంబయ్యగారు వాగైయ కామలును, గోప్య భక్తులును అఱు, ఎన్నియో స్వరజతులసు కూడ రచించిరి. అద్యాత్మ రామూచుణ కీర్తనలను వీరు స్వరపరచిరి. కృష్ణ మూర్తిగారు వీసా వాద్యమునందు ప్రష్టాశాలురు, గమక వరికాదు లను అత్యంత వైశ్వాణిముతో క్రొత్త సూర్యనులలో ప్రపరిశ్శంచెడి వారనించు, పట్టార్థులపులను వాయించగలవారనియు. వాంచు లీనమునందు కూడ సమర్పులనించు, చెప్పుకొందురు. ఆంధ్ర దేశమున కైత్రియాత్మచేసి, తమ గాత్ర మాధుర్యముతో శ్రీతల్మి ముగ్గు లను చేసేడివారనించు, దౌకకాల పల్లువులు రచించినవారనియు, వైణవీకులనించు నరసింహముగారికి ఖ్యాతిగలదు. సంగీతాభించి ఎత్తు వగా నుండి పెంచుమండి విద్యాసులనుఅడరించెడివారనిజగాన్నాధము గారికి పేరు. విజయరామ గజపతివారు నెలకొల్పిన గాన పూతళాల యందు ప్రథమ వైణవికాచార్యులుగా నియమితులైన వెంకటరావు గారు తమ శిష్యులఁఁ భోజనాద్ సౌకర్యములు కలిపించి, విద్యా దానము చేసిన సద్గుచుపులు. వీరి శిష్య పరంపర సేటికిని ఆంధ్ర దేశమున కొససాగుచుస్తుడి ఇటీవలసే కీర్తిశేషులైన వైణవిక శిరోమణి వాసా కృష్ణమూర్తి వీరి కుమారులే. వాసా వెంకటరాష్ట్రాంధ్ర శిష్య పరంపరయందు చెప్పుకొనదగిన కొందరు వైణవిక విద్యాంశులు మండ సూర్యనారాయణ, సువర్ణనం అప్పలాచార్యులు, చల్లస్తుల్లి రామ మూర్తి, సెనుమర్తి రామశర్మ, మేడేపల్లి నరసింహాం, గోపాలశర్మ, కామేశ్వరశర్మ (పీటిని శర్మ సోదరులు అనేడిహారు) త్తల్లంరాజు

బాలం, ఆపుండి నారాయణ, రాముసుజం, వెంకట్ శివుష్ట,
అయ్యగౌతి సోమేశ్వరరావు మొదలై నవాదు.

వాసా చింబగన్నగారి శిష్టులలో⁶ ద్వీపేమల లక్ష్మణరాజు,
గడ్డిబోర్డు గురన్న, వాసా అప్పయ్యగారి శిష్టులు గుమ్మికూర
వెంకట్ శా^(స్త్రీ), దూర్భాషులసూర్యనారాయణసోమయాజులు, ఈమని
సుబ్బన్న, కలిక్కాట్ల కామరాజు, నందిగామ వెంకన్న, వారి చావ
మరిచి, శిష్టులు, తన కాలమనందు సుహా వైణవులుగా భౌతి
నందిన ఈమరాడ సంగమేశ్వరశా^(స్త్రీ)గారు. వాసా వారి కుటుంబము,
వారి శిష్టుపరంపరయు, ఇంకను సంగీత సరస్వతిని యర్చించుచునే
యాన్నారు. లక్ష్మినారాయణబాబు అచువారు వీణయం దసాధా
రణులు. పందనపల్లి వీరరాఘవాచార్యులు కూడ గొప్ప వైణవులే.
శిష్టుపైద సర్వశాస్త్రులు, వీరి సోదరులు శిష్టు చలమయ్యశా^(స్త్రీ),
శిష్టు భగవాన్న, నల్లాన్ చక్రవర్తుల పార్థసారథి (వీరు గ్రంథక క్రూరు)
శిష్టువారి కుటుంబచునందు కొన్ని తరములనుండియు సంగీత విద్యా
సులుచ్ఛావించుచునే ఉఱున్నారు. వీరి శిష్టుపరంపరయందును చాల
మంచి కలను.

గమక సంప్రదాయమును చక్కగా సెరిగినవారని దేనుగల
ఈమని సుబ్బన్నగారి కుమారులు ఈమని ఆచ్యుతరామశా^(స్త్రీ). వీరిని
ద్రాతూరము పండితులని చెప్పుకొనెడి వారు. వారికుమారులే మహా
మహాపాఠ్యాయాది బిమదాంకితులు ఈమని శంకరశా^(స్త్రీ), వాసా
కామయ్యగారి శిష్టులు పప్పు అప్పయ్య, రేచేటి అప్పుడు, ఎక్కి
సూర్యన్న, మద్దెల నారీమణి; వాసా సాంబయ్యగారి శిష్టులు కట్టు
సూర్యన్న, వాహినీపతి ఉపద్రష్ట వరహోలు, హరికథా పీతామహులు
ఆదిభట్లనారాయణదాసుగారు; వాసా కృష్ణమూర్తిశా^(స్త్రీ)గారిశిష్టులు
క్రిపాజగన్నాథాచార్యులు, వేదనభట్ల నారాయణ, ఇంకను భమి⁷

పాటి వెంకన్న పంతులు, పర్లాకిమిడి వాస్తవ్యులు బుచ్చన్న పంతులు.

వీరుగాక పట్టుచేర్లనొమి, సేలం వాస్తవ్యులు మట్టులం నరసయ్య, కట్టు సూర్యన్నగారి శిష్యులు పొదుగు రామూర్ధ్రి, పేరి రామూర్ధ్రి, పీరి శిష్యులు. ఆదిరాజు నరసింహమూర్ధ్రి (వీరు మాగుచుపులు), పితాపుర వాస్తవ్యులు రాథామాధవకవి, (వీరు వైణికులే కాక వసుచరిత్రను రాగతాళములతో పాడెకివారట), కవిరాయని లక్ష్మీగ్రైనారాయణ, వారి కుమారులు కవిరాయని జోగారావు, పాల పర్థి నాగభూషణశాస్త్రి, వీణ సుబ్రహ్మాజు మొదలగు వైణిక నిద్యాసులు చెప్పుకొనదగినవారు. ఇంకసు యూ గ్రంథక ర్తుకు తెలియని వారును, మహావిద్యాంసులని ఎన్నికగన్న వైణికులును, గాయకులును, భరతశాస్త్ర ప్రపాణులును గాయనీమణులును ఎందరో, విశాలమసు ఆంధ్రదేశమును, దక్షిణదేశమునును ఉండియుందురు. పీరి సంప్రదాయములు, చరిత, శిష్యుపరంపరలు, రచనా విశేషములు, పరిశోధించి సేకరించి తెనుగువారి కళావైభవమును లోకమునకు తెలియజేయుచు, సమగ్రమగు చరిత్రను రూపొందించపలసియున్నది. ఈ పని ఏ ఒకరిద్దరి వ్యక్తులవలనను జరుగునదికాదు. ప్రభుత్వముగాని, ప్రశ్నేష సంస్థలుగాని పూనుకొనినచో కొంతవర్కుకై నను జరుగువచ్చును.

సంగీత వాద్యములు : వాయులీనము

వాయులీనము మనదేశమునకువచ్చి కర్మాటక సంగీతమునందు ప్రఫానమగు ప్రక్కావాద్యముగా స్థిరపడి సుమారు రెండు వుదల యొండ్లయి యుండునని తోచుచున్నది. భారతదేశమునకు ఆంగ్లేయులు ప్రెంచివారు, తదిత్తర దేశియులు వలసవచ్చుటకు ఆరంభించినప్పుడు వారటో గౌనివచ్చిన కొన్ని సంగీత వాద్యములలో వాయులీనము, దాని కట్టుంబము యొకటి. ఇందువాయులీనము గాయకుల ననుసరించి

సాధారణముగా వారు పాడెదు స్తాయికి ఒకస్తాయి హేమృస్తాయిలో
 నుండి గమక వరికాదులను ధారావాహికముగ, నాచపుష్టితో పతికిం
 చెడి యవకాశముండుటచేతను, వివిధములగు కాల ప్రమాణములను
 ములువుగా పతికించెడు సోలభ్య ముండుటవలనను, పరిమాణమున
 చిన్నదియై వాదకులు తమతో కొనిపోపుటకు సుఖువైయుండుట
 వలనను, ఇందు నాలుగు తంత్రులు మాత్రముండి శుద్ధముగా శ్లో
 గూర్చుకొసుటకు వీలుండుటవలనను, ఈ వాద్యము కర్మాటక సంగీ
 తమునందు సునాయాసముగా చోటును సంపూచేంచుకొని యుండుసని
 తోచుమన్నది. ఈ వాద్యమునందు సుస్వరముగా సంప్రదాయ సిద్ధ
 కులై న గమక వరికాదులను పతికించుటమాత్రము కొంచెము కష్ట
 సాధ్యమైన పనియేనని చెప్పకతప్పదు. వీణయందు సారికలుండి ఒక
 స్తాయియాదుగల పంచ్రోడు స్వరములకు స్థిరమగు రూపకులుండి
 యుండుటవలన గమక వరికాదులతో వాయించగలిగినచో నథికమగు
 మాధుర్యము నందించగలరు. లేనిచో సాధారణముగానుండి ఓనుటకు
 ఇంపు తక్కువగా నుండును. కాని వాయిలీసమునందు స్వరస్తానులు
 అంగశులకు స్థిరముగా కుదుటపడునుంతపరకః పినుటకః కొంచెము
 కతోరముగానుండును. అందువలననే వాయిలీసము చూచుటకు చిన్న
 దై నుమ, సాధించుటకు అతికష్టమైనదని విధ్వంసులందును. ఇట్లే కష్ట
 సాధ్యమును వాద్యమునందు ప్రక్కావాద్యముగనే కాక స్వతంత్ర
 ముగ కచ్చేరిలను చేయగల ప్రావీణ్యమును, ప్రతిభను మన వారెందరిం
 సాధించిరి. శ్యామళాష్ట్రోల వారి మనుమడు, సుబ్రాయళాష్ట్రోల
 వారి దత్తపుత్రుడునునగు అన్నాస్వామిళాష్ట్రోలవారు వాయిలీస
 మున ప్రతిభాళాలురైన విధ్వంసులు. వీరి శిష్యులు కామాతమ్ము,
 మేళకాక్షర్ గోవిందన్, అయ్య ఘాగవతులు, అనేక రచణలను చేసిన
 మానాంబుచావడి వెంకటసుబ్రాయ్య.

త్యాగరాజుస్వామివారి శిష్టకోటిలోని వాయులీన విద్యాం
 సులు ముత్తుస్వామి దీక్షితులవారి కనిష్ఠ సోదరుడగు బాలస్వామి
 దీక్షితులవారు. పీరు వాయులీనమన ఒక ఆంగేయ విద్యాంసునివద్ద
 శిక్షణ పొంది కచ్చాటక సంగీతమను సమర్థవంతమాగా వాయుంచెడి
 వారట. కృష్ణస్వామి వాగవతుల పుత్రులు రామకృష్ణ భాగవతులు,
 బెంగుళూరు నాగరత్నమ్మగారి గురువైన ఫిడేల్ మునుస్వామప్ప
 గారికి గుచువులు. తహ్నారు సింగరాచామ్యలవారు, బాలు అను
 వారు, ప్రసిద్ధ వాయులీన విద్యాంసులు గోవిందస్వామిప్రశాంతి
 శిష్యులు. పాప వెంకట్రామయ్య, టి. కె. జయరామయ్య, కరూర్
 చిన్నస్వామి, కరూర్ సుబ్రహ్మణ్యయ్య, వారి సోదరులు పెద్ద
 దేవుడు, చిన్న దేవుడు అను వారందరు వాయులీన విద్యాంసులే.
 మహా భక్తులును, వాగేయకారులును నగు హరినాగభూషణం, వార
 ఛాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, చల్లపల్లి సుబ్బయ్య, పువ్వల హను
 మాను, సుసర్ల చక్కిణామూర్తిగారి శిష్యులు దుడ్లు సీతారామయ్య,
 వారఛాసి బలరామయ్య, శిష్ట బ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, ప్రసిద్ధ వైషికులు
 పొంగు రామూర్తిగారి శిష్యులు బంపాడ రామస్వ, పసుపుర్తి
 కృష్ణమూర్తి, వారి శిష్యులు బాలకృష్ణ, చిదంబరం, మానాంబు
 చావడి వెంకటకృష్ణయ్య, వారి శిష్యులు కాళిదాసు, నారాయణ
 స్వామి, పితాపురం పేమన్నదొర, సామినేని సూర్యనారాయణ,
 కొళవాస్తి వెంకటస్వామిరాజు, దారి శిష్యులు తిగుపతి నారాయణ
 సామి (కృష్ణికర్త) గరికప్రతి కోటయ్యదేవర, ఉత్తర సర్కారు జిల్లా
 వాస్తవ్యులు కామరాజు, సరిదె సుబ్బారావు (పారుపల్లి వారి
 శిష్యులు), సోరి నాగభూషణం, మొదలగువారు వాయులీన విద్యాం
 సులు. ద్వారం వెంకటస్వామినాయిదుగారు అఱల భూరతదేశమును
 తమ ప్రవర్ఘనలతో గాన కాంభిమానులను ఉప్రమాతలూగించెన
 మహా ఘనులైన వాయులీన విద్యాంసులు. మద్దెల సత్యనారాయణ

మూర్తి, కోటిపల్లి గుచ్ఛయ్య, మారెళ్ళ కేశవరావు, మొదలగు వారు ఏరి శిష్యులు. వర్ధిష్ట కళాకారులెందరో ఈచూడు తెనుగు దేశమునందేకాక, దక్కిణ దేశమునందు కూడ పేరుప్రతిష్ఠలు సంపూర్ణం చుక్కనాన్నరు. ద్వారం నరసింగరావుగారు నాయుడుగారి శిష్యులే. ఆక్కతి వాస్తవ్యులు రాజుజగన్నథ దేవవర్ణ ఏరి ఇష్టులే పాచు పల్లివారి శిష్యులు అన్నవరపు రామస్వామి, పంక్క గువారెందరో పేరుప్రతిష్ఠలుగల వాయులీస్ విద్యాఘంసులు కర్నాటక సంగీత సరస్వతిని సేవించిరి, ఇంకను సేవించుకొనుచున్నారు.

వాయులీనము కటుంబమునందు వయోలా అనుసది కొంచెము పెద్దదిగానుండి, తగ్గు శృతులయందు గంభీరమగు నాదమును ధ్వనింపజేయునదియై యుండును. దీనినే స్వతంత్రముగా కచ్చేరీలు చేయుట క్రపయోగించుకొనుచున్నారు. చెల్లోయనునది ఇంకను పెద్దదియగు చాయ. తీన రూపము. అన్నటికన్న పెద్దదియగు డబుల్ బాస్ అసునచించు వాయులీన కటుంబవునందలిదే. చెల్లో డబుల్ బాస్ వీటిని సేటి లలిత నంగీత ఫణతులయఃదు వాద్య సమేళనములలో నుపయోగించుచున్నారు.. ఈ వాద్యముల యందును నిపుణులు కొంతమంది కలరు. ఇదిగాక సాధారణముగ వాయులీనమందుండు ఒకటి, రెండు, మూడు తంత్రులకు జంటలను నిర్మించుకొని ఏడు టీగెల వాయులీనమును తయారుచేసుకొని వాయుంచెడివారును గలరు. వీరిలో మైసూరు టి. చౌడయ్యగారు ప్రథములని చెప్పుదురు. ఆంధ్ర దేశమున కరూరు చిన్నస్వామిగారి శిష్యులయిన సింహాద్రి అప్పలాచార్యుల వారిటీ వాయులీనము వాయుంచుటయందు ప్రస్తిర్థులు.

ఒకప్పుడాంధ్రదేశమున నలుమూలలా అనేకులు వాయులీన

కశాకారులుండెడివారు. వీరియందు చాలమంది జీవనోపాధికై కశావంతుల మేళములవెంట వాయులినమును ప్రక్క వాద్యముగా వాయించెడివాను. అట్టై యొందనో మార్గంగికులును మేళములయందు మృదంగసును వాయించుచుండెడివారట. ఇట్టివారి యునికి మనుసాలను తెలుసుకొనుటయే యిప్పుడనాధ్యము. ఈ మేళములయందు పాడెడివానును చక్కటి గాత్ర సొలభ్యముగల గొయనీమణిలు, విద్యాంసురాండ్రు ఘరతనాట్య శాస్త్ర కోవిదురాంప్రాండరి⁺ యండెచేవారు. ఇప్పుడట్టి మేళములునులేవు, అట్టి కశాకారులునులేను ! కాని వీరిగాన మాధుర్యమునుదలి ఆకర్షణ మూలమును, ఎందరో సంగీత విద్యను సాధించుటకు ప్రయత్నించి సఫలులై సాచని చెప్పాటు యందతిశయోక్తిలేదు. ఇప్పటికిని మూల మూలలయందుగల వయోవృద్ధురాండ్రగు నాయకురాండ్రవద్ద నెన్నిచో పదములు, ఊచులు, మొదలగు సంగీత రచనలు వెదికిసచో థాతు మాత్రు స్వరూప ములు కొల్పి మాత్రముగనైనను మిగిలినవి దొరుకగలవు.

సంగీత వాద్యములు : మృదంగము

తాళ వాద్యములలో ప్రథానమైనది మృదంగము. దీనిని ముద్దెల అనియ చెప్పాటు కలదు. ప్రాచీన చాలము నుండియు నీ వాద్యము ప్రథానమైన సంగీత వాద్యమైనను, దీని నిరాలైణమును గూర్చియు, వాయించెడి విధానసును గూర్చియు గ్రంథస్తములై కనబడుచున్న విషయములు బహుకొలది మాత్రమే. ఇప్పుడు మసరు తెలిసి, బంగాళ దేశమున వాడుకయందుగల ముట్టితో చేయబడునడి యగు భోల్ అనబడు ముద్దెల యంకారముగల వాద్యము మాత్రము మృదంగ మనుటకు తగియున్నది. దేశమునందు వాడుకలోగల తకిసున మృదంగ రూపములన్నియు మృత్త అనగా ముట్టితో గాక

వేరు వేరు షిధములుగా చేయబడుచున్నావి, చాల వరకు కవిక ద్రష్టోక్తు చేయుదురు.

మృదంగము సాధారణముగా మధ్య హెచ్చు కొలత ఉన్నామీ, రెండు ప్రక్కలను తగ్గింప బడిన పుట్టములుగల గుల్ల ను తయారుచేసి దానికి చర్మముతో మూతలు కట్టి, చర్మపు ఒప్పెలతో రెండు మూతలను లాగి బిగించి ధ్వని విశేషముగు ఘుట్టించు చున్నారు. సాధారణముగా పనసక్రి నుపయోగించుదురు. ఇది క్రైష్టమని పిద్దాంచుల మతను. ఇంకను వేగిన, తాటి, పేప, బిల్లుడు, సుద్ర మొచలగు క తలతో కూడ మృదంగములు చేయుటు కలదు. పీనిని తయారు చేయుటు పనివారు చాల చోట్లు కలరు. మృదంగమునకు మూతలు కట్టుటు యందు అనుభవము, చాకచక్కయ్యము కావలసియుండును. మూతలయందు కుడివై ఘన నుండు మూతయందు కరణి యనుసదియుండునే. ఈ కరణి వేయుటకు ఇనుము కలసిన చిట్టపు రాతిని అతిమెత్తానూరి వస్తుకాళితముచేసి దానిని నిర్మితమైన పాశ్చలో అన్నముతో కలిపి ఉండలుకట్టి దానిని అమర్చుచు శ్రుతి ననుసరించి పేరిప్ప, అణి, పురచి దానిపై నునుపగు బొమ్మురాతితో రుద్ద కరణిగా రూపొంచి తురు. ఈ కరణి మృదంగపు కొలత ననుసరించి వేరువేరు శ్లోతులకు వేరు వేరు షిధములగు చుట్టు కొలతలు, ఎత్తు పల్ల ములు కలిగి యుండునట్టు వేయవలసి యుండును. కుడివై ఘన నుండెడి మూతయందునట్టు పాట, రెప్ప), ఒత్తు అను మూడు భాగములు చర్మముతో యందు పాట, రెప్ప), ఒత్తు అను మూడు భాగములు చర్మముతో కుట్టవలసి యుండును. పీనిలో, పాటయనగా ద్వారమును ఘూర్చి మూయుట కుపయోగించు చర్మము. దీనికిగుల్ల ద్వారపు అంచుటు అంటి, కడియమువలె పాటచర్మమునకు దెబ్బ తగలకుండునట్టు ప్రకింద నుండునది, అనగా లోపల నుండునది ఒత్తు. పాటచర్మమునకు పై భాగమునందు అంచువలె చుట్టి యుండెడి చర్మమును రెప్ప)

అందురు. ఈ రెప్పకు కొంచెము దూరమును వచలి పాట చర్మపు మధ్యభాగమున కరణిని వేయుదురు. ఈ కరణి మధ్య భాగమునందు ఎత్తె, చుట్టును అంచులయిదు పలుచబడి ఉమందును. గాట, ఒత్తు అసునపే మేక చర్మమతోను, రెప్ప ఆపు చర్మమతోను దేయుదురు ఎడమవైపున నుండు మూతకు పాటచర్మమును, రెండు రెప్పలును వేయుదురు. ఇందు మేక చర్మమతును పాటవేయటటిను, ఎద్దు, గేడె లేక ఆవు మొవలగు జాతువుల చర్మమును రెప్పలు వేయటకును ఉపయోగింతురు. కుట్టుటకు గేడె చర్మపు కొన నుపయోగింతురు. మృదంగమునందుండు, రెండుమూతలను బిగించి నిలుపుటకు గేడె, లేక ఎద్దు చర్మమతో తమారు చేసిన వారును ఉపయోగింతురు.

మృదంగమునందు కరణి గల మూతను హౌచ్చించి, తగించి కావలసిన విధముగా శృంతి చేయుదురు. ఎడమవైపునగల మూత యందు అన్నము, కచికలు కలిపిన ముద్దతో గాని, గోధుమ రవ్వను ముద్దగా చేసిగాని, బోనపు నుంచుదురు. ఇట్టుంచినబోనముతడియార కుండునట్లు పదును చేయచు, ఎడమ వైపున పలికెడి మంద్రగంభీర ధ్వనులను ఒడుపుగా పలికింతురు. కుడివైపు మూతవైపు పలికెడి ధ్వనులలో ప్రీటు, అనగా రెప్పవైపు చూపుడు ప్రేలితో కొట్టినప్పుడు పలుకు ధ్వని. చాటు-ఇది చేతి నాలుగు ప్రేళ్ళతో కొట్టి చిట్టికెన ప్రేలిని కరణి అంచున నుంచినాదమును నిలిపి యుంచినచో కలుగు చున్న ధ్వని. నాటు-కరణి మధ్యభాగమునందు చూపుడు ప్రేలితో కొట్టిన నాటు అగుచున్నది. అరచాపు-ప్రేళ్ళను అథో ముఖుముగా వంచి కరణియందు కొట్టి చిట్టికెన ప్రేలను పూర్తిగా నిలిపి నాద మును పలికించుటను ఆరచాపు లేక చెళ్లు అనియందురు. కరణియందు నాయిను ప్రేళ్ళను కొట్టి ఆదుచుటను తత్తకార మందురు. పీని యందు దెనితోనైనను ఎడమను జత పరచుకొనవచ్చను. ఇవిగాక

ఎదుముందు ప్రత్యేకముగా పలుకు ముఖ్యమైనది ప్రేళ్ళ కొనలతో బోనమునకు క్రిందుగా కొట్టి అరచేతె పైశాగముతో ఒరపిడిన కతి గించినచో పలికెడి ధ్వనిని గమకము అని అందురు. ఇంకను, అనేక రకములైన వరుసలు, ముక్కాయిపులు, నడకలు మొచలగునవి ఈ వాద్యమునం దనాచినుండియు నిపుణులు ప్రపర్చించుచున్నారు. తాళమునండలి యంగవుల ననుసరించియు రచనలయందలికాలప్రమాణము ననుసరించియు వచ్చెడి గతి భేదములను వాడక, గాంచుకు లతో కలసి పలికించుటకు మృదంగ విచ్ఛాంసులు పరిశ్రమించుదు.

ఆంధ్రదేశమునందు ప్రసిద్ధులగు కొండరు మృదంగ విచ్ఛాంసు లను తలచుకొండము. అశ్వధాటీ రామమూర్తి. పీరు రకరకములగు గుట్టపు నడకలను స్ఫురింపచేయు విధముగా మృదంగము వాయించేడి వారనియు అందువలన పీరిని అశ్వధాటీవారని పీలిచెడివారనియు పెదలు చెప్పుదురు-పొట్లూరి పీర రాఘవయ్యచౌదరి ప్రసిద్ధ మార్గంగిక విచ్ఛాంసులగు కుంభకోణం కోదండరామయ్యగారి శిష్యులు. వారణాసి ఘంటయ్యశాస్త్రి, కూచిభోట్ల వెంకటేశ్వరు, చదలవాడుకుమారస్వామి, వువ్వుల రత్నయ్య, మురమళ్ళ గోపాలస్వామి, శింతాడ అప్పన్న, గంపలసోమన్న, ఏలూరి ధర్మవనం, వాల్మీకిఘంటాలు, గరిమెళ్ళ రామలింగం, పర్లాకిమిడి వాస్తవ్యులు సామినేని రంగనాయకులు (పీరు తబలా వాద్యమునందుకూడ ప్రపిణులు), నగరికటక వాస్తవ్యులు భట్టాజు నరసింహారాజు, చీమలపాటి వెంకటరాయడు, కామలింగాచారి, చీపురుప్పల్లి వాస్తవ్యులు ముటూర్చిసాంబయ్య, నరసన్న పేట వాస్తవ్యులు ఉమరవల్లి సుందరరాపు, ముళ్ళపూడి లక్ష్మిణరావు, ఎల్లా పీరాస్వామి, ఎల్లా వెంకటలింగం, పుల్లేటికుర్తి వెంకన్న, ఎల్లా సోమన్న, కోలంక వెంకటరాజు, ధర్మార్థారామూర్చితి (పీరు మృదంగతత్వ మను గ్రంథమును రచించి)

మొదలగు విద్యాంసులు వారి శిష్య ప్రశిష్యుల విద్యా వై భవముతో ఇంకను మనదేశమునందనిన్న మూలలను నిలచియున్నారు.

సంగీత పాచ్యములు : ఘటము కంజిర

మృదంగము, ఘటవాద్యము, కంజిర, దప్పు, ఛోలు, పంబ మొదలగు వాద్యములయందు నిర్మాణ విశేషమున మార్పంతగా వచ్చినట్టులేదు. ఘటముగా మట్టికుండను ప్రత్యేకములగు శృతుల యందు పలుకుటకు వీలగు విధమున కుండనుకాలిగ్న నిర్మింతురు. ఈ కుండ తగుమాత్రముడైన మూతి కలిగి అది మూసి తట్టినప్పుడు, తెరచి తట్టినప్పుడు వేరువేరు విధములుగా పలుకుచుందును. దప్పు, కంజిర యాకారముననుండి దానికన్న మూడు నాలుగురెట్లుపెద్దదియై యుండును.

కంజిరయను వాద్యవిశేషము ఎప్పటినుండి యా దేశమున వాడుకలోనికి వచ్చినదో తెలియదుగాని ఇదే రూపముగల వేరు వేరు వాద్యములు ప్రాచీన శిల్పములయందును ఇతర దేశములయందును కనబదుచున్నవి. పనసకర్మతో గుండ్రముగా తరణిపట్టిన చక్రమునకు ఒకవైపు ఉడుము చర్మముతో కప్పుదురు. ఈక్రమ చక్రము మూడు, మూడున్నర అంగుళముల ఎత్తుండి, చర్మము మూంయువైపున 5, 6 అంగుళముల చుట్టుకొలత కలిగి, రెండవవైపున, మూసిన వైపు కన్న అరంగుళము తక్కువ చుట్టుకొలత కలిగి యుండును. క్ర చక్రమునకు మూడు చోట్ల కొంచెను భాటీల నుంచి వానియందు లోవాపు రేకుల నమరింతురు. ఎడమచేతి ప్రేశ్వతో చర్మము నదినీ, శిగించుట యందు హలంకారము వంటి నాదము కంజిరయందుత్వాన్న మగును. కుడిచేతి ప్రేశ్వతో మృదంగము నందు పలికించెడి విధముగా గతులు, తీర్మానములు మొదలగునవి పలికింతురు. సాధారణ ముగా నిది శృతిలేని వాద్యమని అనుకొనుటయు కలదు. కాని ఇందతి

చర్మమును తడిచేసి తగ్గించుట యందును, తడియారిన వెనుక తిరిగి పొచ్చినప్పుడు నిర్మితమగు స్థాయియందు నిలుష్టటలోనే విద్యాంసుని జృతి జ్ఞానము, చాకచక్కయ్యము తెలియనగును. ఈ దేశము నందు వెనుకటి 50, 60 ఏండ్ల క్రిందటి వరకు మహా విద్యాంసులగు మార్గింకులు, కంజిరకూడ వాయించుచుండిరి. పీరిలో చెప్పుకొనదగిన వారు మంతెన వీరన్న. జెంగుళూరు. పోచ్. పి. రామాచార్ యను కర్మాటక దేశస్థుడగు గొప్ప విద్యాంసుడు ఈవాద్యమునందు అనవ్యాసామాన్యమగు కృషిచేసి, దీని చరిత్రను, పరిశామములను తెలుసు కొని గ్రంథరూపమున వెలువరించుటకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు.

తాళ వాద్యములను వరీకరించి, వాని నిర్మాణాదులను, ఓవరములను సేకరించి శాస్త్రియములగు పరిశోధనలతో సమగ్రమగు గ్రంథములను | వాయించి అచ్చొత్తించ వలసియున్నది.

సంగీత వాద్యములు : వేణువు

వేణు వాద్యమునందు రెండు పద్ధతులు గలవు. ఒకటి నిలువుగా వాయించునదియు, రెండవది అడ్డముగా కుడివైపు త్రిపీపు వాయించునది. మురళిని వేణు దండముతోడనే తయారుచేయుదురు. ఈ వెదురు మన అరణ్యములలో అచ్చటచ్చట దొరకుట కలదు. కాని దక్కిణ దేశమునందు కొన్ని స్థలములలో ఈ జాతి వెదురును ప్రతీక్రముగా పెంచి, ఆ వెదురు గొట్టములను విచిధములగు పద్ధతులలో కొంత శుభ్రపరచి, బలపరచి వానితో వేణువులు తయారుచేయుదురు: వేణువులయందు రంధ్రములను సరియగు కొలతలలో తయారుచేసుకొనుట, గాలి పోయుచు నూదునప్పుడు రంధ్రములను తెరచుట, మూయట యను విధానమునందలి చాకచక్కయ్యమువలననే ధ్వని విశేషమునందలి అందచందములు, సాందర్భములు ప్రకా.

శించును. ఈ వాద్యమునందు శరభశాస్త్రాలు పల్లిడం, సంజీవరావు సుషక్క గంగాధరశాస్త్రి, సాంగమినాథపిల్లె, కుంభకోణం రాజూరావు, మహాలింగం మొదలగు విద్యానులు ప్రతిభావంతులు. గాలిపోసి పాయుచవలసిన ఈ వాద్యమును ఎంత హృద్యంగమము, ఆకర్షణీయమునైన నైనను, ఎక్కువ మంది అభ్యసించుటకు వెనుకాడు చూదుకు. ఆరోగ్యవంతులైనపారు నిజమునకు భయపడవలసిన ప్రసాదమేమియు నిందులేచని పెద్దలందురు ఆంధ్ర దేశపుసు పర్శాతారణ్య ప్రాంతములయిదు నివసించు కోయలు, కొండ దొరలు, వెదురుగొట్టములతో నిర్మించుకొను వినిధములగు వాద్యములు సరియగు పద్ధతులపై నాగరకులు పరిశీలించి, వాని నిర్మాణ విశేషములను లోకమునకు వెల్లడి చేయకనే యుండిపోయిన వెన్నియోకల వని వినుచుందుము.

ప్రాచీన శిల్పములయందు వేణు వాద్య స్వరూపములు కొన్ని కనబదుచున్నవి, కాని ఈ వాద్యమునందు పేరెన్నికగన్న విద్యాంసము గురించిన వివరములు అంతగా తెలియవచ్చటలేదు. గాయకులు పాడెడి కృతి, కీర్తన, వర్ణాదులసు వాద్యములయందు యథాతథముగ వాయించెడి పద్ధతి ప్రారంభమైన తరువాత ఈ వాద్యమునకు సభా గౌరవమును, స్వతంత్ర ప్రతిపత్తియు కలిగినవి. ఇప్పుడిప్పుడెందరో వర్ధిష్ట కళాకారు శీవాద్యమునందు పరిశ్రమచేసి కౌశలమును సాధించుచున్నారు.

సంగీత వాద్యములు: తండుర

తంబురయను వాద్యమును శృతికొర్కె మనముపయోగించుచున్నాము. దీనియందు నాలుగు తంత్రులుండి, మంద్ర మడ్డముము, మధ్య మడ్డములు రెండు మంద్ర పంచముయానాలును స్వరములకు శృతిషేసి మధ్య మడ్డముము. నుండి పాదు-

కొనుట యంతాటు. గాయకులు లేక వాచకులు దేనిని ఆఖార ప్రశ్న మమగా గ్రహింతురో ధానికి ఒక స్థాయికీంద నుండుస్తు తంబుకు శృతి చేసుకొనుట సంప్రదాయము. ఈ తంబుర పక్షసక్రమతో తంపూళు చేయుదురు. ఉత్తర దేశమున సారకూచు తుంబకు పక్షస, క్రీకు మొదలగు కొన్ని కట్ట పలకలను మూర్ఖీ తంబురలను తంపూళు చేసుకొనుటయు కలదు. ఈ వావ్యాపు అనాది నుండియు వ్యాపా వాద్యమువలేనే ప్రచారమునందున్నాచి. తంబుర శ్రీతిగూర్చి పాశాటు కష్టసాధ్యమయిన విషయమని పెద్దలు చెప్పుదురు.

సంగీత వాద్యములు: నాగస్వరము

దేశమున సంగీతమునం దభిదుచి పెంపొందించుటకు కారణములలో నాగస్వరము ఒకటియనినచో నతిశయోక్తిలేదు. మన దేవాలయములు పవిత్ర స్తులములేగాక, భారతీయముల సంస్కృతమీని, తాతకముల వారికిని తెలియజెప్పుచు, విద్యులకును, కళలకును, విశ్వాంధారాలయములై యొప్పుచుండివి. ఇందు ఆయా వేళలయందు భక్తులు భగవంతునికి జస్తు కై ఎంకర్య సమయమాలాదు గానము చేయుటకు, సపరివారులగు దేవదాసీలును ఉత్సవములయందును, ఉదుము సాయం సంధ్యలయందును, నాగస్వరమును వాయించెడి విద్యుతులును, మడి మాన్యములు, దేవాల ఏచ్చాచునుల నుండి పోరి భగవంతుని సేవించుకొనెడివారట. ఇట్లుంచుటవలన ఊరియందుగల జనులందరును ఒకప్పుడై నను వృత్త్యై, గాన ప్రపదర్శకములను చూడగల, వినగల యవకాశములను టోడుఱు, బాల్యము నుండియు ఈ విద్యయందలి తరతమ తాసతమ్మిములను గమనించుచు, అభిరుచిని పెంపొందించుకొనుట కవకాశముండిది. ఇప్పుటికిని దక్కిణ దేశము నందుగల సంగీత రసికులగు వయోవృద్ధులు తాము తమ చిన్నతనము నందు ఆలయములలో వినిన నాగస్వరముకండలి రాగములను గుర్తు చేసుకొని చెప్పుకొందును. స్వామివారి ఉత్సవములయందు ర్ఘామున

కొక రాగము చౌప్పున రాత్రియంతయు, నాగస్వరము వినవచ్చు చుండెడిదనియు, వద్దనుకొనినను చెవులబడెడి ఆ సంగీతమే తమలో తరువాత సంగీతాభిరుచిని కలిగించినదనియు చెప్పుదురు. ఇట్టి యల వాటు క్రమముగా దక్కిణ దేశమున కూడ తగ్గిపోవుచుండుట విచార కరము. తెనుగు దేశమున యిట్టి యలవాటు లంతరించిపోయి యెంత కాలనైనదో చెప్పుజాలము. నేడు గానము, నృత్యము, మొదలై నవి వినవలెనన్నాను, చూడవలెనన్నాను అభిరుచి యున్నంత మాత్రమున వీలుపడదు. రుసుము చెల్లించనిదే ఇట్టి ప్రవర్షనలు జరుగు స్థలములకు ప్రవేశమే దొరకదు. దేవాలయ మంటపముల యందైనను ఇట్టి కళలను ప్రవర్షించెడు భక్తి గలవారికి అధికారుల యనుమతి పొందవలసిన రఘంర్ఘాటము లెక్కవగానుండుటవలన అది యును జరుగుటలేదు. కసుకనే క్రమ క్రమముగా శాస్త్రియములగు కళలయిదభిరుచి తగ్గుచు, తేలికతనములయం దభిరుచి వాగ్మేహములు ప్రబలు చున్నావి.

నాగస్వరము, ముఖ వీణయనునవి కొంచె మించుమించు ఒకే బిధముగా నుండును. ముఖ వీణకు అడుగుముఖమునుడు గంట వంటి ఆకారముగల గోట్టుపు మూసియుండీ చిన్న రంధ్రము మాత్రము తెరువబడి యుండును గనుక యిందు వచ్చ ధ్వని నాగస్వరము వలెగాక ఒక ప్రత్యేకత గతిగి యుండును. నాగస్వరము, ముఖవీణయను నీ వాద్యములు సాధారణముగా సుమారు వంద సంవత్సరముల పై బడిన పాత దూలములను సంపాదించి, ఆ క్రతోతయారుచేయుదురు. ఈ దూలములయందు మద్ది, చేకు దూలములనుపయోగింతురు. నాగస్వరము చేయుట కుపయోగించెడి క్రయందు వాతావరణము సంసరించి సంకోచ వాకోచములు జరుగు స్వాధావముండకూడదు. అందువలననే సాధారణముగా పురాతనములగు గృహములు, దేవాలయ మంటపములు. మొదలగునవి పునరుద్ధరి

రింపబడు సమయములలో అచ్చట ఆశ్వామగు పాత దూలములను సంపాదించుకొని వాటితో ఈ వాద్యములను తయారుచేసుకొను చుండెడివారు. ఈ వాద్యములను పూర్వము మంగళగిరి యందు తయారు చేసెడివారట. ఇప్పుడు తంజావూరు జిల్లాయందలి నారసింగి పేటయందు తయారుచేయుచున్నారట.

విష, వాయులీనము, వేణువు మొదలగు వాద్యములకుగల ప్రజాదరణ నాగస్వరము ముఖపీణ మొదలగు వాద్యములకు లేకుండుటవలన ఈ వాద్యములు చేసెడి పనివారును, వీనినుపయోగించు కళాకారులును, అంతంత మాత్రముగానే యుండిరి. నాగ స్వరముషు వాయించుటయందును, విద్యా ప్రచారము చేయుట యందును, నూరేండ్రకు పూర్వము నుండి ఓసిన్న కుటుంబములు వంశ పారంపర్యముగా కృషి చేయుచున్నవి. అందు పేరొక్కనదగిన వారు రేగులగడ్డ వాస్తవ్యాలు పేక్ హలస్సెన్ సాహాబు, వారి కుమారులు సై దుదుసాహాబు, వారి కుమారులు రేగులగడ్డ సిద్ధాసాహాబు, గద్వాల ఆస్థాన విద్యాములు కుంకలకుంట పెదలాల్ సాహాబు, వారి కుమారులు పేక్ చినలాల్ సాహాబు, చిలకలూరి పేట పెద నస్ సాహాబు, వారి సోదరులు చిన నస్రిసాహాబు, వీరి తరువాత చిన మోలా, పెద నోలాసాహాబులు, కోమూర్కురు పెంటుసాహాబు: కుంకలకుంట సై రువ్ సాహాబు, చినపక్కిగ్రుసాహాబు, మాడుగులు వాస్తవ్యాలు రేణేటి అప్పుడు, రాజమహాంద్రవరము పై డిస్ట్యూషన్, దాలిప ట్రై పిచ్చహరి సోదరులు మున్నగువారు తమ శిష్ట ప్రశ్నిష్టుల విద్యా సై పుణ్యమువలన నేటికిని మన సై ప్రశ్నిష్టునందు నిలచి యున్నారు. ఈ వాద్యమునందు తెనుగు దేశమునందలి మహామృదియుల కుటుంబములవారు ఎక్కువ.

సంగీత వాద్యములు: డోలు

పనస, మొదలగు క్రులతో చేయబడిన గుల్లకు రెండు వైపు లును చర్చివుతో కప్పి డోలు నిర్మింపబడుచున్నది. ఈ డోలు సాధారణముగా సాగస్వరవునకు ప్రకృతావాద్యముగా నుపయోగించురు. ఇంగాక ఐంజ, మురజము మొదలగు కొన్ని వాద్యములు మహాచాషుల టోటలలోను, పల్లెలయంచలి ముఖ్య స్థలములయందు నుంచు కొని ఏకైన విషయమును ప్రజలకు హెచ్చరిక చేయవలసి వచ్చి నప్పుడుపయోగించుచుండిశివారు. ఇప్పుడ్చట్టి యవుసరములును లేపు, అట్టి వాద్యములును లేవు.

సాగస్వరమునకు ప్రకృతావాద్యముగు డోలు వాద్యమునందు పోస్తులు అమృతలూరు వెంకటేశ్వరులు, బాలకోటయ్య, వేలూరు కోటయ్య, వారి కుపూరులు వాచయ్య, వెంకటేశ్వరులు, వారి కుమారులు యల్లకుండయ్య, వారి కుమారులు తాళూరు వీరేశం, పెనురుగ్రపాడు పెదఱంతయ్య, ముళ్ళపాడు రామచంద్రయ్య, కొండపల్లి వెంకయ్య, నేలటూరు అమిత్రసెట్టి, గుంటుపల్లి శ్రీరామూర్తి మునిరామయ్య, మద్దిపాటి రాఘవయ్య, ఉప్పలపాటి పెదఱంకయ్య, అన్నవరచు బనవయ్య, ఇంకను తమ శిష్య ప్రశిష్యల విద్య నైపుణ్యములవలస మన మన్ననలందుచునే యున్నారు. ఈ వాద్యమును దేవాలయములందు వాయుచుటుకు, జీతము, లేక మాన్యములిచ్చి ద్యుంచేసి వాడుకంటుండిడిది. ఇప్పుడది చాలా వరకు తగ్గిపోయినది గనుక యా వాయుద్యమును పాయించువారు మన యిండ్రయందేవైన శుభకార్య సమయములందు వాయుంచి ఘనమిచ్చెడి తృణమో పణమో గై కొనిపోవుటతప్ప వేరొక జీవనోపాధిలేక మ్రగ్గిపోవుచున్నారు.

గ్రంథము ధృవతార వంటిది. ఇందు ప్రాచీనులగు వాగైయకారుల రచనలనేకములు థాతు మాతువులతో సమర్థవంతముగా ప్రాయబడి నప్పి).

చెప్పుటకును, వినుటకును కష్టముగనున్నను, చెప్పుకొనక తప్పని విషయమొకటున్నది. సంగీత సరస్వతిని తమ రచనలతో నలంకరించి యశః కాయులైన వాగైయకారులును, ప్రతిభావంత ముగా తమ కాలము నాటీకిగల లక్ష్మీ లక్షణములను సమస్వయించి, సంస్కృతాంగ్రంథములలో గ్రంథములు ప్రాసిన వారుసు, దేశ విదేశ ములయందాంగ్రుల్కా వైభవములను చాటుచు, పేరెన్నికగన్న వారును, ఎందరెందరో తెనుగు వారున్నను, తమ సంగీతమును పరి రక్షించుకొనుటకు వీరు చేసిన ప్రయత్నములు, చేసిన వారికి యిచ్చట లభించిన ప్రోత్సహములు బహు తక్కువ.

యెట్టయాపుర సంస్థానమునేలిన ప్రభువులు, గాన విద్యా రహస్యములను అంతరించిపోకుండునట్లు చేయు సదుదేశ్యముతో 1850-60 ప్రాంతములలో తెనుగు ముద్రణా పరికరములతో ముద్రాడురశాలను ఏర్పరచి గమకములను సూచించు గుర్తులను సీరిగ్రంపజేసి, ముద్రణా కార్యములయందు సహాయ పదుటుకుగాను, తెనుగు ప్రాచుట, చదువుట మొదలగునవి తెలిసి వారిని రప్పించి, వారికి స్థిర వసతుల నిచ్చి పోషించుచు, సుమారు 2,000 పుటులుగల సంసేత సంప్రదాయ ప్రదర్శనియను ఉద్గృంథమును అచ్చొత్తించిరి. ఈ పనిని సంగీత త్రిమూర్తులలో నొకరని మనమీనాడు చెప్పుకొను చున్న ముద్దుస్వామి దీక్షితులవారి పౌత్రులగు సుబ్బరామ దీక్షితుల వారికి నప్పగించి సమర్థవంతముగా నిర్వార్తింపజేసిరి. ఇందు వెంకట మణి రచించిన ‘చతుర్ధండి ప్రకాశిక’యందలి శాస్త్ర విషయములును, వారి సంప్రదాయము ననుసరించి వెంకటమణి రచించిన లక్షణ గీత

ములు మున్నగు లక్ష్మీములను, రాగాంగ. ఉపాంగ, భాషాంగ రాగ ములయందు ముద్దుస్వామి దీక్షితులవారును, ఇతర వాగైయకారులును చెప్పిన గీత, వర్ణ కీర్తనాదులుచు, తాన, రాగ విస్తరణాది స్వరూపములును, స్వరపరచి ప్రాసి పుమారు 200 సంవత్సరముల నుండి ప్రచారమునందున్న కర్మాటక సంగీత స్వరూపకును తెలుసు కొను నవకాళమును తెనుగు వారికి అందించినారు.

1880 సంవత్సర ప్రాంతముల యందు తచ్చారు శింగరాచార్య సోదరులు, గాయక సిద్ధాంజనము మొదలగు కొన్ని ఉత్తమ గ్రంథములు వారికి అందుబాటు సందుస్న కొందరి వాగైయకారుల రచనలను స్వరపరచి అచ్చొత్తించినారు. ఇందు శింగరాచార్యుల వాయు, ఆనాటికి సుప్రసిద్ధులై దేశము సందంతటను పేరు ప్రఖ్యాతులను సంపాదించుకొనిన విధ్యాంసులు కొందరిని గురించియు వారి ప్రతిఫా విశేషములను గురించియు, ప్రాసి యున్నారు.

మదరాసు తిరువల్లి కేర్కణి వాస్తవ్యులు, మహానుభావులైన పట్టు : సుబ్రహ్మణ్యయ్యగారి శిష్టులు C. S. కృష్ణస్వామయ్యగారు శతకీర్తన స్వరావళి యను పేర త్యాగరాజుస్వామిగారి కీర్తనలు నూరింటిని స్వరసహితముగా కీ. శ. 1911 ప్రాంతమున తెనుగునందు అచ్చొత్తించి నాటికి త్యాగరాజుస్వామిగారి కీర్తనలు పాదుచుండిన విధమును గ్రంథస్థముచేసి, కర్మాటక సంగీతమునకును, ఆంధ్రలకును మహావకారమును చేసిరి. తరువాత చెప్పుకొనదగిన వారిలో ముఖ్యులు కె. వి. శ్రీనివాస అయ్యంగారు. వీరు అనేక శ్రేములకోర్చి 1920 ప్రాంతమువరకు దక్షిణా పథమున గానము చేయుచున్న విధ్యాంసుల వద్దనుండి సంపాదించ గలిగినన్న త్యాగరాజుస్వామిగారి కీర్తనలు సంపాదించి స్వరపరచి ‘త్యాగరాజ హర్షయ’ ముచు పేర ప్రతి కీర్తనకు అవతారిక, టీకాతాత్పర్యములకో హరి

కాంభోజి మేళమువరకుగల కీర్తనలలో కొన్నింటిని మేళక ర్తుకుమున మూడు భాగములుగా అచ్చొత్తించిరి. వీరిచేతనే తదుపాత రచింపబడిన ‘గాన భాస్కరము’నందు కొన్ని త్యాగరాజు స్వామివారిచి, ఇతర వాగైయకారులవిరచనలు స్వరబద్ధముగా పొందుపరచినారు. ఇట్టి సంగీత గ్రంథముల నెన్నిటినో అచ్చు వేయటపు అన్ని విధములగు సహాయమును చేసినవారగు ఆదికేశవులు నాయుడు గారికి కర్మాంటక సంగీతాభిమానులును, ప్రత్యేకముగా ఆంధ్రులును ఎంత బుణపడి ఉన్నారో చెప్పునవుసరము లేదు. వీరేగాక, ఇంకను అనేకులను సంగీత విద్యాభిమానులు గ్రంథ రూపమున స్వరసహితముగా ప్రాచీనుల రచనలను అచ్చొత్తించి నిలుపుట వలెననేకదాయానాడు మనకు ప్రాచీనుల గాన వైభవము కొంతట్టైనను తెలియుచున్నది!

రాజుమహాంధ్రవరము-గౌతమీ విద్యా పీతమునందలి సంగీతశాఖలుగు ఆంధ్ర గాన కశా పరిషత్తువారి ఆధ్వర్యమున ఆచార్యులినాన్ అప్పారావు పంతులుగారు దొరకినంతవరకు త్యాగరాజుస్వామివారి కీర్తనలకు ప్రతి పదార్థ టీకాతాత్పర్యములను కల్యారి పీరభద్రశాస్త్రిగారిచే ప్రాయించి అచ్చొత్తించిరి. ఇదియే సేదు మనకగుపడుచున్న సమాగమగు త్యాగరాజ కీర్తనల ప్రతి. అప్రచలితములగు త్యాగరాజ కీర్తనలను డెబ్బది నాలుగింటిని ‘RARE KIRTA-NAMS OF THYAGARAJA’ అనుపేర అచ్చు వేయించిరి. దొర్కినంతవరకు తేత్రజ్ఞుని పదముల సాహిత్యమును ఒక సంపుటముగాను, స్వరసహితములుగా 78 పదములు మరియుక సంఘటముగను పీరే వేయించిరి. ఇటీవల ఆంధ్రప్రదేశ్ సంగీత నాటక అకాడమీవారు ఇంకను అముద్రితములగు 57 పదములను చేర్చి దీనినే తిరిగి అచ్చొత్తించిరి. అప్పారావు పంతులుగారు అధ్యాత్మ రామాయణ నర్తనలను కొన్నిటిని సేకరించి స్వరసహితముగా ముద్రింపించిరి.

ఆచార్య పి. సాంబమూర్తిగారు ఆంగ్లమున రచించిన దక్షిణ దేశపు ‘సంగీతము-సంగీతజ్ఞులు’ అను గ్రంథమునందు అమృపదక క్షేర్విలియున్న భాగములను కూడ సంపోదించి, ప్రకటించుట సంగీత లోకమునకు మహాపాపమగును. వీరి వాగ్దేయకానుల చరిత్రలు, ఇతర సంగీత గ్రంథములు సంగీత ప్రపంచమున కెంతయో సేవ చేయుచున్నాయి. సుకుచీత దృష్టులు లేని విచాల హృదయులగు ఇట్టి కథారాధకులు దక్షిణ దేశమున నింకను ఉండుటవలన అనేక విషయ సూలయందలి సత్యము మనుగున వడకుండ నిలిచి యున్నది. సాంబమూర్తిగారి ఆంగ్ల గ్రంథములకు తెనుగు అనువాదములు జనుగుట ఆత్మయంతావశ్యకము.

తాళ్ళపాకవారి రచనలను గూర్చిన విషయములను కూలం కషముగ పరిశీలించి గ్రంథ ఉపమున వెలువరించిన పేటూరి ఆనందమూర్తిగారు తాళ్ళపాకవారివే యనుకొనదగిన కొన్ని రచనలు స్వరసహితముగా రాత్రి పలకలపై చెక్కినవి కొన్ని తిరుపతియందు ఇటీ వలనే కనుగొనిరని ప్రాసి యున్నారు. ఈ రాత్రి పలకలయందలి విషయములను పరిశీలించినచో తాళ్ళపాకవారి కాలమునందలి సంగీత స్వరూపమును కొంతవరకై నను తెలుసుకొనుట కవకాశముండునని తోచుచున్నది.

మనుగంటివారి కుటుంబమున జనిగ్రంచిన శ్రీరామూర్తిగారు, తాత తంద్రులవలనే సంగీత సేవ చేయుటకుప్రకమించి, ‘గానకథ’యను ప్రతికను చాల కాలము నుండి నడుపుచున్నారు. ఇది చందాదారులు, అభిమానుల ప్రాత్మాహమున వడచుచున్న ఏకైక తెనుగు సంగీత మాసప్రతిక. ఇట్టివానికి ప్రభుత్వ సహాయముండుట ఆవశ్యకము. వీరిప్రతికయందచ్చొత్తించిన విషయములను వరీకరించి, సంఖ్యలుగు వెలువరించినచో, మరుగుపడిన విషయములనేకములు వెలుగునకు రాగాలవు.

దక్షిణ దేశమునందును, ఆంధ్ర దేశమునందును ప్రచారము నందుండి మరుగున పఛిటోవుటకు సీద్ధముగా నున్న రామదాసు, నారాయణతీర్థులు, త్యాగరాజస్వామి మొదలగువారి రచనలను దొరకినంతవరకు సంపాదించి, స్వరసహితముగ లంధ్రప్రదేశ్ ప్రఫు త్వమువాను అచ్చ వైయించు ప్రయత్నములు చేయుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇనీ ఆత్మింతముదావహమగు విషయము. ఇంత వరకు వచ్చిన గ్రంథములే కొచ్చి! అందున, భక్తుగ్రేసరులగు తెనుగు వాగేయకారుల రచనలు అట కొద్ది! ఇది యానాటి పరిస్థితి. సాహిత్య ములను సంపాదించుట, పరిష్కరించి టీకాతాత్పర్యములు ప్రాప్తి అచ్చుక్కించుట ఇట్టి పనులయిదు తెనుగువారు చూపుచున్న శ్రద్ధయు, అంతంత హాతముగనే యున్నది. ఇక మండై నను ఇతోధికముగ కృతి, కీర్తన, పదాదులను తెనుగువారు వెలుగునకు తెచ్చుకొందురని ఆశింతము. ఇంతవరకు తెనుగునందు పరిష్కారము లైన రామదాసు కీర్తనల ప్రతిగాని, ఇతర వాగేయకారుల రచనల ప్రతులు గాని లేవనినచో ఏమనుకోవలెను?

ఇప్పుడిప్పుడు సంస్కృతమునందుగల కొన్ని ఉద్గ్రింథములు తెనుగు వ్యాఖ్యానముతో ప్రకటింపబడుచున్నది. పి.యస్. ఆర్. అప్పరావుగారి వ్యాఖ్యానముతో వెలువడిన భరతునినాట్యశాస్త్రము, ఆచార్య రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారి వ్యాఖ్యానముతో నృత్త రత్నావళి, గంధం శ్రీరామమూర్తిగారి వ్యాఖ్యానముతో సంగీత రత్నాకరము, జమ్ములముడక మాధవరామశర్మగారి వ్యాఖ్యానముతో భావ ప్రకాశనము మొదలగు గ్రంథములు వెలువడినవి. ఇంకను విచ్చారణల్యుల దనుకొనబడుచున్న సంగీతసారము, రామామాత్స్యల స్వర మేళకళానిధి, సోమేశ్వరపండితుని రాగ విబోధము, వెంకటమళ్ళచతుర్థండి ప్రకాశిక, అపోబలుని సంగీత పారిజాతము, లక్ష్మినారాయణుని సంగీత సరోవరయము, తిరువేంకటకవి సంగీతసార సంగ్ర

హాము మొవలగు ప్రాచీనుల గ్రంథములు వ్యాఖ్యాన సహితముగా తెనుగువారికి లభింపవలసి యున్నది.

ముగింపు

ఐహికాముషీడైక సాధనమగు సంగీత విద్యయందు పరిజ్రేమించిన కళాకారులకు వారి వారి పూర్వ కర్మానుబంధములగు పరిణామములు సంప్రాప్తించుట సహజము. ఇందు జ్ఞానులైనవారు ఆమృషీడైక చింతనాపరులై గాన యోగమును సాధించి భగవంతు నికి సన్నిహితులై అజరామరులగుచున్నారు. వారి రచనలు నేటికిని గానము చేయుచు సంగీత రసపిపాశువులు తరించుచున్నారు. ఐహికమునందు తగిలినవారెంత విద్యాంసులైనను, నామరూపములు లేక నే పోవుచున్నారు.

దౌరకినంఙపరకు సంగీత చరిత్రను పరిశీలించినచో కొన్ని చెప్పుకొనవలసిన విషయములు కనబడుచున్నవి. నాదరూపమగు సంగీతమును, అర్థరూపమగు సాహిత్యమును, సమానముగ కలిపి వాగీయరూపములను వెలయించిన రచన లెక్కావగా గాన కళాభిమానులగు భక్తుల నాకర్షించుచున్నవి. ఈ రెంటియందును ఏ వోక్కుదాని నథికముగా చేసినను, అట్టి రచనలు వాడుకయిందంతగా నిలచుటలేదు. ఉదాహరణకు, నేడు మనము వినుచున్న అనేకములగు చిన్న కీర్తనలని చెప్పుకొనబడువానిని గమనించినచో రెండు మూడు సంగతులు మాత్రముగా గల్లిన పల్లవి, అను పల్లవులతో సాహిత్యాత్మకరసులు, సంగతుల యందెక్కువ దూరము జగుగక అర్థమును తెలుసుకొనుటకు ఇబ్బంది పెట్టనివై యుండి యొకటి రెండు చిన్నవిగ నుండు చరణములతో తరచుగా వినబడుచు, ఆకర్షించుచున్నవి. ఎక్కువ సంగతులు గలిగి. రాగ స్వరూపమును విస్తరించుకొనున్నవై యుండి

గతులుగా కూర్చుండుట, రెండు నుండి మూడు నాలుగు గంటలు కళా ప్రదర్శనము జరుగుట, ఇందు వర్ణముతో ప్రారంభించి, నాలుగై దు మధ్యమకాల కీర్తసలు పాడి, ప్రస్తారమున కనువైన పెద్ద రాగము నొకచానిని విపులముగా నాలపీచి, అందు విలంబకాల కీర్తన మొకటి పాటి, అటు పెమ్మట రాగము, తానము, పల్లవి పాడి పాండిత్య ప్రదర్శనము చేసి, పదము, జావళి, తిల్లాన మున్నగు రచనలను కొన్నిటిని పాడి ముగించుట యాకచేపీ సంప్రదాయమై వచ్చుచున్నది. దీనికిటి రూపమేర్పుడుటకును కొంతవరకు కొన్ని సంస్కరణల్లో ఉంటు, కట్టుబాట్లు, పోషణ మొదలగునవి కారణము లనియే చెప్పుకొనవలెను. సుమారు ఏబడి సంవత్సరములకు ముందు ప్రారంభింపబడి దేశవునందుగల మూల మూలల నుండి విచ్ఛాంసు లను రప్పించి, ఆదరించి, వారి గానమును విని, ప్రశ్నహించిన సరస్వతీగాన సభవటి సభలయొక్కయు ఆసభా నిర్వాహకులగు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణమూర్తి గారివటి కళా పోషకుల యొక్కయు కృష్ణ ప్రభావము, చాలవరకు, ఈ కచేపీ సంప్రదాయ ములై నున్నదనుటకు సుదేహము లేదు. ఇట్టి గానసభలు, కచేపీ పద్ధతులు రాక మునుపు రాష్ట్రానములయందును, దేవాలయముల యాదును, ధనికుల యిండ్ల యాదును, గాన విచ్ఛా ప్రదర్శనలు జరుగుమండించి. అట్టియెడ భక్తి వైరాగ్య పూర్తసులగు గీతముల నాయం సుదర్శనుల ననుసరించి, శృంగారాది రస భూయాషములగు రచనలతోను, కాలశేషములు జరుగుచుండించి.

విలంబకాలనుగా గానముచేయదగినవగు తేత్రజ్ఞుని పదములు, ముద్దుస్వామి దీక్షితులవారి కీర్తనలు, మొదలగునవియు, క్రమముగా మనకు దూరమగుచున్నవి. దీనికిగల కారణము మధ్యమ, దురిత కాలములలో కసరత్తులు చేసు విచ్ఛాంసుల గానమును విని యానం దించు శ్రోత లభికమగుచుండుటయే. విశ్రాంతిగా రాగ సంప్రదా

శెందు మూడు గంటల సమయమునందు సుమారు పదిహేను లేక ఇరువది రచనలను గానముచేసి, సంగీత సాహిత్య పిపాసుపులగు శ్రీత లను, గాయకులానందింప జేసెడ్వారు. నేడు చిన్న చిన్న రచన లను పాడి, రాగాలాపనము నందును, కల్పన స్వ్యరమునందును, ఎక్కువ సమయమును గాయకులు గదుపుచున్నారు. కనుక సంగీతాభిమానులకు మాత్రమే, అందున శాస్త్ర పరిచయసున్న వారికి మాత్రమే ఆనందమును కలిగించునవియై తగుమాత్రసు సంగీతాభిరుచియుండి, సాహిత్యభావమును మాత్రము ఆస్యాదించి యానందించు శ్రీతలకు నేటి కచ్చేరీలు దూరమగుచున్నవి. ఈ పరిచామము నందలి మంచి చెడ్డలు కాలమే నీర్చ యించగలడు.

కీర్తన, కృతి యను వాటికి సంగతులను నొక ప్రక్రియను ప్రారంభించి ప్రచారమునకు తెచ్చినవారు కొలదిమంది మహా గాయకులు క్రిందటి శతాబ్దిపుటంచులయందు ప్రభవించి యుండిరి. సంగతులు వేయనప్పదు ఒకే మాటను అనేక భావములను స్ఫురింప జేయనట్లు పాడుటయే యుద్ధేశ్వరుము. ఇది అభినయమునకు వీలగునట్లు తేప్త జ్ఞాలు మొదలగువారి శృంగార పదములు పాడునప్పదు, వాంక్యము నందలి భావములను వేరు వేరు విధములుగా అభినయించి చూపేదు. వారికి అనువగునట్లు పాడుచుండి పద్ధతినుండియే యా సంగతులను వేయు విధమును పుట్టియుండవచ్చును. రాను రాను యిది సంగీత ప్రథానమగు నొక విలక్షణ రూపమును చాల్చున్నది. కొన్ని యెడల యట్టి సంగతులభిక ప్రసంగములవలె తోచుటయు గలదు. వాగ్గేయకార్పులు తమ భక్తిని, ఆర్తిని చెప్పటి కుపయోగించుకొనిన రచనలయందలి సాహిత్యరూపము దాని వ్యక్తిత్వానే కోల్పోవుచు పికృతమగుచున్న సందర్భములుసు కనబడుచుస్తుంటి. భజన కూటమ. లయందు భక్తితో గానముచేసికొనెడి యలవాటు తొలగిపోవు చుండుట వలనను ఇట్టి సందర్భములు తమ గౌపయాగునకు తక్కువ

యనుకోనెడి విద్యాగులు, క్రమముగా మహాముఖావుల రచనలలో
 కొన్నిటికి సంగీతపు పాలును కొంచెము పెంచి, అట్టు పెంచుటకు
 వలనుపడని హాటిని భజనకీ ర్తనలనియు, దుడకములవలే నున్నవనియు,
 ప్రతోసిపుచ్చట జరుగుచున్నది. కొందరు శ్రార్ఘుల రచనలను
 వర్లించి అనుశ్రూతముగా వచ్చి పద్ధతులపై వినిపించుటకు శక్తిచాలక
 తమకు తోచిన విధముగా సంగీత సాహిత్యములను కలిగించుకొనుచు,
 స్వంత రచన లనుపేర కొన్ని వినిపించుటకును పూనుకొనుచున్నారు.
 ఇట్టి రచనలను వినునప్పుడు వయోవృద్ధులకును, మహాముఖావులగు
 వాగ్గేయకారుల రచన లనేకములు ఉలిసినవారికిని, సాహిత్యంసు

పల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులు, వీణ వెంకటరమణదాసు, పాడుగు రామమూర్తి, ద్వారం వెంకటస్వామి నాచుచు మొదలగు వారం దరును సరస్వతిని తాము సోపానములుగా సేర్పుచే దివిసుంచే భువిపై నవతరింపజేసి రనుకొనుటలో ఆళ్ళర్యవు లేదు. ఇది తెనుగువారి సంగీత సేవకు, వారి సంగీతాభిమానమునకును ఒక క్రూపుమగు ప్రశంసమాత్రమే !

ఇది యొక చిన్న రచనమగుటచే నిందుదహారించుటకు వలను పడని విషయములును, గ్రంథములును ఎన్ని యోకలవు, అట్లే గాయక, వాదక నిపుణులగు విద్యాంసు లెందవో కలరనుటకు సందే హములేదు. దీనికి కళాకారులు, కళాభిమానులు మన్నింతురుగాక !

అనుషంధం 1

గడచిన 70, 80 ఏండ్ల నుండియు గాన విద్యాయందు నిపుణులై పేరు గడించిన కొండరు విద్యాంసులను తలచుకొనుట న్యాయము.

1 గాయకులు

- 1 పర్వతనేని వీరయ్య చౌదరి
- 2 చిలకలపూడి వెంకటేశ్వర శర్మ
- 3 ఉప్పలపాటి అంకయ్య
- 4 మనర్ల నాగేశ్వర శాస్త్రి
- 5 వంకదారి వెంకట మబ్బయ్య గుప్త
- 6 మంగిపూడి రామలింగ శాస్త్రి
- 7 అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి
- 8 క్రోవ్యి సత్యనారాయణ
- 9 మహావాది వెంకటప్పయ్య
- 10 కొక్క శ్రీరామమూర్తి
- 11 రాజనాల వెంకటప్పయ్య శాస్త్రి
- 12 సథ్యవందనం శ్రీనివాసరావు
- 13 థేనువకోండ మబ్బారావు
- 14 శ్రీపాద పినాకపాణి
- 15 రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ
- 16 చిత్తూరు మబ్బారై పిళ్ళు

- 17 వింజమూరి వరదరాజు అయ్యంగార్
- 18 ఈదర నాగరాజు
- 19 ఎం. సీతారామానుజాచారి
- 20 మర్ల సూర్యనారాయణమూర్తి
- 21 శిష్టా రాజేఖరం
- 22 పురాణం పురుషోత్తమ శాస్త్రి
- 23 సాగి వెంకచేశ్వరులు

2 వర్ధిష్ఠ కళాకారులలో కొండరు

- 1 మంగళంపల్లి బాలమురళీ కృష్ణ
- 2 నేదునూరి కృష్ణమూర్తి
- 3 నూకల చిన సత్యనారాయణ
- 4 ఛలేటి వెంకచేశ్వరులు
- 5 ఎం. ఎస్. బాల సుబ్రహ్మణ్య శర్మ
- 6 ఎ. వి. ఎస్. కృష్ణరావు
- 7 కర్త పాలెం చంద్రమోళి
- 8 ద్వారం భావనారాయణరావు మొదలగు వారెందరో కలరు,

3 వైటికులు

- 1 బెహారా రాజూరావు
- 2 కంభంపాటి అక్కాగ్నిజీరావు
- 3 ములుగు శివానంద శాస్త్రి
- 4 ఈమని శంకర శాస్త్రి
- 5 అయ్యగారి సోమేశ్వరరావు

- 6 కణికారుని జోగారావు
- 7 వాసా కృష్ణమూర్తి
- 8 చిట్టిపాబు
- 9 మొక్కపాటి నాగేశ్వరరావు
- 10 పద్మనాథాచార్యులు
- 11 నల్లాన్ చక్రవర్తుల పాఢసారథి
12. పప్పుసోమేశ్వరరావు మొదలగువారు.

4 వాచులీన విద్యాంసులు

- 1 అరిపీరాల సత్యనారాయణమూర్తి (పీరు తెనుగునం దనేక గ్రంథములు రచించిరి)
- 2 తిరుపతి పొన్నారావు
- 3 చాగంటి గంగరాజు
- 4 కె. ఎస్. వెంకట్రామయ్య
- 5 నోరి నాగభూషణం
- 6 పేరి సుబ్బారావు
- 7 అన్నవరచు రామస్వామి
- 8 నల్లాన్ చక్రవర్తుల కృష్ణమాచారి
- 9 కరూర్ విన్నస్వామి దిష్ట్యులు పి. కుప్పుస్వామిన్యు
- 10 సుసర్లు లత్తీడైసింహాజా(స్త్రీ)
- 11 మారెళ్ళు కేశవరావు
- 12 చల్లుపల్లి పుచనదీశ్వర శా(స్త్రీ)
- 13 చల్లుపల్లి సీతారామయ్య
- 14 సేతురామయ్య మున్నగువారు,

5. వేణు విద్యాంసులు

- 1 మంగళంపల్లి పట్టాభిరామయ్య
- 2 పోలవరపు రామచంద్రరావు
- 3 వేలూర్చరి విజయరాఘవరావు
- 4 ప్రపంచం సీతారాం
- 5 జంగం పాపయ్యలింగందేవర
మున్నగువారు.

తుంకను—

- 1 నుందరంపల్లి సూర్యనారాయణ
- 2 రాధాకృష్ణనాయకుడు
- 3 వై. తాతయ్య
- 4 చిప్పాడ చిట్టి
- 5 మహామృద్గ భాసీంసాహేబ్
మొదలైన క్లారినెట్ విద్యాంసులు.

- 1 శేక్ చినపూలాసాహేబ్
- 2 దోమాడ చిట్టబ్భాయి
- 3 గుంటుపల్లి పితర్ దాసు
మొదలైన నాదస్వర విద్యాంసులు.

- 1 కోలంక వెంకటరాజు
- 2 మారేమండ వరదాచారి
- 3 తిరుపతి రామానుజాచారి

- 4 చింతలపూడి త్రిమూర్తి
 - 5 కాంటూవులపల్లి వీరభద్రరావు
 - 6 క్రొవ్విడి హనుమంతరావు
 - 7 పుచ్చా సుబ్బారావు
 - 8 శ్రీపాద సన్యాసిరాజు
 - 9 పుత్రేవి రంగాచార్యులు
 - 10 జొన్న లగడ్డ సింహాచలకౌతుంబి
 - 11 మహాదేవ రాథాకృష్ణంరాజు
 - 12 అట్లూరి వెంకటేశ్వరరావు
 - 13 దండమూడి రామమోహనరావు
 - 14 ఎల్లా వెంకటేశ్వరరావు
 - 15 వి. కమలాకరరావు
- మొదలగు మృదంగ విద్యాంసులు.

అనుబంధం 2

ఈ రచనా వ్యాసంగము నందు నాకు తోడ్పుడిన వ్యక్తులు,
ఉపకరించిన గ్రంథములు.

1 తాళ్వపాక కవుల కృతులు	డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి
2 ఆంధ్ర వాగీయకారుల చరిత్ర	బాలాంత్రస్ రజనీకాంతరావు
3 మార్గ - దేశి	వాజ్మైయమహాధ్వాతు డాక్టర్ ర్వి
వద్దమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
4 ఆంధ్ర యతగాన వాజ్మైయ చరిత్ర	డా॥ ఎస్.ఎస్. జోగారావు
5 శ్రీ మల్లికాంజున పుట్టితారాధ్వ చరిత్ర చిలుకూరి నారాయణరావు	గారిచే పరిష్కారింపబడిన
పాలుక్కరికి సోమనాథుని
<u>గ్రంథము</u>
6 Dictionary of South Indian
Music and Musicians,
Vol I, II, III	ఆచార్య పి. సాంబమూర్తి
7 సంగీత శాస్త్రార్థ చంద్రిక	గానకళా విశారద అరిపిరాల
సత్యనారాయణ
8 నాట్యకళ (మంసపత్రికలు)	ఆంధ్రప్రీదేశ్ సంగీత నాటక
అకాడమీ ప్రమాణాలు

9 గాంకళ (మాన పత్రికలు)

పునుగంటి కీరామమూర్తి

సంపాదకత్వమున కాకినాడ

నుండి వెలువదుచున్న

ప్రచురణలు.

ఇంకను తమ అమూల్యములగు సలహా సుప్రదింపులతో నాటకాలికరించిన చిన్నస్వామయ్యగారి శిష్యుడు వాయులీన విధ్యాసుడు ఎ. కుప్పస్వామయ్య, శతాధిక గ్రంథ రచయిత రావూరి భరద్వాజ, గాయక, వైణవులు వాసా పద్మనాభం, నా సోదరుడు వాండేవు పురుషోత్తం, కుమార్తె వాండేవు భరణి. పున్నగువారు హిరికి నా వృదయపూర్వక మైన కృతజ్ఞతలు, ఆశీస్నలు.